MAG
STARTUPPER
NEW ECONOMY AND INNOVATION
51
07.2024

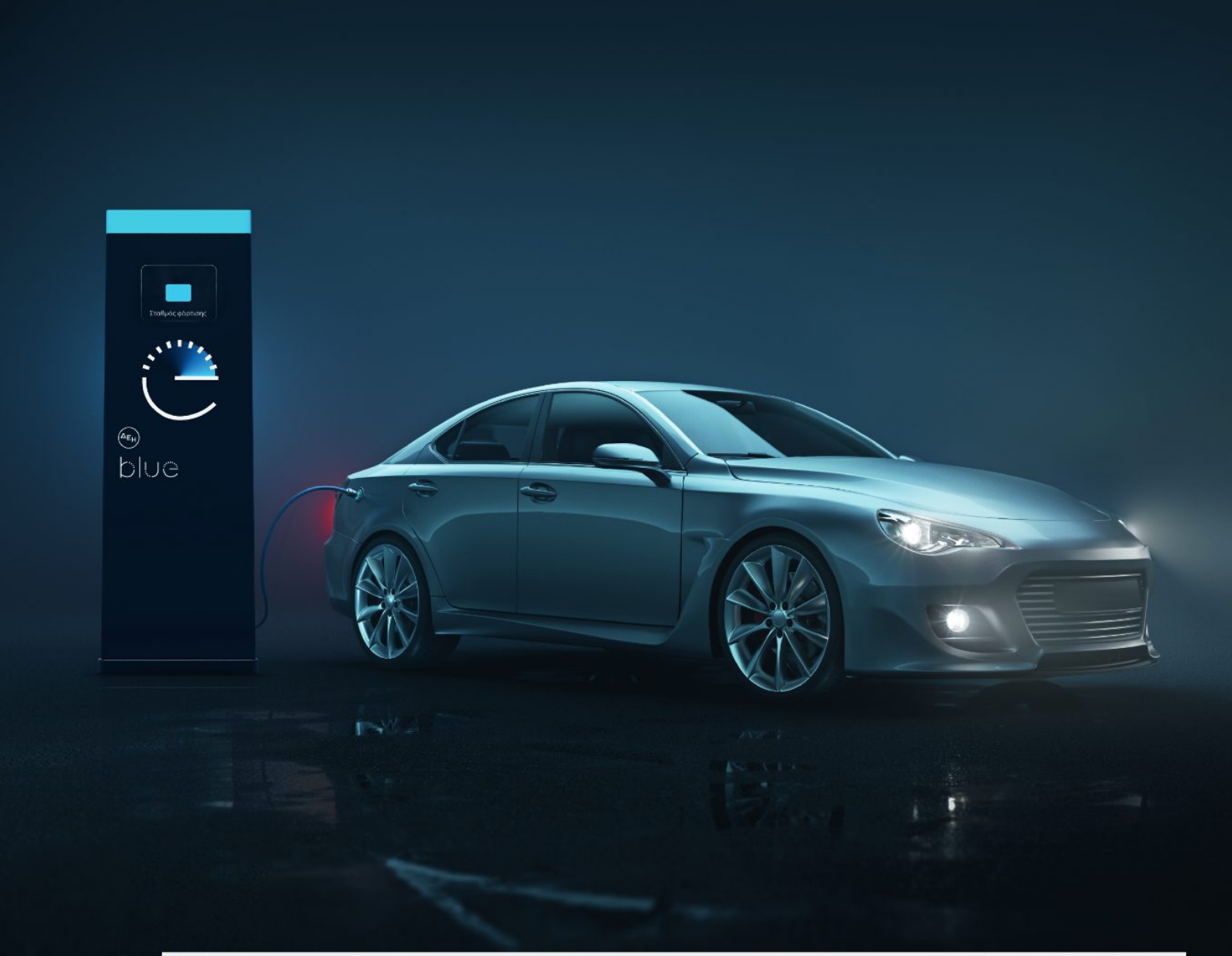
NBG BUSINESS SEEDS

Η Εθνική Τράπεζα καταλύτης στην ανάπτυξη της καινοτόμου επιχειρηματικότητας

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ | BUSINESS SEEDS BY NBG

ΤΙΜΗ — €3

Το μέλλον της ηλεκτροκίνησης έρχεται από τη ΔΕΗ.

Από σήμερα, οι μετακινήσεις μας αλλάζουν για πάντα. Πιο καθαρό περιβάλλον, πιο βιώσιμο μέλλον.

Η ΔΕΗ Blue είναι το μεγαλύτερο δίκτυο φορτιστών στη χώρα, το πιο γεωγραφικά ανεπτυγμένο και το ταχύτερα αναπτυσσόμενο. Φέρνει μια μοναδική εμπειρία ψηφιακών υπηρεσιών με το mobile app ΔΕΗ Blue και αναβαθμίζει τις μετακινήσεις μας. Στη ΔΕΗ, παίρνουμε τον ρόλο μας σοβαρά. Στόχος μας, να κάνουμε την ηλεκτροκίνηση φιλική και προσβάσιμη σε όλους.

ΔΕΗ blue ανανεωμένη εφαρμογή

ΑΠΟΚΤΗΣΤΕ ΤΟ ΣΤΟ Google Play

Λήψη στο App Store

ΔΕΗ

blue

Το μέλλον φορτίζει

deiblue.com

ΤΕΠΙΧ III
ΤΑΜΕΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ 2021-2027

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2021 – 2027 ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ HDB HELLENIC DEVELOPMENT BANK

Η υποστηριζόμενη χρηματοδότηση πραγματοποιείται από τα Ταμεία με τις επωνυμίες «Ταμείο Εγγυοδοσίας ΤΕΠΙΧ ΙΙΙ» και «Ταμείο Δανείων ΤΕΠΙΧ ΙΙΙ», τα οποία διαχειρίζεται η ΕΑΤ, με πόρους που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και συγκεκριμένα το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης μέσω του Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα 2021-2027».

Επενδύουμε στη βιώσιμη ανάπτυξη της επιχείρησής σας

Κάντε το επόμενο βήμα για την ανάπτυξη της επιχείρησής σας, με τα νέα **Προγράμματα Εγγυοδοσίας ΤΕΠΙΧ ΙΙΙ «Γενική Επιχειρηματικότητα»** και **«Επιχειρηματικότητα Νεοσύστατων Επιχειρήσεων»**, καθώς και το **Ταμείο Δανείων ΤΕΠΙΧ ΙΙΙ Γενικής Επιχειρηματικότητας της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας.**

Καλύψτε ανάγκες κεφαλαίου κίνησης και επενδυτικού σκοπού και επωφεληθείτε με:

- **επιδότηση επιτοκίου από 2% έως 3%** για τα 2 πρώτα έτη του δανείου
- **40% άτοκη χρηματοδότηση** από το Ταμείο Δανείων για τα δάνεια συγχρηματοδότησης
- **εγγύηση κεφαλαίου έως και 80%** από το Ταμείο Εγγυοδοσίας για τα Προγράμματα Εγγυοδοσίας.

Επιπλέον στην Alpha Bank, σας παρέχουμε:

- **δυνατότητα επιλογής σταθερού ή κυμαινόμενου επιτοκίου**
- **συμβουλευτική τραπεζική και τεχνική υποστήριξη** σε όλα τα στάδια της επένδυσης, αξιοποιώντας την τεχνογνωσία του **Οικοσυστήματος Συνεργατών.**

Επισκεφτείτε ένα κατάστημα Alpha Bank ή το www.alpha.gr για να ενημερωθείτε για τα Προγράμματα Προνομιακής Χρηματοδότησης ΤΕΠΙΧ ΙΙΙ της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας.

ALPHA BANK

alpha.gr

ID

Εκδότης
Γιάννης Διονάτος

Γενικός Διευθυντής
Βασίλης Γιακαμόζης

Αρχισυντάκτης
Γιώργος Κουρκουτάς

Σύνταξη
Εύα Καντιλάρη
Δήμητρα Τριανταφυλλάκη
Μπέσσυ Αντωνάκη
Βαγγέλης Γραικόπουλος
Μαρίνα Κωνσταντάκη
Διονύσης Κηλίδης
Ελισάβετ Αϊνατζόγλου

Content Manager
Θανάσης Λασκούδης

Operations Manager
Μαρίνα Παπαχρήστου

Διόρθωση
Ανδρέας Παλαιολόγου

Art Director
Βασίλης Παπαδάτος

Φωτογραφία
Αθανάσιος Αναγνωστόπουλος
Ace Photography

Ιδιοκτησία
mediahub group
T: 210 32 49 222
email: startupper@startuppermag.gr
www.startuppermag.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

10 Συνέντευξη του Σπύρου Αρσένη στο Startupper MAG για το πρόγραμμα υποστήριξης της καινοτόμου επιχειρηματικότητας, NBG Business Seeds της Εθνικής Τράπεζας.

14 Αφιέρωμα στα κέντρα υποστήριξης Startups και καινοτόμου επιχειρηματικότητας της Ελλάδας.

26 Hbio: Στο επίκεντρο η καινοτομία στις βιοεπιστήμες.

28 Η μεγάλη σημασία της γυναικείας επιχειρηματικότητας στον σημερινό κόσμο.

30 Το πρώτο cluster στον χώρο του τουρισμού και του πολιτισμού από το egg της Eurobank παράγει καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες.

36 Τα "πάντα" για το νέο χρηματοδοτικό εργαλείο Equifund II το οποίο θα δώσει νέα ώθηση στα επενδυτικά κεφάλαια της Ελλάδας και στις Startups.

40 Συνέντευξη του Νεκτάριου Ταβερναράκη για το ευρωπαϊκό δίκτυο υποστήριξης της καινοτομίας EIT.

43 Αποκλειστικά στο Startupper MAG: Greeking Out 2.0, η νέα έκδοση του report του Sifted και της Endeavor για το ελληνικό οικοσύστημα καινοτομίας.

ΤΟ «ΚΛΕΙΔΙ» ΤΟΥ AI ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ!

Του Γιάννη Διονάτου

Νεοφυής επιχειρηματικότητα σημαίνει αποτελεσματική αντιμετώπιση υφιστάμενου προβλήματος ή ζητήματος, τεχνολογική καινοτομία και σκέψη 360°.

Με πολύ χαρά και ικανοποίηση διαπιστώνω αφενός μεν πως η εγχώρια startup σκηνή ωριμάζει, κινείται και καινοτομεί και αφετέρου δε ασχολείται με ή πέριξ cutting edge τεχνολογιών, όπως είναι στις ημέρες μας η τεχνητή νοημοσύνη (Artificial Intelligence – AI).

Κάτι, που καταδεικνύει με τον πλέον επίσημο τρόπο το Elevate Greece, καθώς έχει καταγράψει εξαιρετικά μεγάλο αριθμό νεοφυών επιχειρήσεων που ασχολούνται με το AI και έχουν εγγραφεί στη βάση δεδομένων που διατηρεί.

Αναμφίβολα, η ελληνική αγορά κινείται προς την ίδια κατεύθυνση της διεθνούς πρακτικής, έχοντας αναγνωρίσει τη σημασία, τη δυναμική και την πολυχρηστικότητα της τεχνητής νοημοσύνης στις ημέρες μας, μα και κατά τα προσεχή –πολλά– χρόνια.

Μάλιστα, έχοντας κατά νου τη διαγραφόμενη πραγματικότητα, αρμόδια στελέχη επισημαίνουν την αναγκαιότητα εισαγωγής της τεχνολογίας της τεχνητής νοημοσύνης στην εκπαιδευτική διαδικασία, αρκεί να γίνει πράξη με έμφαση στη λεπτομέρεια και προσοχή. Κι αυτό, καθώς το AI αποτελεί ένα «όπλο», με εξαιρετικά διευρυμένες δυνατότητες, που προϋποθέτει –ωστόσο– γνώση, σύνεση και κατανόηση της δυναμικής του. Θετικής, μα και αρνητικής, βοηθούμενη –φυσικά– από «προβληματικά» μυαλά με διόλου θετικές προθέσεις.

Πόσο, μάλλον, όταν το εγχείρημα για την εισαγωγή της τεχνητής νοημοσύνης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα συνεπάγεται με ορισμένες challenging σταθερές: Επιμόρφωση του διδακτικού προσωπικού, κεντρική ρύθμιση και διεύθυνση, έλλειψη ευελιξίας, μη–κατανόηση του υψηλού βαθμού διείσδυσης στην καθημερινή πρακτική πολιτών και επιχειρήσεων κ.ο.κ.

Παρόλα αυτά και έχοντας κατά νου τις προαναφερθείσες διαπιστώσεις, η Πολιτεία από καιρό έχει σχεδιάσει μια σειρά από δεδομένες παρεμβάσεις αναφορικά με την ενσωμάτωση της τεχνητής νοημοσύνης στην αντιμετώπιση αναδυόμενων και έντονα πιεστικών εθνικών αναγκών, όπως λ.χ. η αναβάθμιση των υποδομών σε επίπεδο Ερευνητικών κέντρων, πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της δεξαμενής ταλέντων που διεξάγει έρευνα υψηλής αριστείας στον τομέα του AI, στήριξη για τη δημιουργία και την ανάπτυξη spin–off εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην τεχνητή νοημοσύνη κ.ά.

Όσο για την επόμενη μεγάλη πρόκληση περί της τεχνητής νοημοσύνης; Μια γενναίας μορφής κινητροδότηση προκειμένου να υπάρξει προσέλκυση ερευνητικού δυναμικού υψηλής ποιοτικής στάθμης και γνώσης από το εξωτερικό, έτσι ώστε να θεμελιωθεί και η ανάπτυξη συνεργασιών σε διεθνές επίπεδο.

Η ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΘΕΡΜΟΚΟΙΤΙΔΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΤΑΧΥΝΤΕΣ ΣΕ ΚΑΘΕ ΠΟΛΗ

Του Γιώργου Κουρκουτά, αρχισυντάκτη του Startupper MAG

Στη σημερινή ταχέως εξελισσόμενη παγκόσμια οικονομία, η προώθηση της καινοτομίας έχει καταστεί ακρογωνιαίος λίθος της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας. Κεντρικό ρόλο σε αυτή την προσπάθεια έχει η δημιουργία τοπικών θερμοκοιτίδων και επιταχυντών σε κάθε πόλη της χώρας. Αυτά τα κύτταρα ανοικτής καινοτομίας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη νεοσύστατων επιχειρήσεων, στην προώθηση τεχνολογικών εξελίξεων και στην τοπική και εθνική οικονομική ανάπτυξη.

Οι θερμοκοιτίδες και οι επιταχυντές χρησιμεύουν ως η ψυχή ενός ζωντανού οικοσυστήματος καινοτομίας. Παρέχοντας στους εκκολαπτόμενους επιχειρηματίες βασικούς πόρους, όπως καθοδήγηση, χρηματοδότηση και ευκαιρίες δικτύωσης, αυτές οι οντότητες συμβάλλουν στη μετατροπή των ιδεών σε βιώσιμες επιχειρήσεις.

Οι θερμοκοιτίδες συνήθως επικεντρώνονται στα πρώτα στάδια μιας εκκίνησης, προσφέροντας ένα υποστηρικτικό περιβάλλον όπου οι επιχειρηματίες μπορούν να βελτιώσουν τα επιχειρηματικά τους μοντέλα, να αναπτύξουν πρωτότυπα και να πλοηγηθούν στις προκλήσεις της έναρξης μιας νέας επιχείρησης. Οι επιταχυντές, από την άλλη πλευρά, παρέχουν εντατική, χρονικά περιορισμένη υποστήριξη που έχει σχεδιαστεί για να μεγαλώσει και ωριμάσει γρήγορα τις Startups με πιο έτοιμα προϊόντα ή υπηρεσίες.

Σε μια από τις τελευταίες δημοσιογραφικές αποστολές στο MWC της Βαρκελώνης και στην εκδήλωση για Startups 4YFN, πραγματικά εντυπωσιαστήκαμε με την στρατηγική της Ισπανίας σχετικά με την ανάπτυξη του εθνικού οικοσυστήματος Startups, μια και υπάρχουν πάνω από 260 θερμοκοιτίδες αναπτυγμένες σε κάθε μεγάλη πόλη! Αυτές οι τοπικές θερμοκοιτίδες και οι επιταχυντές μπορούν να προσαρμόσουν τα προγράμματά τους για να αντιμετωπίσουν τις μοναδικές ανάγκες και τα δυνατά σημεία των αντίστοιχων κοινοτήτων τους. Αυτή η τοπική προσέγγιση επιτρέπει την ανάπτυξη τομέων που σχετίζονται περισσότερο με την περιοχή, είτε πρόκειται για τη γεωργία στις αγροτικές περιοχές, τη μεταποίηση σε βιομηχανικές πόλεις ή την τεχνολογία στα αστικά κέντρα. Αξιοποιώντας την τοπική εμπειρογνωμοσύνη και τη γνώση της αγοράς, οι οργανισμοί αυτοί μπορούν να οδηγήσουν σε στοχευμένη οικονομική ανάπτυξη και δημιουργία θέσεων εργασίας, μεταξύ άλλων.

Εκτός από τα οικονομικά οφέλη, η παρουσία θερμοκοιτίδων και επιταχυντών καλλιεργεί μια κουλτούρα καινοτομίας και επιχειρηματικότητας στην κοινωνία, δημιουργούν με τη σειρά τους πρόσθετα διασυνδεδεμένα οικοσυστήματα, όπου ενθαρρύνεται η συνεργασία, η δημιουργικότητα και η ανάληψη κινδύνων. Αυτή η αλλαγή νοοτροπίας μπορεί να εμπνεύσει τους νέους να ακολουθήσουν επιχειρηματικές πορείες, ενσωματώνοντας περαιτέρω την καινοτομία στον ιστό της κοινωνίας, αλλάζοντας το μοντέλο γενικά και ειδικά.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΙ ΠΑΡΑ ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΑΙΣΙΟΔΟΞΟ

Της Έλενας Μπάρλα, Co-Founder & CEO Future Brain

Ξεκίνησα την «Startup» πορεία μου το 2013, όταν το οικοσύστημα ήταν σε αρχικό στάδιο. Όταν η λέξη Startup δεν είχε γίνει ακόμα household term και το να παραιτηθείς από μια «καλή θέση» πολυεθνικής για να «χτίσεις δική σου τεχνολογική εταιρεία» ακουγόταν παράλογο στους περισσότερους.

Το οικοσύστημα πέρασε από την ελπίδα της γέννησης και των πρώτων exits στην αναγνώριση ενός νέου επιχειρηματικού τομέα. Μετά ακολούθησαν τα δύσκολα χρόνια των capital controls και της παγκόσμιας απαξίωσης κάθε τι ελληνικού, αλλά το οικοσύστημα επιβίωσε και απέδωσε ανέλπιστες νίκες. Τα τελευταία χρόνια με την έλευση των ελληνικών VCs και των αυξανόμενων angel investors (που άλλοι προήλθαν από exited startups και άλλοι από Έλληνες του εξωτερικού ή ξένους επενδυτές), δόθηκε μια μεγάλη ώθηση στην εξέλιξη της παραγωγικότητας του οικοσυστήματος.

Παρά τις υπάρχουσες ακόμα ελλείψεις στο pre-seed επίπεδο, σε diversity και σε καθυστερήσεις στις διαδικασίες χρηματοδότησης, υπάρχουν πλέον λύσεις. Τα exits του πρώτου κύματος συνέβαλαν σημαντικά στο να μπει η χώρα στον χάρτη της καινοτομίας και πλέον έχουμε μια εντυπωσιακή αύξηση ενδιαφέροντος επένδυσης και εξαγορών από πολλούς και ισχυρούς, παγκόσμιους παίκτες. Το ταλέντο που στα χρόνια της κρίσης είχε αναζητήσει καλύτερες ευκαιρίες στο εξωτερικό, άρχισε να επιστρέφει, με ωφέλιμες δεξιότητες και εμπειρία, που δύσκολα θα αποκτούσε στην χώρα μας. Αυτό λειτούργησε ως καταλύτης για τις νέες επιχειρήσεις που αναζητούσαν ικανά στελέχη, αλλά και στην εκπαίδευση γενικότερα της ελληνικής επιχειρηματικότητας και πανεπιστημιακής κοινότητας. Οι νέες επιχειρήσεις πλέον είναι σε θέση να προσφέρουν υψηλή τεχνική και επιστημονική αξία, με μια ξεκάθαρη απομάκρυνση από τα τετριμμένα έως τώρα πεδία.

Παρά τις ελλείψεις σε δεξιότητες, η Ελλάδα παρέχει υψηλή πυκνότητα κατά κεφαλή, αναγκαίων δεξιοτήτων όπως AI, data science, security, front-end development κλπ. Σαφώς υπάρχει πολύς δρόμος μπροστά μας και απαιτούνται άμεσα κρίσιμες αλλαγές σε ευρωπαϊκό επίπεδο και στροφή προς το αμερικάνικο μοντέλο (ειδικά σε θέματα AI), θεωρώ όμως πως το μέλλον του ελληνικού οικοσυστήματος είναι αισιόδοξο, με ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης, υψηλότερο επενδυτικό ενδιαφέρον, και ανταγωνιστικότερες Startups, διαμορφώνοντας τις κατάλληλες συνθήκες ώστε να αποτελέσει ένα σημαντικό τεχνολογικό hub της Ευρώπης.

ΣΕΒ: ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΥ ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΙ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ ΑΛΛΑΖΕΙ

Της Μάγκυς Αθανασιάδη, Διευθύντριας Τομέα Βιομηχανίας, Ανάπτυξης, Τεχνολογίας & Καινοτομίας του ΣΕΒ

Η ικανότητα μιας χώρας να καινοτομεί και να παράγει νέα διαφοροποιημένα προϊόντα συνδέεται άμεσα με υψηλότερο βιοτικό επίπεδο, ανταγωνιστικότητα και καλύτερες θέσεις εργασίας. Στον ΣΕΒ συμβάλλουμε εποικοδομητικά με δράσεις και πρωτοβουλίες ώστε:

- Να δημιουργούνται πολύ περισσότερες νεοφυείς επιχειρήσεις που πετυχαίνουν ταχύτερη μεγέθυνση.
- Να αυξηθεί ο αριθμός των ελληνικών επιχειρήσεων που επενδύουν στην έρευνα και την γνώση, ώστε να ενισχυθούν η καινοτομία και η συμμετοχή των επιχειρήσεών μας στις διεθνείς αλυσίδες αξίας, συμβάλλοντας έτσι στην αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της χώρας μας.
- Η έρευνα που παράγεται στα πανεπιστήμιά μας, και η οποία είναι αποδεδειγμένα πολύ υψηλού επιπέδου, να μετατρέπεται σε διπλώματα ευρεσιτεχνίας, σε spin-offs και τεχνολογική γνώση που μπορεί να αξιοποιηθεί από τις επιχειρήσεις και τη βιομηχανία.

Τα τελευταία τέσσερα χρόνια, βοηθήσαμε σημαντικά ώστε να ενισχυθούν τα κίνητρα σε επιχειρήσεις που ενδιαφέρονται να επενδύσουν σε Ε&Α, σε ιδιώτες επενδυτές και επιχειρηματικούς αγγέλους, αλλά και σε Έλληνες της διασποράς που επιθυμούν να επιστρέψουν στην Ελλάδα.

Δημιουργήσαμε το «SEV Scaleup Community», για να δώσουμε ένα θεσμικό "σπίτι" σε όλες τις νεοφυείς καινοτόμες εταιρείες. Οι 92 δυναμικές και πολλά υποσχόμενες εταιρείες που είναι πλέον μέλη μας λαμβάνουν στοχευμένες υπηρεσίες προκειμένου να πρωταγωνιστήσουν διεθνώς. Μέσω κυρίως των «Business Days» που διοργανώνει ο ΣΕΒ για τη διασύνδεση παραγωγικών επιχειρήσεων με το οικοσύστημα καινοτομίας, υλοποιήθηκαν 318 συναντήσεις B2B και κλείστηκαν 20 συμφωνίες συνεργασίας με τη βιομηχανία και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Συνεργαζόμαστε στενά με 6 Πανεπιστήμια και 2 ερευνητικά κέντρα για να βοηθήσουμε ερευνητές και νέους επιχειρηματίες να μετατρέψουν πρωτοποριακή έρευνα σε εμπορεύσιμα προϊόντα και υπηρεσίες. Οργανώθηκαν 47 συναντήσεις εταιρειών-μελών ΣΕΒ με ομάδες ερευνητών και spin-offs για τη διερεύνηση συνεργειών και συνεργασίας, ενώ υποστηρίχθηκαν 3 ερευνητικές ομάδες για εξεύρεση χρηματοδότησης.

Δημιουργήσαμε σε συνεργασία με τη Workable το «IG@work», μία καινοτόμα ψηφιακή πλατφόρμα προσέλκυσης ταλέντου υψηλής εξειδίκευσης από όλο τον κόσμο. Μέχρι σήμερα είναι εγγεγραμμένες στην πλατφόρμα 320 επιχειρήσεις με 3.306 δημοσιευμένες αγγελίες, ενώ έχουν υποβληθεί 9.538 βιογραφικά εξειδικευμένων στελεχών.

Τέλος, μέσω των «Innovative Greeks Talks» επιχειρούμε να καλλιεργήσουμε το επιχειρηματικό πνεύμα και τη δημιουργική σκέψη στους νέους, στους επιστήμονες αλλά και σε ολόκληρη την κοινωνία. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής Καινοτομίας του ΣΕΒ, Μάρκος Βερέμης, υποδέχεται εφευρετικούς Έλληνες που ξεδιπλώνουν την ιστορία τους, μοιράζονται το ταξίδι τους και τις εμπειρίες που συνέλεξαν στην πορεία, ενώ αποκαλύπτουν μικρά μυστικά που οδηγούν στην επιτυχία.

ΕΟ ACCELERATOR GREECE - Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ

Της Μαρίνας Σταυρακάκη, Co-Founder & CEO ARIS KALATHAKIS CREATIVE TEAM

Η συμμετοχή μου στο πρόγραμμα του ΕΟ Accelerator με βοήθησε αισθητά να αναπτύξω την επιχείρησή μου. Από την ίδρυσή του το 2005, ο οργανισμός είναι αφοσιωμένος στο να βοηθάει επιχειρηματίες να αξιοποιήσουν τον χρόνο και την ενέργειά τους με τον πιο παραγωγικό τρόπο. Αυτό που κάνει το πρόγραμμα ξεχωριστό είναι ότι έχει σχεδιαστεί από επιχειρηματίες για επιχειρηματίες, γεγονός που φαίνεται στην πρακτικότητα και στην αποτελεσματικότητα των εργαλείων που μου έχει προσφέρει.

Αρχικά, έγινα μέλος μιας κοινότητας που συνεχίζει να με υποστηρίζει σε κάθε βήμα της ανάπτυξης της επιχείρησής μου. Η εκπαίδευση και η ενδυνάμωση είναι ανεκτίμητες καθώς με βοήθησαν να πλησιάσω τον στόχο του 1 εκατομμυρίου του ετήσιου κύκλου εργασιών μου. Η συμμετοχή μου σε ένα από τα πενταμελή γκρουπ, στα οποία μοιραζόμαστε τις εμπειρίες μας, σε συνδυασμό με τη συνεχή καθοδήγηση από ένα μέλος του ΕΟ, ήταν και είναι καθοριστική.

Η εκπαίδευση βασίζεται στις αρχές του βιβλίου «Scaling Up» του Verne Harnish και επικεντρώνεται σε τέσσερις θεμελιώδεις αποφάσεις: Ρευστότητα, Στρατηγικό σχεδιασμό, Άτομα και Εκτέλεση, πραγματοποιείται κάθε τρεις μήνες και είναι πραγματικά πολύτιμη.

Επιπλέον, η δικτύωση και οι διασυνδέσεις που δημιουργούνται μεταξύ των μελών του ΕΟ Accelerator είναι πολύ σημαντικές. Με μέλη σε πάνω από 93 πόλεις, μας δίνεται η δυνατότητα να παρευρισκόμαστε σε εγχώριες και διεθνείς εκδηλώσεις που προσφέρουν ουσιαστική αλληλεπίδραση. Σε μία τέτοια εκπληκτική εκδήλωση είχα την ευκαιρία να συμμετάσχω φέτος τον Μάρτιο στο Λονδίνο με θέμα τα Άτομα/People, που ήταν αναμφίβολα μοναδική.

Με 38 ενεργά προγράμματα, 1407 συμμετέχοντες και 395 απόφοιτους, ο ΕΟ Accelerator βοηθάει επιχειρηματίες να αναπτύσσονται δυναμικά και να ηγούνται στον παγκόσμιο επιχειρηματικό χώρο. Αν είστε επιχειρηματίας και ψάχνετε έναν τρόπο για να κάνετε το επόμενο βήμα, σας προτείνω ανεπιφύλακτα το πρόγραμμα του ΕΟ Accelerator.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ | BUSINESS SEEDS BY NBG

NBG BUSINESS SEEDS

Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΑΤΑΛΥΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Συνέντευξη του Σπύρου Αρσένη, Επικεφαλής Ανάπτυξης Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας NBG Business Seeds, Τομέας Επιχειρησιακής Στρατηγικής της Τράπεζας & του Ομίλου της Εθνικής Τράπεζας, στο Startupper Mag.

S.M.: Γιατί η Εθνική Τράπεζα ασχολείται με την καινοτομία;

Σπ. Αρσένης: Η Εθνική Τράπεζα ήταν πάντα πρωτοπόρος στις εξελίξεις και στην καινοτομία της χώρας μας. Μην ξεχνάμε ότι είμαστε μια τράπεζα 183 ετών και έχουμε εξελιχθεί ως οργανισμός μαζί με την οικονομία της χώρας, έχοντας στηρίξει διαχρονικά τους βασικούς τομείς της οικονομίας και τα έργα υποδομών. Χαρακτηριστικό έργο που προσωπικά με αγγίζει είναι η συμμετοχή στη χρηματοδότηση του Ισθμού της Κορίνθου, ένα καινοτόμο έργο που άλλαξε την παγκόσμια ναυσιπλοΐα της εποχής.

Με γνώμονα τις αξίες μας θέλουμε να είμαστε μία τράπεζα αξιόπιστη και αποτελεσματική, πάντα ανθρώπινη, αλλά και να προωθούμε την ανάπτυξη και την καινοτομία. Από το 2010 που ξεκίνησε το NBG Business Seeds, στηρίξαμε έμπρακτα το ανερχόμενο οικοσύστημα της καινοτομίας στην Ελλάδα, τις προσπάθειες των νέων σε ηλικία αλλά και των νέων επιχειρηματιών που επιθυμούν να επιχειρήσουν καινοτομώντας, βρίσκοντας και μία διέξοδο από την οικονομική κρίση.

S.M.: Τι είναι το NBG Business Seeds;

Σπ. Αρσένης: Το πρόγραμμα NBG Business Seeds της Εθνικής Τράπεζας είναι ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα επιτάχυνσης και στήριξης της εξωστρεφούς και καινοτόμου επιχειρηματικότητας. Ξεκίνησε το 2010, στην αρχή της μεγάλης οικονομικής κρίσης στη χώρα μας, στοχεύοντας, με μία αισιόδοξη ματιά στο μέλλον. Είχαμε διακρίνει τότε τη δυνατότητα ανάπτυξης του ελληνικού οικοσυστήματος καινοτομίας, το οποίο βρισκόταν στα πρώτα του βήματα, και επιθυμία μας ήταν η Εθνική Τράπεζα να συμβάλλει με ένα ενεργό τρόπο σε αυτή την εξέλιξη.

Το Πρόγραμμα περιλαμβάνει δράσεις οικονομικής στήριξης, δανεισμού και συμμετοχής της Εθνικής Τράπεζας στο μετοχικό κεφάλαιο startup και καινοτόμων εταιρειών, δράσεις ανάδειξης και προβολής καινοτόμων ιδεών και έργων, παροχής υποδομών, καθώς και καθοδήγησης και δικτύωσης στην Αθήνα και την περιφέρεια.

Βασικός πυλώνας του Προγράμματος είναι ο ετήσιος Διαγωνισμός Καινοτομίας & Τεχνολογίας που φέτος ολοκλήρωσε τη 14η συνεχή χρονιά παρουσίας, μέσω του οποίου βραβεύονται και αναδεικνύονται 10 νέες ιδέες και startup εταιρείες κάθε χρόνο. Πρόκειται για το μακροβιότερο διαγωνισμό ελληνικού φορέα καινοτομίας. Είμαστε περήφανοι για τους 8.223 συμμετέχοντες με τις 4.792 προτάσεις που έχουν αξιολογηθεί, αλλά και τις 140 εταιρείες που έχουν βραβευτεί μέχρι σήμερα!

Για την αξιολόγηση των συμμετεχόντων του διαγωνισμού, αλλά και για όλες τις δράσεις του Προγράμματος (mentoring, bootcamps, workshops, συνέδρια) έχουμε δημιουργήσει ένα δίκτυο θεσμικών συνεργατών που αποτελείται από δημόσια πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, επιμελητήρια σε Αθήνα και περιφέρεια, αλλά και μεγάλες διεθνείς συμβουλευτικές εταιρείες και εταιρείες τεχνολογίας. Για την οικονομική στήριξη καινοτόμων ιδεών και των startup εταιρειών που διακρίνονταν στο διαγωνισμό έχουμε δεσμεύσει κεφάλαια ύψους 15 εκατομμυρίων ευρώ.

S.M.: Η καινοτομία στην Εθνική Τράπεζα αφορά μόνο το πρόγραμμα NBG Business Seeds;

Σπ. Αρσένης: Κάθε άλλο. Στην Εθνική Τράπεζα εδώ και 6 χρόνια έχουμε ξεκινήσει ένα ευρύ Πρόγραμμα Μετασχηματισμού, μέσω του οποίου εξελίσσουμε το εμπορικό και λειτουργικό μας μοντέλο, με τολμηρές επενδύσεις σε ψηφιακές υπηρεσίες και νέες τεχνολογικές υποδομές.

Χαρακτηριστικά αναφέρω ότι σήμερα έχουμε σχεδόν 2,9 εκατομμύρια ενεργούς χρήστες στα ψηφιακά μας κανάλια κάθε χρόνο, ενώ το 97% των συναλλαγών μας εξυπηρετείται πλέον εκτός του δικτύου καταστημάτων μας. Ήμασταν η πρώτη τράπεζα στην Ελλάδα που στο τέλος του 2019 πρόσφερε τη δυνατότητα onboarding νέων πελατών με ψηφιακό τρόπο χωρίς επίσκεψη στο κατάστημα. Εμπλουτίζουμε τις ψηφιακές μας υπηρεσίες συνεχώς και απόδειξη αυτού είναι ότι συγκαταλέγονται ανάμεσα στις 20 κορυφαίες ψηφιακές υπηρεσίες τραπεζικών ιδρυμάτων παγκοσμίως, σύμφωνα με πρόσφατη ετήσια έρευνα μεγάλης εταιρείας συμβούλων.

Παράλληλα, αλλάζουμε το core banking σύστημα της Τράπεζας, με μετάβαση στο cloud, ενώ προχωρούμε σε νέες υλοποιήσεις που αξιοποιούν τις δυνατότητες του GenAI. Στο πλαίσιο αυτό, μέσα από το NBG Business Seeds, στηρίξαμε και συνδιοργανώσαμε το Azure OpenAI Accelerator της Microsoft στην Ελλάδα – με το 1/3 των εταιρειών που συμμετείχαν να προέρχονται από το δίκτυο του NBG Business Seeds.

Επίσης, δημιουργούμε στρατηγικές συνεργασίες με εταιρείες τεχνολογίας όπως η EpsilonNet, που έχουν στόχο την ανάπτυξη νέων, καινοτόμων υπηρεσιών από κοινού με τους συνεργάτες μας. Σημαντικό εξίσου είναι ότι συνεργαζόμαστε και με πρωτοπόρες νεοφυείς επιχειρήσεις που εξειδικεύονται σε τεχνολογίες αιχμής και ψηφιακές υπηρεσίες, όπως είναι η Linked Business –που κέρδισε πριν 5 χρόνια τον Διαγωνισμό του NBG Business Seeds– και η Quadible.

Στο πλαίσιο του ESG, έχουμε ενσωματώσει τα θέματα του κλίματος & περιβάλλοντος τόσο στη στρατηγική μας όσο και στα ίδια τα προϊόντα και τις διαδικασίες μας, και στοχεύουμε να έχουμε ηγετική θέση στη μετάβαση της χώρας μας προς μία πιο βιώσιμη οικονομία. Έχουμε χρηματοδοτήσει σχεδόν το 1/3 των επενδύσεων στην αγορά ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και το επόμενό μας βήμα είναι να προσφέρουμε νέες καινοτόμες «πράσινες» λύσεις σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

Επιπλέον, σήμερα η Εθνική Τράπεζα συμμετέχει ως Limited Partner σε 18 Venture Capital & Private Equity funds επενδύοντας με αυτόν τον τρόπο σε εκατοντάδες καινοτόμες ελληνικές επιχειρήσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν και κάποιες από τις μεγάλες επιτυχίες του οικοσυστήματος καινοτομίας στην Ελλάδα όπως η Hack the Box, η Augmenta, η Think Silicon, η Accusonus.

S.M.: Ταυτόχρονα συμμετέχετε και σε μια άλλη πρωτοβουλία: Το Greek Fintech Hub. Μιλήστε μας για αυτό.

Σπ. Αρσένης: Είμαστε περήφανοι για το Greek Fintech Hub που σχεδιάσαμε και οργανώσαμε μαζί με την Endeavor Greece πρώτη φορά πριν από 3 χρόνια. Η Εθνική Τράπεζα από το 2014 συνεργάζεται στενά και στηρίζει σταθερά την Endeavor Greece, μέλος της κορυφαίας διεθνούς κοινότητας στήριξης επιχειρηματιών με υψηλό αντίκτυπο (high-impact entrepreneurs) Endeavor Global.

Το Greek Fintech Hub αποτελεί μια δράση για το Fintech τόσο στην Ελλάδα όσο και στις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Στην πρωτοβουλία αυτή συμμετέχουν έξι μεγάλοι ελληνικοί φορείς: η Εθνική Τράπεζα μαζί με την Endeavor Greece, το Ίδρυμα Ωνάση, το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανε-

πιστήμιο Αθηνών και το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μαζί με αυτούς τους θεσμούς, συμμετέχει και η πρωτοβουλία European Crowd Dialog.

Στο επίκεντρο της δράσης βρίσκονται η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας του Fintech, η χρηματοδότηση καινοτόμων επιχειρήσεων στον κλάδο, η σύνδεση του Fintech με την έρευνα που διεξάγεται σε πανεπιστήμια και άλλα ερευνητικά κέντρα, καθώς και η ενίσχυση της ευαισθητοποίησης και της δικτύωσης με φορείς και πρωτοβουλίες στο εξωτερικό. Τα παραπάνω υλοποιούνται με μεγάλη επιτυχία μέσα από τις μηνιαίες sold out ομιλίες Fintech Talks, τα ετήσια Fintech Bootcamps και τα συνέδρια μας Fintech Athens με διεθνείς ομιλητές.

Το επόμενο μεγάλο συνέδριο μας Fintech Athens 3.0 διεξάγεται 21 & 22 Νοεμβρίου 2024 στην Αθήνα, με θέμα την Εκπαίδευση στο Fintech.

S.M.: Πότε ξεκινά ο 15ος Διαγωνισμός Καινοτομίας & Τεχνολογίας και τι καινούργιο να περιμένουμε;

Σπ. Αρσένης: Μετά και την απονομή των Βραβείων στους νικητές του 14ου Διαγωνισμού μας στις 9 Ιουλίου, με μεγάλη χαρά ανακοινώνω την έναρξη του 15ου Διαγωνισμού Καινοτομίας & Τεχνολογίας Business Seeds.

Για τον φετινό διαγωνισμό μας, θα αναζητήσουμε προτάσεις σε θεματικές ευθυγραμμισμένες με τις στρατηγικές προτεραιότητες του Ομίλου της Εθνικής Τράπεζας. Συγκεκριμένα οι 4 πυλώνες του 15ου Διαγωνισμού είναι οι εξής:

1) Fintech
2) Ψηφιακή Επιχειρηματικότητα & Digital Ecosystems
3) Advanced Technologies & AI
4) ESG

Επίσης, εισάγουμε 2 νέες κατηγορίες Ειδικών Βραβείων για το Χρηματοοικονομικό Εγγραμματισμό & Χρηματοοικονομική Ενδυνάμωση και για τη Γυναικεία Επιχειρηματικότητα.

Η υποβολή προτάσεων θα ξεκινήσει τη Δευτέρα 22 Ιουλίου και θα ολοκληρωθεί την Τετάρτη 9 Οκτωβρίου (περισσότερες πληροφορίες στο website της Εθνικής Τράπεζας). Η υποβολή γίνεται ηλεκτρονικά στο nbg.gr/competition. Εύχομαι καλή επιτυχία σε όλους τους διαγωνιζόμενους!

ΟΙ ΝΙΚΗΤΕΣ ΤΟΥ 14ου ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ NBG BUSINESS SEEDS ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Για ακόμη μία χρονιά, το πρόγραμμα NBG Business Seeds βράβευσε νέες καινοτόμες επιχειρήσεις.

Με την τελετή βράβευσης 10 νέων καινοτόμων επιχειρήσεων, ολοκληρώθηκε ο Διαγωνισμός «Καινοτομίας & Τεχνολογίας», τον οποίο διοργάνωσε για 14η συνεχή χρονιά η Εθνική Τράπεζα, στο πλαίσιο του προγράμματος NBG Business Seeds.

Πρώτη νικήτρια ομάδα αναδείχθηκε η Genosophy, η οποία βραβεύθηκε κατά την εκδήλωση με χρηματικό έπαθλο €20.000.

Η ερευνητική ομάδα της Genosophy ανέπτυξε έναν εξειδικευμένο αλγόριθμο ο οποίος βασίζεται στην ανάλυση γενετικών ελέγχων DNA και προτείνει καινοτόμες λύσεις υγείας και ευεξίας που στοχεύουν στη βελτίωση της υγείας του πληθυσμού. Στόχος είναι η πρόληψη και διαχείριση κυρίως διατροφο-εξαρτώμενων νοσημάτων όπως της παχυσαρκίας, του διαβήτη, των καρδιαγγειακών παθήσεων κ.ά.

Δεύτερη νικήτρια ομάδα αναδείχθηκε η Irida.Ai με το προϊόν Forest Protect, η οποία βραβεύτηκε με χρηματικό έπαθλο €10.000.

Το Forest Protect είναι ένα εξελιγμένο σύστημα προστασίας δασών που συνδυάζει τεχνητή νοημοσύνη και εξοπλισμό όπως ραντάρ, κάμερες και αισθητήρες για να ανιχνεύει πυρκαγιές σε πολύ πρώιμο στάδιο. Με πλήθος καινοτομιών, όπως το ενεργειακά αυτόνομο όχημα και σύγχρονες τεχνολογίες, παρέχει προληπτική προστασία και εντοπίζει έγκαιρα ενδεχόμενους κινδύνους. Επιδιώκει τη συνολική προστασία των δασών, προσφέροντας κρίσιμη συνεισφορά στη διατήρηση του περιβάλλοντος.

Τρίτη νικήτρια ομάδα αναδείχθηκε η εταιρεία Vivestia, η οποία βραβεύτηκε με χρηματικό έπαθλο €6.000.

Η Vivestia είναι μια πλατφόρμα προβολής και εκμίσθωσης ξενοδοχείων, πολυτελών καταλυμάτων και σκαφών αναψυχής, που αξιοποιεί την τεχνολογία των Ρεαλιστικών Μοντέλων Εικονικής Περιήγησης (Virtual Reality Tour) ως αποκλειστικό μέσο προβολής. Μέσω της πλατφόρμας και των μοντέλων εικονικής περιήγησης, αναδεικνύεται η πραγματική κατάσταση, το μέγεθος και η ποιότητα του εκάστοτε καταλύματος. Στόχος είναι να προσφέρει ένα ουσιαστικό πλεονέκτημα προβολής σε τουριστικά καταλύματα και να ενισχύσει την εμπιστοσύνη που δείχνουν οι επισκέπτες στην διαδικασία επιλογής του καταλύματος, έχοντας πλέον όλη την πληροφορία στα χέρια τους μέσω ενός επιβεβαιωμένου και καινοτόμου τρόπου προβολής – υλικού (rich media content).

Τέταρτη νικήτρια ομάδα αναδείχθηκε η εταιρεία Come Together, η οποία βραβεύτηκε με χρηματικό έπαθλο €4.000.

Η εταιρεία Come Together διαχειρίζεται την ομώνυμη πλατφόρμα ticketing συνδυάζοντας καινοτόμες τεχνολογίες όπως αυτή του NFT (Non Fungible Token). Το αποτέλεσμα είναι μια προηγμένη λύση έκδοσης εισιτηρίων, που προσφέρει όλα όσα κάνουν τα παραδοσιακά συστήματα έκδοσης εισιτηρίων, αλλά με αυξημένη ασφάλεια, ευκολία στη χρήση και fan engagement. Όλα αυτά ενώ ξεκλειδώνει νέες πηγές εσόδων για τους διοργανωτές των εκδηλώσεων, όπως την πώληση των εισιτηρίων στη δευτερογενή αγορά, τα ψηφιακά συλλεκτικά tokens και το cross-selling φυσικών και ψηφιακών εμπειριών και προϊόντων.

Παράλληλα, **απονεμήθηκαν και χρηματικά έπαθλα από €1.500, για τα υπόλοιπα βραβεία, σε έξι ομάδες: Protio, Beaver, Caius Paths, Daisy Robot, ΤΥΤΩ-After Daniel και CDxi Solutions**.

Η Protio είναι πλατφόρμα αξιοποίησης ακίνητης περιουσίας στην Ελλάδα, η οποία βοηθάει ιδιοκτήτες ακινήτων μέσω της ανακαίνισης, ενεργειακής αναβάθμισης και τραπεζικής χρηματοδότησης.

Η Beaver είναι μια πλατφόρμα βραχυχρόνιας μίσθωσης προϊόντων από άτομο σε άτομο.

Η Caius Paths χαρτογραφεί δασικούς δρόμους και μονοπάτια, μέσω δορυφορικών και γεωμορφολογικών δεδομένων, παρέχοντας συνεχείς ενημερώσεις για την προσβασιμότητά τους.

Το Daisy Robot έχει τη μορφή λούτρινης μαργαρίτας και στοχεύει στη βελτίωση της επικοινωνίας ανάμεσα σε θεραπευτές και παιδιά στο φάσμα του αυτισμού.

Η ΤΥΤΩ-After Daniel διαχειρίζεται νυκτόβιο αρπακτικό τυτώ για τη φυσική αντιμετώπιση των επιβλαβών τρωκτικών μέσω της θήρευσης. Στόχος της είναι η μείωση των χημικών φαρμάκων, η προστασία των ανθρώπων από την μετάδοση ζωονόσων και η καταστροφή των καλλιεργειών από τα τρωκτικά

Η CDxi Solutions χρησιμοποιεί τεχνητή νοημοσύνη που συνδυάζει δορυφορικές εικόνες και πληροφορίες από Social Media, με σκοπό τον εντοπισμό συμβάντων ρύπανσης των υδάτινων πόρων.

innovation hubs

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ: ΕΚΕΙ ΟΠΟΥ ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΙΔΕΕΣ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΠΡΑΞΗ

Το Startupper MAG παρουσιάζει τον χάρτη των ελληνικών θερμοκοιτίδων, επιταχυντών, χώρων συνεργασίας, αλλά και άλλων κέντρων υποστήριξης Startups.

Της Εύας Καντιλάρη

«Πώς γεννήθηκε η επιχειρηματική σας ιδέα;»... Αυτή είναι ίσως η πιο συνηθισμένη ερώτηση που ακούει ένας founder. Πράγματι, η ιδέα είναι η αρχή των πάντων όχι μόνο στις Startups, αλλά σε οποιοδήποτε επιχειρηματικό εγχείρημα. Μια καλή ιδέα ή ένα όραμα όπως λέμε συνήθως, ανεξαρτήτως του πόσο πολύπλοκο ή απλό μπορεί να είναι, έχει τη δύναμη να αλλάξει τον κόσμο. Ο «Γολγοθάς», όμως, για οποιονδήποτε οραματιστή - επιχειρηματία ξεκινάει όταν καλείται να βρει τα μέσα για να κάνει την ιδέα του πράξη, καθώς είναι ελάχιστοι εκείνοι που θα επένδυαν κάπου χωρίς να έχουν δει έστω ένα demo από το τελικό προϊόν. Και εδώ είναι που έρχονται να δώσουν τη «σανίδα σωτηρίας» τα κέντρα καινοτομίας (Innovation Hubs), οι επιταχυντές (accelerators) και τα clusters, τα οποία προσφέρουν αυτή την τόσο πολύτιμη στήριξη και καθοδήγηση που χρειάζονται οι Startuppers στα πρώτα τους βήματα, είτε για να κάνουν την αρχική τους ιδέα πιο «χειροπιαστή» είτε για αναπτύξουν πιο γρήγορα τη Startup τους αλλά και να βρουν πολύτιμους συμμάχους και πιθανούς επενδυτές.

INNOVATION HUBS, ACCELERATORS ΚΑΙ CLUSTERS, ΙΔΟΥ Η ΕΙΔΟΠΟΙΟΣ ΔΙΑΦΟΡΑ!

Σε αυτό το σημείο πρέπει να πούμε ότι αναγνωρίζουμε πως η ορολογία ίσως να μπερδεύει λίγο πολλούς από εμάς, για αυτό πριν προχωρήσουμε καλό είναι να ξεκαθαρίσουμε ποιος κάνει τι. Τα κέντρα καινοτομίας αποτελούν ένα φυσικό χώρο ή ένα κόμβο που προσφέρει πόρους και υπηρεσίες σε επιχειρηματίες, νεοσύστατες, αλλά και παγιωμένες επιχειρήσεις. Πρόκειται για ένα συνεργατικό περιβάλλον όπου άτομα ή οργανισμοί μπορούν να συναντηθούν για να ανταλλάξουν ιδέες, να καινοτομήσουν και να αναπτύξουν τα σχέδιά τους. Τα κέντρα καινοτομίας έχουν σχεδιαστεί για να παρέχουν πρόσβαση σε βασικούς πόρους που συνήθως είναι απρόσιτοι για τις μικρές επιχειρήσεις, όπως ακριβός εξοπλισμός, εξειδικευμένη κατάρτιση και καθοδήγηση. Καταλαβαίνουμε λοιπόν πως πρόκειται για ένα όρο «ομπρέλα», ο οποίος περιλαμβάνει τις θερμοκοιτίδες, τους επιταχυντές, τους χώρους συνεργασίας, αλλά και τα κέντρα έρευνας και ανάπτυξης.

Ωστόσο, ανάλογα με τον τύπο της επιχείρησής σας και το στάδιο ανάπτυξης στο οποίο βρίσκεστε μπορείτε να πάτε σε πιο εξειδικευμένες λύσεις. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι οι θερμοκοιτίδες που αναφέραμε πιο πάνω. Οι θερμοκοιτίδες (incubators) παρέχουν κατά κανόνα την τεχνογνωσία, το χώρο και τις υποδομές για νέες Startups που χρειάζονται στήριξη στα πρώτα τους βήματα. Και συνήθως δημιουργούνται τόσο από ιδιωτικούς οργανισμούς και εταιρείες, αλλά και από δημόσιους οργανισμούς στο πλαίσιο ενός εθνικού προγράμματος υποστήριξης και ανάπτυξης Startups, σε συνεργασία με τους δήμους για παράδειγμα.

Από την άλλη, οι επιταχυντές (accelerators) έχουν στόχο να προσφέρουν συμπυκνωμένη γνώση και βοήθεια σε μια εταιρεία, η οποία δεν έχει απαραίτητα την ανάγκη να στεγαστεί σε έναν συγκεκριμένο χώρο, αλλά χρειάζεται τη σύνδεση με την αγορά. Μέσα σε λίγες εβδομάδες ή μήνες, οι ομάδες μαθαίνουν όσα θα κατακτούσαν μέσα σε μερικά χρόνια. Στα προγράμματα επιτάχυνσης πολύ συχνά παρέχεται στις ομάδες και ένα ποσό χρηματοδότησης.

Μετά, υπάρχουν και τα clusters. Στην ελληνική γλώσσα τα clusters αποδίδονται ως συνεργατικός σχηματισμός - συστάδες καινοτομίας, δηλαδή περιλαμβάνουν εταιρείες, οργανισμούς δημόσιους και ιδιωτικούς, ερευνητικά κέντρα κ.ά. τα οποία δυνητικά συνεργάζονται μεταξύ τους, έτσι ώστε να καταλήξουν σε μια νέα τεχνολογία ή ένα νέο προϊόν το οποίο ενδεχομένως να είναι πιο ανταγωνιστικό σε παγκόσμιο επίπεδο.

ΕΠΙΤΑΧΥΝΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

Μια μελέτη σε 113 νεοσύστατες επιχειρήσεις που επιταχύνθηκαν πρόσφατα από ιταλικά προγράμματα διαπίστωσε ότι το ανοιχτό περιβάλλον που παρέχεται από επιταχυντές μπορεί να ενισχύσει σημαντικά την καινοτόμο απόδοση μιας νεοσύστατης επιχείρησης.

Πιο συγκεκριμένα:

- Οι νεοσύστατες επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε προγράμματα επιτάχυνσης έχουν 3 φορές περισσότερες πιθανότητες να αντλήσουν χρηματοδότηση σε σύγκριση με εκείνες που δεν συμμετέχουν.
- Οι θερμοκοιτίδες έχει αποδειχθεί ότι αυξάνουν το ποσοστό επιβίωσης των νεοφυών επιχειρήσεων έως και 87% σε σύγκριση με τις νεοφυείς επιχειρήσεις που δεν συμμετέχουν σε τέτοια προγράμματα.
- Οι επιταχυντές και οι θερμοκοιτίδες δημιουργούν ένα συνεργατικό περιβάλλον όπου οι νεοσύστατες επιχειρήσεις μπορούν να αλληλεπιδρούν με άλλους επιχειρηματίες, να συμμετέχουν σε κοινά έργα και να ανταλλάσσουν ιδέες. Αυτή η αλληλεπίδραση μεταξύ των επιχειρηματιών όχι μόνο προωθεί την καινοτομία, αλλά επιτρέπει άλλες νεοσύστατες επιχειρήσεις να μαθαίνουν η μία από την άλλη.
- Οι επιταχυντές και οι θερμοκοιτίδες προσφέρουν στις νεοσύστατες επιχειρήσεις πρόσβαση σε μια ομάδα έμπειρων μεντόρων και εμπειρογνωμόνων του κλάδου που παρέχουν ανεκτίμητη καθοδήγηση για την πλοήγηση σε πολύπλοκες προκλήσεις και τη βελτίωση των επιχειρηματικών στρατηγικών.
- Αν και δεν ισχύει σε όλες τις περιπτώσεις, τα προγράμματα αυτά γεφυρώνουν επίσης το κρίσιμο χρηματοδοτικό κενό για τις νεοσύστατες επιχειρήσεις, παρέχοντας χρηματοδότηση αρχικού σταδίου (Pre-Seed και Seed σε κάποιες περιπτώσεις) και επενδυτικές ευκαιρίες με αντάλλαγμα ίδια κεφάλαια ή ειδικές αμοιβές.
- Οι νεοσύστατες επιχειρήσεις που υποστηρίζονται από επιταχυντές ή θερμοκοιτίδες συχνά προσελκύουν πρόσθετες επενδύσεις από εξωτερικές πηγές, ενισχύοντας περαιτέρω τα οικονομικά τους θεμέλια.

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΠΙΟ ΔΗΜΟΦΙΛΕΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ INCUBATION ΚΑΙ ACCELERATION ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ

Τεχνολογία

Τα προγράμματα θερμοκοιτίδων και επιταχυντών επικεντρώνονται συχνά σε τεχνολογικούς τομείς όπως η ανάπτυξη λογισμικού, η τεχνητή νοημοσύνη, η μηχανική μάθηση, η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, η χρηματοοικονομική τεχνολογία, το ηλεκτρονικό εμπόριο και η ανάπτυξη εφαρμογών για κινητά παλιότερα. Τα προγράμματα αυτά αναγνωρίζουν τις δυνατότητες για τη λεγόμενη ανατρεπτική καινοτομία σε ταχέως εξελισσόμενους τεχνολογικούς τομείς.

Υγεία και βιοτεχνολογία

Η υγειονομική περίθαλψη και η βιοτεχνολογία είναι επίσης δημοφιλείς τομείς για προγράμματα θερμοκοιτίδων και επιταχυντών. Τα προγράμματα αυτά στοχεύουν στην υποστήριξη νεοσύστατων

Y COMBINATOR: Η ELITE ΤΩΝ ACCELERATORS

Ο αμερικανικός accelerator έχει υποστηρίξει τεράστια ονόματα της παγκόσμιας Startup σκηνής, είναι εξαιρετικά ανταγωνιστικός στο να εισέλθει κάποια Startup στα προγράμματά του, τα οποία εξασφαλίζουν και κεφάλαια αρχικού σταδίου.

Airbnb

Η Airbnb συμμετείχε στο πρόγραμμα επιτάχυνσης Y Combinator το 2009, το οποίο της παρείχε χρηματοδότηση αρχικού σταδίου και καθοδήγηση από μέντορες. Το πρόγραμμα βοήθησε την Airbnb να βελτιώσει το επιχειρηματικό της μοντέλο και να κερδίσει έδαφος, οδηγώντας την στην παγκόσμια πρωτοκαθεδρία των βραχυχρόνιων μισθώσεων.

Dropbox

Το Dropbox εντάχθηκε στον επιταχυντή Y Combinator το 2008, λαμβάνοντας 15.000 δολάρια σε χρηματοδότηση PreSeed και καθοδήγηση από τους μέντορες του προγράμματος. Η εμπειρία του επιταχυντή βοήθησε το Dropbox να αναπτύξει το προϊόν και τη στρατηγική του, συμβάλλοντας στην ανάπτυξή του σε κορυφαίο πάροχο αποθήκευσης cloud.

Stripe

Η Stripe συμμετείχε στον επιταχυντή Y Combinator το 2010, αποκτώντας πρόσβαση σε χρηματοδότηση, καθοδήγηση και ένα δίκτυο επενδυτών και επιχειρηματιών. Το πρόγραμμα βοήθησε τη Stripe να βελτιώσει τη λύση επεξεργασίας ηλεκτρονικών πληρωμών και σήμερα είναι μια από τις μεγαλύτερες εταιρείες fintech και πληρωμών.

Instacart

Η Instacart εντάχθηκε στον επιταχυντή Y Combinator το 2012, λαμβάνοντας χρηματοδότηση Seed και καθοδήγηση που βοήθησε την εταιρεία να αναπτύξει την υπηρεσία παράδοσης ειδών παντοπωλείου παγκοσμίως.

επιχειρήσεων που αναπτύσσουν καινοτόμες λύσεις για τη φροντίδα των ασθενών, τις ιατρικές συσκευές, τα φαρμακευτικά προϊόντα, την έρευνα βιοτεχνολογίας και τις ψηφιακές τεχνολογίες υγείας.

Καθαρή ενέργεια και βιωσιμότητα

Με την αυξανόμενη έμφαση στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα, τα προγράμματα θερμοκοιτίδων και επιταχυντών είναι πρόθυμα να υποστηρίξουν νεοσύστατες επιχειρήσεις που εργάζονται σε τεχνολογίες καθαρής ενέργειας, λύσεις ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, βιώσιμη γεωργία, διαχείριση αποβλήτων και τεχνολογίες πράσινων κτιρίων.

Καταναλωτικά προϊόντα και υπηρεσίες

Τα προγράμματα θερμοκοιτίδων και επιταχυντών στοχεύουν επίσης σε νεοσύστατες επιχειρήσεις στον τομέα των καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων τομέων όπως τα τρόφιμα και τα ποτά, η μόδα, η ομορφιά, τα ταξίδια, η φιλοξενία και οι πλατφόρμες ηλεκτρονικού εμπορίου. Αυτά τα προγράμματα αναγνωρίζουν τις δυνατότητες για ανατρεπτικά επιχειρηματικά μοντέλα και καινοτόμα προϊόντα σε αυτές τις βιομηχανίες.

Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες

Δεδομένης της ταχείας εξέλιξης της χρηματοοικονομικής τεχνολογίας (fintech), πολλά προγράμματα θερμοκοιτίδων και επιταχυντών επικεντρώνονται σε νεοσύστατες επιχειρήσεις που καινοτομούν σε αυτόν τον τομέα, όπως η ψηφιακή τραπεζική, οι λύσεις πληρωμών, η τεχνολογία blockchain, ο δανεισμός peer-to-peer, οι ρομποτικές συμβουλευτικές υπηρεσίες και η Insurtech. Όλες σχεδόν οι μεγάλες τράπεζες «τρέχουν» τέτοια προγράμματα.

ACCELERATORS ΚΑΙ INCUBATORS: ΕΚΕΙ ΟΠΟΥ «ΕΚΚΟΛΑΠΤΕΤΑΙ» Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

NBG Business Seeds
www.nbg.gr/en/business/business-seeds

Το πρόγραμμα NBG Business Seeds δημιουργήθηκε το 2010 από την Εθνική Τράπεζα, εν μέσω οικονομικής κρίσης, με στόχο την ενίσχυση της καινοτομίας στην Ελλάδα αλλά και των πολλά υποσχόμενων επιχειρηματιών για να κάνουν την ιδέα τους πράξη. Ο εμβληματικός Διαγωνισμός Καινοτομίας & Τεχνολογίας είναι ο μακροβιότερος ελληνικού φορέα και στον οποίο έχουν ήδη συμμετάσχει πάνω από 8.000 άτομα. Πρόσφατα ολοκληρώθηκε ο 14ος Διαγωνισμός με την ανακοίνωση των δέκα νικητών - καινοτόμων εταιρειών, ενώ συνολικά έχουν βραβευτεί και λάβει σημαντικά χρηματικά έπαθλα 140 Startups.

Για την ακρίβεια, το NBG Business Seeds μπορεί να ξεκίνησε ως διαγωνισμός, αλλά πλέον είναι κάτι πολύ πιο πολύπλοκο και σημαντικό. Είναι ουσιαστικά ένα κανάλι επικοινωνίας της καινοτομίας με την τράπεζα και ένας από τους σημαντικούς πυλώνες υποστήριξης του ελληνικού οικοσυστήματος Startups συνεργαζόμενο το ίδιο με άλλους φορείς: πανεπιστημιακούς, ερευνητικούς, επιχειρηματικούς, υποστηρικτικούς της καινοτομίας.

Βασικός σκοπός του NBG Business Seeds είναι να αναδειχθεί και να επιβραβευτεί η καινοτομία σε όλα τα επίπεδα. Πιο συγκεκριμένα, η Εθνική Τράπεζα ενδιαφέρεται για πρωτότυπες ιδέες, ερευνητικά αποτελέσματα, επιχειρηματικά σχέδια και εταιρείες, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη καινοτόμων συστημάτων και εφαρμογών βασισμένων σε νέες τεχνολογίες, στην ενσωμάτωση της ESG προσέγγισης στον σχεδιασμό των προϊόντων και υπηρεσιών, στην εξάπλωση της χρήσης των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και φυσικά στη γενικότερη προώθηση της καινοτομίας στη χώρα μας.

Τα τελευταία 14 χρόνια το NBG Business Seeds έχει προσφέρει χρηματικά βραβεία 686.000 ευρώ σε 140 εταιρείες του διαγωνισμού, ενώ έχει χορηγήσει 5,5 εκατ. ευρώ σε επενδύσεις και δάνεια, με τις 41 Startups που έχει υποστηρίξει να έχουν δημιουργήσει πάνω από 2.000 θέσεις εργασίας. Επίσης, η Εθνική Τράπεζα συμμετέχει σε 18 ελληνικά επενδυτικά κεφάλαια (Venture Capital) ως Limited Partner, ενισχύοντας το αποτύπωμά της στη χρηματοδότηση και την υποστήριξη της ελληνικής Startup σκηνής.

Όλα αυτά τα χρόνια, στο πλαίσιο του διαγωνισμού έχουν αναδειχθεί μερικές από τις πιο επιτυχημένες ελληνικές Startups όπως η Ferryhopper, Augmenta και η Doctoranytime, ενώ η ομάδα του NBG Business Seeds διοργανώνει εκδηλώσεις στις μεγάλες πόλεις

– οικοσυστήματα Startups της χώρας μας (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο).

egg – enter•grow•go της Eurobank
www.theegg.gr

Όλα ξεκίνησαν τον Μάιο του 2013, σε μια Ελλάδα η οποία υπέφερε από τα δεινά της οικονομικής κρίσης. Τότε ήταν που οι άνθρωποι της Eurobank - με σταθερό εταίρο το ερευνητικό cluster Corallia- πήραν μια γενναία απόφαση: να δημιουργήσουν μια κοιτίδα επιχειρηματικότητας για νέους ανθρώπους. Σήμερα, η απόφασή τους δικαιώθηκε και με το παραπάνω, καθώς το egg θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί πλέον τον στυλοβάτη της εγχώριας καινοτομίας.

Όλα αυτά τα χρόνια το πρόγραμμα της Eurobank σχεδιάζει και υλοποιεί παρεμβάσεις και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη και ενίσχυση του δικτύου επενδυτών που υποστηρίζουν την ελληνική νεοφυή επιχειρηματικότητα, επιταχύνοντας, παράλληλα, την απορρόφηση κεφαλαίων από τις νεοφυείς επιχειρηματικές ομάδες και διευρύνοντας το οικοσύστημα καινοτομίας της Ελλάδας.

Ενδεικτικά αναφέρουμε πως μέχρι τώρα το egg – enter grow go έχει υποστηρίξει περισσότερους από 1.500 νέους επιχειρηματίες και ερευνητές. Παράλληλα, 400 επιχειρηματικές και ερευνητικές ομάδες έχουν υποστηριχθεί από το egg, ενώ 200 νεοφυείς επιχειρήσεις έχουν δημιουργήσει νομική οντότητα και έχουν φιλοξενηθεί στο egg Hub. Τα χρηματοδοτικά κεφάλαια που έχουν προσελκύσει συνολικά 67 Startups από Έλληνες και ξένους επενδυτές (VCs, CVCs, Business Angels) ανέρχονται σε 45,8 εκατ. ευρώ, ενώ η Eurobank έχει χρηματοδοτήσει με 3,3 εκατ. ευρώ 51 Startups. Η συνολική επένδυση της Eurobank έως σήμερα για τη λειτουργία του egg ανέρχεται σε άνω των 12 εκατ. ευρώ. Τέλος, 48 εκατ. ευρώ αποτελούν τα συνολικά έσοδα των alumni νεοφυών επιχειρήσεων του επιχειρηματικού επιταχυντή egg.

CapsuleT
www.capsuletaccelerator.gr

Ο CapsuleT ή διαφορετικά «Κάψουλα» της τουριστικής καινοτομίας αποτελεί τον πρώτο Travel & Hospitality επιταχυντή για Startups στη χώρα μας. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος, η οποία έχει ως στόχο τη δημιουργία ενός καινοτόμου οικοσυστήματος στον τουριστικό κλάδο μέσω της προσφοράς ευκαιριών δημιουργίας και ανάπτυξης Startups με παγκόσμια προοπτική και αντίκτυπο. Απώτερος σκοπός

Grow with Google
10.000€
Hotellusense
5.000
3.000€
Narratologies
ΒΡΑΒΕΙΟ ΚΟΙΝΟΥ
2020
INOMO
ΒΡΑΔΙΑ
ΠΡΟΒΟΛΗΣ

Greece
INNOVATION UNLEASHED

του προγράμματος είναι να προωθήσει την καινοτομία και να συμβάλει στην ψηφιακή αναβάθμιση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Μέχρι σήμερα, ο CapsuleT έχει ολοκληρώσει 10 προγράμματα επιτάχυνσης στα οποία συμμετείχαν πάνω από 240 founders.

Την ίδια ώρα, στο πλαίσιο του CapsuleT τρέχει και ο νεανικός διαγωνισμός «Idea Platform» ο οποίος αναζητά νέες ιδέες που μπορούν να μετατραπούν σε Startups με θετικό αντίκτυπο στην ψηφιακή αναβάθμιση της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας. Σε αυτή την περίπτωση, κεντρικός στόχος του CapsuleT είναι να ωριμάσουν οι διαγωνιζόμενες ομάδες την τεχνολογική τους ιδέα δίπλα σε ηγέτες του τουριστικού κλάδου, αναγνωρισμένους Startuppers και στελέχη μεγάλων οργανισμών/εταιρειών, δημιουργώντας την επόμενη τεχνολογική νεοφυή επιχείρηση που θα κάνει τη διαφορά.

Endeavor Greece
www.endeavor.org.gr

Η Endeavor είναι μία μεγάλη διεθνής κοινότητα από και για επιχειρηματίες με καινοτόμο όραμα, προοπτική ανάπτυξης, και θέληση να εμπνεύσουν τις επόμενες γενιές. Το 2012, το παγκόσμιο δίκτυο της Endeavor έφτασε στην ευρωπαϊκή αγορά με σημείο εκκίνησης την Ελλάδα, η οποία βρισκόταν εν μέσω οικονομικής κρίσης. Από τότε, με όραμα τη δημιουργία ενός δυναμικού ελληνικού οικοσυστήματος καινοτομίας, η Endeavor Greece στηρίζει τους καινοτόμους Έλληνες επιχειρηματίες μέσα από το παγκόσμιο δίκτυό της, με παρουσία σε 40 χώρες.

Στο πλαίσιο αυτό «τρέχουν» πρωτοβουλίες όπως το «ScaleUp», το οποίο αποτελεί το πρώτο διεθνές πρόγραμμα που επιλέγει και υποστηρίζει πολλά υποσχόμενους, ανερχόμενους επιχειρηματίες από όλο τον κόσμο, οι οποίοι είτε είναι ήδη συνδεδεμένοι με την Ελλάδα είτε ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν μία σχέση με τη χώρα. Όλες σχεδόν οι μεγάλες Scaleups της ελληνικής Startup σκηνής συμμετέχουν στο δίκτυο της Endeavor.

ΣΕΚΕΕ – Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Καινοτόμων Εφαρμογών Ελλάδος
www.sekee.gr

Ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Καινοτόμων Εφαρμογών Ελλάδος (ΣΕΚΕΕ) ιδρύθηκε αρχικά ως Σύνδεσμος Εταιρειών Κινητών Εφαρμογών Ελλάδος το 2010 από 32 hi-tech επιχειρήσεις που δημιουργούν εφαρμογές και υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας κυρίως για συσκευές κινητών τηλεφώνων.

Ωστόσο, σήμερα ο ΣΕΚΕΕ εκπροσωπεί έναν δυναμικό κλάδο με περισσότερες από 75 επιχειρήσεις με παρουσία σε 40 χώρες, οι οποίες απασχολούν πάνω από 4.000 εργαζομένους, μεταξύ των οποίων 1.000 επιστήμονες υψηλής ακαδημαϊκής εκπαίδευσης.

Έχοντας ως στόχο την τόνωση της καινοτομικής δραστηριότητας και την επίτευξη οικονομιών κλίμακας μέσω της ανάπτυξης της στενής συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων και των φορέων που δραστηριοποιούνται στο χώρο, οι ενέργειες του ΣΕΚΕΕ αποσκοπούν στο να ενισχύσουν το οικοσύστημα στο οποίο λειτουργούν οι επιχειρήσεις-μέλη, με απώτερο σκοπό την επιχειρηματική τους ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο.

ΣΕΒ - Innovative Greeks
www.innovativegreeks.gr

Το «Brain drain» είναι ένα πρόβλημα στο οποίο αναφερόμαστε συχνά όταν μιλάμε για την ανάπτυξη της ελληνικής επιχειρηματικότητας και καινοτομίας. Πράγματι, κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, έφυγαν από τη χώρα περίπου 500.000 Έλληνες, νέοι και ικανοί άνθρωποι, και σχεδόν στο 70%, απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης.

Ωστόσο, υπάρχει και η άλλη όψη του νομίσματος. Η εμπειρία, οι γνώσεις και οι δεξιότητες που έχουν αποκτήσει όσοι έφυγαν στο εξωτερικό μπορούν δυνητικά να αποτελέσουν σημαντικό εφόδιο για τον παραγωγικό μετασχηματισμό και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Με αυτό το σκεπτικό, η Επιτροπή Καινοτομίας του ΣΕΒ ξεκίνησε το 2020 την πρωτοβουλία «Innovative Greeks» προκειμένου να ενώσει τους εφευρετικούς Έλληνες από ολόκληρο τον κόσμο σε μία κοινότητα, και να τους διασυνδέσει με το ταχέως αναπτυσσόμενο ελληνικό οικοσύστημα καινοτομίας.

Παράλληλα, ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών τρέχει και το πρόγραμμα «Innovation Ready» με στόχο την ενίσχυση της καινοτομικής δραστηριότητας και του ψηφιακού μετασχηματισμού των ελληνικών επιχειρήσεων. Δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ βιομηχανίας, ΜμΕ, Startups και ερευνητικής κοινότητας, ώστε να επιταχυνθεί ο μετασχηματισμός της καινοτομίας σε εμπορεύσιμα προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας με ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τις ελληνικές επιχειρήσεις. Συνολικά πάνω από 100 κορυφαίες ελληνικές Startups συμμετέχουν στα προγράμματα του ΣΕΒ.

HellenicBioCluster (HBio)
www.hbio.gr

Το HellenicBioCluster (HBio) είναι ο πρώτος και μεγαλύτερος Συνεργατικός Σχηματισμός Καινοτομίας στη χώρα μας στον τομέα της υγείας και της βιοτεχνολογίας. Ιδρύθηκε το 2006 με πρωτοβουλία του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ) και του δικτύου διάχυσης τεχνολογίας ΠΡΑΞΗ με στόχο να καλύψει ένα σημαντικό κενό που υπήρχε στην ελληνική βιο-φαρμακευτική επιχειρηματικότητα. Εδώ και περισσότερα από 15 χρόνια συνδέει βιομηχανικούς και ακαδημαϊκούς εταίρους με σκοπό τη στήριξη και την προώθηση της καινοτομίας αλλά και την έμπρακτη συνδρομή της επιστήμης στην κοινωνία και την οικονομία. Συμμετέχει ενεργά σε δημόσιες διαβουλεύσεις και στη χάραξη πολιτικής για

φλέγοντα θέματα, όπως η διαχείριση της πανδημίας τόσο στη χώρα μας όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Επιστημονικό Πάρκο Πατρών
psp.org.gr

Το Επιστημονικό Πάρκο Πατρών (ΕΠΠ), το οποίο ιδρύθηκε το 1989 είναι ο μοναδικός τεχνολογικός φορέας στην Ελλάδα που αρχικά δημιουργήθηκε με βάση το μοντέλο υποστήριξης «θερμοκοιτίδας» νέων επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας και εξυπηρετεί ανάγκες δημοσίου συμφέροντος.

Κύριος σκοπός του είναι η προσφορά υψηλής ποιότητας υποδομών και υπηρεσιών για τη διαμόρφωση των προϋποθέσεων ώστε, αφενός να υποστηρίξει και να προωθήσει τη δημιουργία, τη λειτουργία και την ανάπτυξη καινοτόμων επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας μέσα από διαδικασίες γρήγορης ανάπτυξης, αφετέρου, να προωθήσει τη συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων, ερευνητικών ινστιτούτων, ερευνητικών ομάδων και των επιχειρήσεων στην επίλυση σύγχρονων τεχνολογικών προκλήσεων καθώς και την αξιοποίηση των παραγόμενων ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Σήμερα, στο ΕΠΠ στεγάζονται περίπου 40 εταιρείες και ένα Ερευνητικό Ινστιτούτο (ΙΝΒΙΣ), ενώ απασχολούνται καθημερινά περισσότερα από 150 άτομα υψηλού επιστημονικού μορφωτικού επιπέδου. Από το ΕΠΠ έχουν «αποφοιτήσει» εταιρείες όπως η Advent και η Think Silicon.

Τεχνολογικό Πάρκο «Λεύκιππος»
tepa-lefkippos.demokritos.gr

Το Τεχνολογικό Πάρκο «Λεύκιππος» αποτελεί μονάδα του ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος. Ο «Λεύκιππος» ως τεχνολογικό πάρκο υφίσταται από το 1992, ενώ το κτίριο όπου στεγάζεται σήμερα μπήκε σε λειτουργία το 2008. Τα τελευταία χρόνια έχει εστιάσει στην παραγωγή καινοτομίας, η οποία συνδυάζεται με την εμπορική εκμετάλλευσή της μέσω νέων επιχειρήσεων – Startups.

Το Πάρκο παρέχει τις υπηρεσίες του σε νεοφυείς επιχειρήσεις και spinoffs μέσα σε ένα καταπράσινο περιβάλλον, δίνοντάς τους παράλληλα τη δυνατότητα ανοιχτής αλληλεπίδρασης με το διεπιστημονικό ερευνητικό δυναμικό του «Δημοκρίτου».

Αυτά ήταν τα μοναδικά χαρακτηριστικά που κατάφεραν να προσελκύσουν όλα αυτά τα χρόνια κολοσσούς της παγκόσμιας καινοτομίας, όπως η Tesla, η οποία το 2018 ίδρυσε στις εγκαταστάσεις του Πάρκου το πρώτο hub έρευνας και ανάπτυξής της εκτός ΗΠΑ με αντικείμενο τους καινοτόμους, ηλεκτρικούς κινητήρες οχημάτων.

Επιστημονικό και Τεχνολογικό Πάρκο Κρήτης & Δίκτυο ΠΡΑΞΗ
www.stepc.gr
www.praxinetwork.gr

Το Επιστημονικό και Τεχνολογικό Πάρκο Κρήτης (ΕΠΕΤ-Κ) είναι μια πρωτοβουλία του ΙΤΕ, ενός από τους μεγαλύτερους ερευνητικούς οργανισμούς της χώρας μας. Πρόκειται για ένα μέρος όπου η έρευνα και η τεχνογνωσία της ακαδημαϊκής κοινότητας διαχέονται και βρίσκουν εμπορικές εφαρμογές από τις Startup και τις εταιρείες που στεγάζονται εντός του campus. Οι συνέργειες αυτές βοηθούν στη ραγδαία ανάπτυξη της εφαρμοσμένης έρευνας, μέσω της διαρκούς ανταλλαγής ιδεών και τεχνολογιών.

Μαζί με το Δίκτυο ΠΡΑΞΗ αποτελούν τις βασικές δομές του ΙΤΕ για την προώθηση της έρευνας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας.

Εντός του Πάρκου λειτουργεί και η θερμοκοιτίδα, η οποία αποτε-

λεί έναν χώρο στον οποίο προωθούνται η συνεργασία, η δικτύωση, η καινοτομία και η δημιουργικότητα. Φιλοξενούνται κατά μέσο όρο 25-30 επιχειρήσεις.

HIGGS
www.higgs3.org

Το HIGGS είναι ένας Incubator στην Ελλάδα που στοχεύει στην ενίσχυση και υποστήριξη μη κερδοσκοπικών οργανισμών (ΜΚΟ) μέσω εκπαιδευτικών και υποστηρικτικών προγραμμάτων. Το HIGGS ξεκίνησε το 2012 με ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Autumn School» για ΜΚΟ, χρηματοδοτούμενο και συν-σχεδιασμένο από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Η θετική ανταπόκριση στο αρχικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα οδήγησε το HIGGS να επεκτείνει τα σεμινάριά του σε όλη την Ελλάδα, φτάνοντας πάνω από 230 οργανισμούς τα επόμενα 3 χρόνια. Το HIGGS προσφέρει ένα δωρεάν πρόγραμμα θερμοκοιτίδων που διαρκεί 12-24 μήνες, παρέχοντας εκπαίδευση, καθοδήγηση και πόρους για να βοηθήσει τις ΜΚΟ να αναπτυχθούν.

Found.ation
www.thefoundation.gr

Το Found.ation ιδρύθηκε το 2013 και έχει αναδειχθεί σε κορυφαίο κόμβο ψηφιακής καινοτομίας στην Ελλάδα, αφιερωμένο στην επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού της χώρας και στην προώθηση ενός ακμάζοντος οικοσυστήματος νεοφυών επιχειρήσεων. Ο οργανισμός παρέχει μια ολοκληρωμένη σειρά προγραμμάτων και υπηρεσιών για την υποστήριξη επίδοξων επιχειρηματιών, νεοσύστατων επιχειρήσεων και καθιερωμένων επιχειρήσεων στα ταξίδια ψηφιακού μετασχηματισμού τους.

Crowdpolicy
www.crowdpolicy.com

Η Crowdpolicy, μια εταιρεία συμβούλων ψηφιακής καινοτομίας που ιδρύθηκε το 2012 στην Αθήνα, βρίσκεται στην πρώτη γραμμή του ψηφιακού μετασχηματισμού και της προώθησης της επιχειρηματικότητας στη χώρα. Με έμφαση σε προηγμένες λύσεις ICT και συμβουλευτικές υπηρεσίες, η εταιρεία έχει καθιερωθεί ως βασικός παίκτης στο ελληνικό οικοσύστημα νεοφυών επιχειρήσεων αλλά και στην ψηφιοποίηση των πόλεων.

Startup Pathways
www.startup-pathways.gr

Η Startup Pathways αποτελεί έναν διαφορετικό πόλο ανάπτυξης των ελληνικών Startups καθώς εστιάζει στον ανθρώπινο παράγοντα, στις ηγετικές δεξιότητες των ιδρυτών και στη δημιουργία HR ομάδας και όχι στην ίδια την ιδέα ή το business.

Ιδρύθηκε το 2019 και το flagship πρόγραμμά της είναι η Leaders Academy, ένα τρίμηνο εντατικό πρόγραμμα στο οποίο μέχρι σήμερα έχουν εκπαιδευτεί σε Leading Powerskills περισσότερα από 100 c-level στελέχη ελληνικών ScaleUp. Πρόκειται για το μοναδικό στο είδος του Leadership Accelerator πρόγραμμα στην Ελλάδα από το 2019 μέχρι σήμερα. Χαρακτηριστικό του προγράμματος είναι η υψηλή ποιότητά του καθώς μέχρι σήμερα έχουν συνδράμει οι μεγαλύτερες εταιρείες εκπαίδευσης στελεχών στην Ελλάδα (Business Pathways, Scotwork, GameTree, Hellas EAP, κ.ά.) καθώς και διακεκριμένα στελέχη του HR και επαγγελματίες

Coaches, προσφέροντας έτσι υψηλού επιπέδου αλλά και αξίας εκπαιδεύσεις ηγεσίας στους ιδρυτές νεοφυών επιχειρήσεων.

Παράλληλα η Startup Pathways διοργανώνει δύο σημαντικά συνέδρια τα οποία συνδέουν τα ScaleUps με τα Corporations, το HR ScaleUp Summit και το Emerging Managers Summit και τα δύο με στόχο να ενισχύσουν την προσωπική ανάπτυξη των ανθρώπων στις Startups.

Τέλος, η Startup Pathways έχει συνεργαστεί με εταιρείες όπως η Microsoft και η Google με στόχο να ενδυναμώσει και κινητοποιήσει τη startup community των εταιρειών αυτών μέσω παροχής εκπαιδεύσεων υψηλού επιπέδου.

ACEin
acein.aueb.gr

Το ACEin, το κέντρο επώασης και επιτάχυνσης του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, προσφέρει εξειδικευμένη καθοδήγηση και πόρους, υποστηρίζει επιχειρηματικές και ερευνητικές ομάδες στην επιτάχυνση της ανάπτυξης προϊόντων και στη διερεύνηση ευκαιριών στην παγκόσμια αγορά.

Invent ICT
www.inventict.gr

Το Invent ICT είναι ένα πρωτοποριακό πρόγραμμα θερμοκοιτίδων που ιδρύθηκε από το Ινστιτούτο Συστημάτων Επικοινωνιών και Υπολογιστών (ΕΠΙΣΕΥ) στην Ελλάδα. Αφιερωμένη στην καλλιέργεια της ανάπτυξης καινοτόμων νεοσύστατων επιχειρήσεων στον τομέα της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ), η Invent ICT έχει αναδειχθεί ως κινητήρια δύναμη στο ακμάζον ψηφιακό οικοσύστημα της χώρας.

Startup Piraeus
www.startup-piraeus.gr

Το Startup Piraeus είναι μια πρωτοβουλία του Δήμου Πειραιά για την προώθηση και υποστήριξη καινοτόμων νεοφυών επιχειρήσεων στους τομείς της «γαλάζιας» οικονομίας. Στο πλαίσιο της στρατηγικής εστίασης της πόλης στη «γαλάζια» ανάπτυξη, το πρόγραμμα αυτό στοχεύει στην προώθηση της επιχειρηματικότητας και στην προώθηση της καινοτομίας στις βιομηχανίες που σχετίζονται με τη θάλασσα.

Impact Hub
athens.impacthub.net

Το Impact Hub GR είναι ένας συνεργατικός χώρος αφιερωμένος στην προώθηση της κοινωνικής καινοτομίας και της βιώσιμης επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Ως μέρος του παγκόσμιου δικτύου Impact Hub, αυτός ο κόμβος με έδρα την Αθήνα έχει αναδειχθεί ως κινητήρια δύναμη πίσω από το ακμάζον οικοσύστημα κοινωνικού αντίκτυπου της χώρας.

ΘΕΑ
www.theathensincube.gr

Η Θερμοκοιτίδα Νεοφυών Επιχειρήσεων Αθηνών, που ιδρύθηκε από το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών (ΕΒΕΑ) τον Ιούλιο του 2014, είναι μία από τις κορυφαίες θερμοκοιτίδες στην Ελλάδα αφιερωμένη στην υποστήριξη νέων επιχειρηματιών στη μετατροπή των καινοτόμων επιχειρηματικών ιδεών τους σε απτά προϊόντα και υπηρεσίες. Επικεντρώνεται στην υποστήριξη νεοφυών επιχειρήσεων σε τομείς υψηλής τεχνολογίας που διερευνούν τεχνολογίες αιχμής και καινοτομίες, καθώς και παραδοσια-

κούς τομείς με ισχυρές δυνατότητες ανάπτυξης.

Παρέχει ολοκληρωμένη υποστήριξη σε νεοσύστατες επιχειρήσεις πρώιμου σταδίου, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε υπερσύγχρονες εγκαταστάσεις, καθοδήγηση από εμπειρογνώμονες του κλάδου και συνδέσεις με επενδυτές και πιθανούς συνεργάτες.

Corallia
www.corallia.org

Το Corallia αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες του ελληνικού οικοσυστήματος καινοτομίας και μία «δεξαμενή σκέψης» που υποστηρίζει εθνικά και περιφερειακά αναπτυξιακά σχέδια στην Ελλάδα. Όντας ο πρώτος φορέας συστηματικής διαχείρισης και ανάπτυξης οικοσυστημάτων καινοτομίας στην Ελλάδα, ιδρύθηκε το 2005 ως μονάδα του Ερευνητικού Κέντρου Αθηνά, και έκτοτε υλοποιεί στοχευμένες δράσεις ολοκληρωμένων οικοσυστημάτων καινοτομίας, με έμφαση στη διαχείριση Clusters, Θερμοκοιτίδων και Προγραμμάτων Επιχειρηματικότητας.

Orange Grove
www.orangegrove.eu

Το Orange Grove είναι μια πρωτοβουλία της ολλανδικής πρεσβείας στην Ελλάδα, το οποίο δίνει τη δυνατότητα σε ταλαντούχα άτομα να αναπτύξουν τις καινοτόμες και κλιμακούμενες επιχειρηματικές ιδέες τους. Το Orange Grove γιόρτασε τη 10η επέτειό του το 2023 και μέχρι σήμερα έχει υποστηρίξει πάνω από 400 Startups, πολλές από τις οποίες έχουν επιτύχει σημαντική ανάπτυξη. Φυσικά μέσω των προγραμμάτων του διασυνδέει τα οικοσυστήματα καινοτομίας Ελλάδας και Ολλανδίας. Είναι αξιοσημείωτη η περίπτωση του γνωστού πετυχημένου Ολλανδού Startupper, Robin Schuil, ο οποίος αφού έκανε ένα από τα μεγαλύτερα Exits στη χώρα του, βρέθηκε στην Ελλάδα ως κριτής του διαγωνισμού The Squeeze και στο τέλος έμεινε, αρχικά ως μέντορας άλλων Startups του Orange Grove και μετέπειτα ως founder της πετυχημένης Startup Vendora.

Greek Fintech Hub
www.fintechhub.gr

Το Greek Fintech Hub είναι μια σημαντική πρωτοβουλία που έχει ως στόχο την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στον τομέα της χρηματοοικονομικής τεχνολογίας - Fintech στην Ελλάδα. Η πρωτοβουλία αυτή συγκεντρώνει έξι βασικούς ελληνικούς φορείς, όπως η Εθνική Τράπεζα σε συνεργασία με την Endeavor Ελλάδος, το Ίδρυμα Ωνάση, το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Επιπλέον, η πρωτοβουλία έχει συμμετοχή και από την Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία "European Crowd Dialog". Στόχος είναι η ενίσχυση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας στον τομέα του Fintech, η σύνδεση του Fintech με την έρευνα των πανεπιστημίων και η ενημέρωση και δικτύωση με σημαντικές πρωτοβουλίες στο εξωτερικό.

«Αρχιμήδης»
www.archimedes.uoa.gr

Το Κέντρο Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας με την επωνυμία «Αρχιμήδης» είναι ένας θεσμός στο ΕΚΠΑ που ξεκίνησε τη λειτουργία του το 2019-2020. Το Κέντρο «Αρχιμήδης» φιλοδοξεί να συνδέσει την ερευνητική κοινότητα με τη βιομηχανία και παράλληλα να εκκολάψει τις καλύτερες επιχειρηματικές ιδέες της πανεπιστημιακής κοινότητας από τις οποίες εν δυνάμει θα δημιουργηθούν νεοφυείς επιχειρήσεις. Για να επιτύχει τους ανωτέρω στόχους το Κέντρο «Αρχιμήδης» οργανώθηκε σε δύο γραφεία: Το Γραφείο Μεταφοράς Τεχνολογίας (Technology Transfer Office) και τον Επιχειρηματικό Επιταχυντή (Business Accelerator).

La French Tech Athens
www.lafrenchtechathens.com

Το La French Tech Athens είναι μια κοινότητα που λειτουργεί ως γέφυρα μεταξύ της Αθήνας και του ευρύτερου γαλλικού τεχνολογικού οικοσυστήματος. Ιδρύθηκε το 2023, αποτελεί μέρος του μεγαλύτερου δικτύου French Tech, το οποίο περιλαμβάνει 13 γαλλικές τεχνολογικές πρωτεύουσες, 45 γαλλικές κοινότητες τεχνολογίας στη Γαλλία και 63 γαλλικές κοινότητες τεχνολογίας σε 100 πόλεις παγκοσμίως. Οι βασικοί στόχοι του La French Tech Athens είναι να τονώσει το τοπικό οικοσύστημα νεοφυών επιχειρήσεων στην Αθήνα, να υποστηρίξει την ανάπτυξη γαλλικών εταιρειών τεχνολογίας και να διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ Γάλλων και Ελλήνων καινοτόμων. Η κοινότητα υποστηρίζεται από αφοσιωμένα μέλη με έδρα την Αθήνα και στοχεύει στη δημιουργία πολύτιμων ευκαιριών δικτύωσης και ανάπτυξης.

StartSmart CEE
www.startsmartcee.org

Το StartSmart CEE, παλαιότερα γνωστό ως MIT Enterprise Forum, είναι ένα πρόγραμμα επιτάχυνσης Startups που ενδυναμώνει τους επιχειρηματίες και προωθεί την καινοτομία στην περιοχή της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEE) από το 2015. Πρόκειται για άμεσο συνεργάτη του Ινστιτούτου Τεχνολογίας της Μασαχουσέτης (MIT), με το StartSmart CEE να έχει αξιοποιήσει τους πόρους και την τεχνογνωσία του παγκοσμίου φήμης ιδρύματος για να υποστηρίξει την ανάπτυξη των ανατρεπτικών τεχνολογικών νεοσύστατων επιχειρήσεων και να τις συνδέσει με κορυφαίες παγκόσμιες και περιφερειακές επιχειρήσεις.

Athens Digital Lab
www.athensdigitallab.gr

Το Athens Digital Lab είναι μια συνεργατική πλατφόρμα του Δήμου Αθηναίων που φέρνει σε επαφή νεοσύστατες επιχειρήσεις, καθιερωμένες εταιρείες και ερευνητικά ιδρύματα για την προώθηση της καινοτομίας και την επίλυση πραγματικών προκλήσεων σε επίπεδο σύγχρονων πόλεων.

Entrepreneurs' Organization (EO) Greece
www.eonetwork.org

Ο οργανισμός EO Greece είναι ένα παράρτημα του παγκόσμιου Entrepreneurs' Organization, που ιδρύθηκε το 1987. Πρόκειται για ένα δίκτυο peer-to-peer σημαντικών ιδρυτών επιχειρήσεων, με περισσότερα από 17.000 μέλη σε 213 παραρτήματα σε 60 χώρες. Με αυτόν τον τρόπο προσφέρεται σημαντική ενδυνάμωση και μεταφορά τεχνογνωσίας και εμπειριών μεταξύ ενός μεγάλου δικτύου founders από μεγάλες και μικρότερες Startups και άλλες εταιρείες.

HBio

ΟΔΗΓΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΣΤΙΣ ΒΙΟΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Το Hellenic Biocluster (HBio) είναι το πρώτο cluster βιοεπιστημών στην Ελλάδα. Ιδρυόμενο το 2006, απαριθμεί σήμερα 90 μέλη, συγκεντρώνοντας τους ηγέτες καινοτομίας της Ελλάδας με διεθνή προσανατολισμό στους κλάδους της Βιοτεχνολογίας, της Φαρμακευτικής, του Διαγνωστικού εξοπλισμού και της εξειδικευμένης Ιατρικής Τεχνολογίας. Η αποστολή του HBio είναι να υποστηρίζει εταιρείες και ερευνητικούς οργανισμούς ενισχύοντας τον εξαγωγικό προσανατολισμό τους και τη διεθνή επιχειρηματική ανάπτυξη, αλλά και να ενθαρρύνει την καινοτομία στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης.

Του Γιώργου Κουρκουτά

Η Ιωάννα Ι. Κούκλη, Πρόεδρος Hellenic Biocluster, CEO Pharmassist Ltd.

Η ελληνική βιομηχανία επιστημών υγείας και φαρμάκων παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης τόσο στην εξυπηρέτηση της εσωτερικής αγοράς, όσο και στην επέκταση της εμβέλειάς της πέρα από τα εθνικά σύνορα. Καθώς η Ελλάδα ανακάμπτει από μια μακρά περίοδο οικονομικών προκλήσεων, η υγειονομική περίθαλψη και οι βιοεπιστήμες αναδεικνύονται ως ένας ζωντανός τομέας με ισχυρές οικονομικές δυνατότητες για τη χώρα. Η αξιοσημείωτη ανάπτυξη του κλάδου ενισχύεται από την νεοφυή επιχειρηματική δραστηριότητα, τις ελληνικές φαρμακευτικές επενδύσεις και το στρατηγικό ενδιαφέρον παγκόσμιων κολοσσών όπως η Pfizer.

Στη διαρκώς εξελισσόμενη οικονομία της Ελλάδας, ο τομέας των startups σημειώνει αξιοσημείωτα βήματα προόδου. Οι νεοφυείς επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των βιοεπιστημών αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων επιχειρήσεων στην Ελλάδα, σύμφωνα με δεδομένα βασιζόμενα στο εθνικό μητρώο startup του Elevate Greece. Συγκεκριμένα, οι νεοφυείς επιχειρήσεις στον κλάδο των βιοεπιστημών βρίσκονται στην κορυφή της λίστας με μερίδιο 14,1%. Οι δύο τομείς που κυριαρχούν στο ελληνικό start–up οικοσύστημα στον τομέα της υγείας και των βιοεπιστημών εστιάζουν στην ψηφιακή υγεία και το διαγνωστικό εξοπλισμό. Περίπου το 30% των μελών που υποστηρίζει το HBio είναι startup και spinoff εταιρείες του τομέα των βιοεπιστημών και της υγείας.

Οι περισσότερες startup εταιρείες του οικοσυστήματος βρίσκονται σε πρώιμη χρηματοδότηση και αναζητούν πόρους από οικονομικούς και στρατηγικούς επενδυτές. Το HBio εστιάζει στη δημιουργία στρατηγικών καινοτομίας και ανάπτυξης, ώστε να ενισχύσουν την ικανότητά τους να επιβιώνουν και να αναπτύσσονται στο ολοένα και πιο ανταγωνιστικό διεθνές τοπίο. Στόχο αποτελεί επίσης η ενημέρωση για τις παγκόσμιες εξελίξεις και τάσεις ώστε να διευκολυνθούν οι συνέργειες και οι συνεργασίες μεταξύ των ενδιαφερομένων, συμπεριλαμβανομένων φαρμακευτικών, startups, ερευνητών, funds και άλλων ιδρυμάτων που υποστηρίζουν την καινοτομία.

Σημαντική αποστολή του HBio είναι η συνεχής υποστήριξη των ελληνικών startups και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, και αυτός είναι ο λόγος που διοργανώνει αποστολές σε διεθνείς εκθέσεις, όπου τα μέλη του HBio έχουν την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν επιχειρηματικές συναντήσεις, να επεκτείνουν τα δίκτυά τους και να προωθήσουν προϊόντα, υπηρεσίες και τεχνογνωσία, ώστε να θέσουν τα θεμέλια για μελλοντικές συνεργασίες. Στις εκθέσεις διεθνούς εμβέλειας, τα μέλη του HBio έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν σε pitching διεκδικώντας χρηματικά έπαθλα και προβολή, αλλά και να δικτυωθούν με στρατηγικούς επενδυτές με ειδικό ενδιαφέρον στις βιοτεχνολογικές εταιρείες.

Τα τελευταία χρόνια, τα μέλη του HBio έχουν επωφεληθεί από τις επιχειρηματικές αποστολές που διοργανώνει το HBio σε κορυφαία συνέδρια βιοεπιστημών διεθνούς απήχησης, τα οποία έχουν οδηγήσει σε γόνιμες τεχνολογικές, εμπορικές και ερευνητικές συνέργειες και συμφωνίες. Τον περασμένο Απρίλιο, το HBio διοργάνωσε επιχειρηματική αποστολή στο Swiss Biotech Global Village στη Βασιλεία όπου συμμετείχαν και δυναμικές startups όπως η PhosPrint – τεχνοβλαστός του Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος και το μοναδικό EIC Accelerator στην Ελλάδα αυτή τη στιγμή. Επιπροσθέτως, τα μέλη του HBio είχαν τη δυνατότητα να επισκεφθούν το Novartis Campus στη Βασιλεία και να επωφεληθούν από τις παρουσιάσεις κορυφαίων επιστημόνων και ειδικών σε θέματα καινοτομίας στις βιοεπιστήμες, αλλά και να εμπλακούν σε συζητήσεις που μπορούν να πυροδοτήσουν νέες ευκαιρίες

για συνεργασίες και αλληλεπιδράσεις μέσω επιταχυντών και θερμοκοιτίδων. Αντίστοιχη επιτυχημένη αποστολή είχε διοργανωθεί και στη διεθνή έκθεση BIO–Europe στη Λειψία το 2022, όπου συμμετείχαν μεταξύ άλλων και 3 startups του HBio (Anacalypsis Therapeutics, BIOPIX–T, ResQ Biotech). Στην αποστολή αυτή πραγματοποιήθηκαν πάνω από 90 business–to–business συναντήσεις με επαγγελματίες του κλάδου από Ευρώπη, Η.Π.Α. και Ασία με σκοπό την ανάπτυξη διεθνών συνεργασιών. Η ελληνική συμμετοχή διοργανώθηκε από το HBio και το Enterprise Greece. Πριν από την εκδήλωση, οι δύο φορείς διοργάνωσαν επίσης μια σειρά συναντήσεων με εκπροσώπους του κλάδου στο τεχνολογικό και ερευνητικό κέντρο BioCity Leipzig, καθώς και μια εκδήλωση δικτύωσης για τους συμμετέχοντες κατά τη διάρκεια της έκθεσης. Οι συναντήσεις συνεισέφεραν στη διεύρυνση των δυνατοτήτων για την κοινή παραγωγή και διανομή προϊόντων, την από κοινού ανάπτυξη νέων διαγνωστικών προϊόντων, φαρμάκων και νέων βιοδεικτών.

Σύμφωνα με το Enterprise Greece, υπάρχουν 21 κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών (VCs) στην Ελλάδα, αλλά μέχρι στιγμής κανένα εξειδικευμένο στις βιοεπιστήμες, αν και πρόσφατα ανακοινώθηκαν επερχόμενες επενδύσεις για νεοφυείς επιχειρήσεις στον τομέα της υγείας, γεγονός που αποτελεί αξιοσημείωτη εξέλιξη. Συνολικά υπάρχουν 13 ενεργά ελληνικά κεφάλαια Venture Capitals, τα οποία επικεντρώνονται κυρίως σε νεοφυείς επιχειρήσεις συνολικού μεγέθους 540 εκατ. ευρώ. Αυτά τα κεφάλαια επένδυσαν σε 62 νεοφυείς επιχειρήσεις όλων των κλάδων το 2023, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 85% του συνολικού όγκου των συμφωνιών. Οι εταιρείες διεθνών επιχειρηματικών κεφαλαίων (VC) και ιδιωτικών κεφαλαίων (PE) έχουν εμπλακεί ενεργά στη χρηματοδότηση επιχειρήσεων που προέρχονται από την Ελλάδα, το οποίο αποτελεί ισχυρή απόδειξη για το διαρκές ενδιαφέρον των διεθνών παικτών για τις ελληνικές νεοφυείς επιχειρήσεις, υπογραμμίζοντας την παγκόσμια αναγνώριση της καινοτομίας και των δυνατοτήτων που ενυπάρχουν στην τοπική μας αγορά. Επομένως, με καινοτόμες επενδυτικές στρατηγικές, αυξημένο διεθνές ενδιαφέρον και πιθανές ρυθμιστικές βελτιώσεις, διαμορφώνεται το σκηνικό για ένα ζωντανό και ακμάζον τοπίο για τις startups.

Η οικονομική υποστήριξη και η σταθερή ροή επενδύσεων στα αρχικά στάδια μιας startup είναι ζωτικής σημασίας, καθώς επιταχύνει τον κύκλο της καινοτομίας, μειώνει τον χρόνο που απαιτείται για τις νεοφυείς επιχειρήσεις να φτάσουν στην ωριμότητα της αγοράς και τις τοποθετεί καλύτερα ώστε να αξιοποιούν ευκαιρίες για τη δημιουργία στρατηγικών συνεργασιών, οδηγώντας δυνητικά σε αύξηση τόσο της ποσότητας όσο και της ποιότητας των εξόδους στο μέλλον. Η Δρ. Ιωάννα Κούκλη, Πρόεδρος του HBio αναφέρει πως "Μέχρι στιγμής – παρά τις επιτυχημένες εξαγορές Ελληνικών εταιρειών του τομέα της υγείας – δεν έχει υπάρξει κάποια σημαντική εξαγορά σε startup του τομέα των βιοεπιστημών. Μέσω των εξαγορών θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα ευνοϊκό οικονομικό κλίμα για επενδύσεις, το οποίο θα επικύρωνε το αποτέλεσμα των προσπαθειών της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια, συμπεριλαμβανομένων των μεταρρυθμίσεων και φορολογικών κινήτρων, να δημιουργήσει ένα ελκυστικό επιχειρηματικό περιβάλλον για ξένους επενδυτές και διεθνείς τεχνολογικούς κολοσσούς".

Επιπροσθέτως, η αξιοποίηση της γνώσης που παράγεται σε πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα έχει αναγνωριστεί ως θεμελιώδης, στο πλαίσιο της επιδίωξης της οικονομικής ευημερίας. Τα γραφεία μεταφοράς τεχνολογίας (TTOs) διευκολύνουν τον μετασχηματισμό της επιστημονικής και τεχνολογικής γνώσης σε επιχειρηματικές ιδέες και προσφέρουν υπηρεσίες όπως βοήθεια με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και την πνευματική ιδιοκτησία (πνευματικά δικαιώματα, ψηφιακό περιεχόμενο, κ.λπ.). Το 25% των μελών του HBio προέρχονται από τα ελληνικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ερευνητικών κέντρων, με τα οποία το HBio σε συνεργασία με τα TTOs εργάζεται για την ορθή εκμετάλλευση επιστημονικών και τεχνολογικών αποτελεσμάτων με τη δημιουργία επιτυχημένων spin–offs και startups.

Η Δρ. Ιωάννα Κούκλη τονίζει πως "Το ελληνικό κράτος κινούμενο προς τη σωστή κατεύθυνση υποστήριξης των startups, προ–δημοσίευσε το "Ερευνώ–Καινοτομώ" αποκλειστικά για νεοφυείς επιχειρήσεις. Αντίστοιχα σημαντικό χρηματοδοτικό εργαλείο αποτελεί και το EquiFund II, όπου το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων αναπτύσσει την πρώτη θεματική πρωτοβουλία μετοχών στη χώρα. Το EquiFund II φιλοδοξεί να βοηθήσει τις καινοτόμες εταιρείες που δραστηριοποιούνται στους τομείς των Βιοεπιστημών και της Υγείας και διακρίνονται από πολλά υποσχόμενο αναπτυξιακό δυναμικό αλλά έχουν σχετικά λίγες επιλογές χρηματοδότησης στη χώρα".

Υπάρχει βεβαιότητα ότι το ελληνικό οικοσύστημα startup εξελίσσεται με μία συνεχώς ανοδική πορεία προς μια τεχνολογικά καθοδηγούμενη οικονομική ανάπτυξη. Το HBio ως το μοναδικό cluster βιοεπιστημών στην Ελλάδα κατορθώνει να παρέχει υποστήριξη σε νεοσύστατες επιχειρήσεις στο αρχικό στάδιο καθώς και σε όλα τα στάδια ανάπτυξής τους.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: ΚΙΝΗΤΗΡΙΑ ΔΥΝΑΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Κάθε φορά που αναφέρεται η έννοια «γυναικεία επιχειρηματικότητα» στο δημόσιο λόγο, ξεκινά μια διαμάχη σχετικά με την αναγκαιότητα ύπαρξης αυτής. Είναι σκόπιμο, λοιπόν, να ξεκινήσουμε από τα βασικά, δίνοντας έναν ορισμό της.

Της Σουζάνας Κλημεντίδη, Δικηγόρου, Συνιδρύτριας και Managing Partner του Δικηγορικού Γραφείου «ΑΑΚ & Συνεργάτες»

Ως «γυναικεία επιχειρηματικότητα» μπορεί να οριστεί η προσπάθεια μιας γυναίκας ή μιας ομάδας γυναικών να ξεκινήσουν, οργανώσουν και διευθύνουν μια επιχειρηματική δραστηριότητα. Ψάχνοντας στο διαδίκτυο μπορεί κανείς να συναντήσει και ορισμούς που περιγράφουν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα ως «η ικανότητα των γυναικών να δημιουργήσουν μία επιχείρηση». Συνεπώς, αντιλαμβανόμαστε πως το γεγονός ότι οι γυναίκες πρέπει να αποδείξουν την ικανότητά τους να ηγούνται επιχειρήσεων εν έτει 2024, από μόνο του δικαιολογεί γιατί η ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας είναι ταυτισμένη με την κοινωνική πρόοδο.

Στο χώρο των νεοφυών επιχειρήσεων η εικόνα δεν μας επιτρέπει δυστυχώς να επαναπαυόμαστε. Σύμφωνα με στοιχεία της έρευνας The State of European Tech 2023 της Atomico, μόλις το 3% των χρηματοδοτήσεων δόθηκε σε οργανισμούς που βασίζονταν σε ομάδες αποτελούμενες αποκλειστικά από γυναίκες. Αντιθέτως, ομάδες αποκλειστικά αποτελούμενες από άνδρες συγκέντρωσαν ένα συντριπτικό ποσοστό ύψους 82%, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι στο οικοσύστημα καινοτομίας το επονομαζόμενο «χάσμα των φύλων» (gender gap) δεν είναι μύθος, αλλά σταθερή πραγματικότητα.

Να σημειωθεί ότι η πενιχρή πρόσβαση στη χρηματοδότηση, αποτελεί –συνήθως– τον βασικότερο περιορισμό στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων που ανήκουν σε γυναίκες. Η δημοσκόπηση του Gallup World της Παγκόσμιας Τράπεζας καταδεικνύει σημαντικές διαφορές στην πρόσβαση σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες για επιχειρήσεις που ανήκουν σε γυναίκες και άνδρες στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Κατά μέσο όρο, οι γυναίκες έχουν λιγότερη πρόσβαση, σε σχέση με τους άντρες, ακόμα και σε βασικές τραπεζικές υπηρεσίες, όπως είναι οι λογαριασμοί ταμιευτηρίου. Ως αποτέλεσμα, πολλές γυναίκες επιχειρηματίες βασίζονται στις δικές τους καταθέσεις ή σε δάνεια από την οικογένεια και τους φίλους τους ή σε μικροδάνεια, για να χρηματοδοτήσουν τις επιχειρηματικές τους ανάγκες. Ωστόσο, το μικρό μέγεθος και ο βραχυπρόθεσμος χαρακτήρας αυτών των κεφαλαίων, δεν επιτρέπουν στις γυναίκες δανειολήπτριες να πραγματοποιήσουν μακροπρόθεσμες επενδύσεις στις επιχειρήσεις τους.

Με τις παραπάνω διαπιστώσεις, πρέπει να περάσουμε στη δεύτερη ερώτηση που ακολουθεί συνήθως κάθε αναφορά στη γυναικεία επιχειρηματικότητα: γιατί είναι τόσο σημαντική στις μέρες μας; Τα παραδείγματα πολλών από τους πιο επιτυχημένους οργανισμούς στον πλανήτη σήμερα, αποδεικνύουν ότι η ενσωμάτωση του πυλώνα της Ποικιλομορφίας & Συμπερίληψης (Diversity & Inclusion) είναι το κλειδί για την ενίσχυση της απόδοσης και των οικονομικών αποτελεσμάτων. Η συμπερίληψη περισσότερων γυναικών στις επιχειρήσεις και στην ίδια την επιχειρηματικότητα είναι αποδεδειγμένα κινητήρια δύναμη ανάπτυξης.

Οι γυναίκες επιχειρηματίες τείνουν να έχουν υψηλά κίνητρα, επιδεικνύοντας επίσης αξιοσημείωτα επίπεδα προσήλωσης στο στόχο και αυτογνωσίας. Οι ερευνητές υποστηρίζουν, ότι οι γυναίκες ιδιοκτήτριες επιχειρήσεων διαθέτουν ορισμένα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που προάγουν τη δημιουργικότητα συνολικά στον επιχειρηματικό τομέα, εισάγοντας νέες ιδέες και τρόπους υλοποίησης αυτών.

Παράλληλα, γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στις επικοινωνιακές δεξιότητες των γυναικών, που –όπως δείχνουν τα στοιχεία– έχουν πιο αναπτυγμένες κάποιες ήπιες δεξιότητες (όπως η ενσυναίσθηση) που με τη σειρά τους τις βοηθούν να στηρίξουν μακροχρόνιες και εποικοδομητικές σχέσεις συνεργασίας. Ταυτόχρονα, εμπνέουν άλλες γυναίκες να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση, όπως βλέπουμε να συμβαίνει τα τελευταία χρόνια μέσα από εξαιρετικά δίκτυα αλληλοϋποστήριξης των γυναικών και θεσμούς που επιβραβεύουν τις γυναίκες επιχειρηματίες.

Είναι κάτι παραπάνω από ενθαρρυντικό ότι και στη χώρα μας βλέπουμε να υπάρχει πλέον χώρος για να αναδειχθούν γυναίκες επιχειρηματίες –πολλές εκ των οποίων είναι αναγνωρίσιμες και καταξιωμένες– με των οποίων το παράδειγμα ανοίγεται ο δρόμος για τις υπόλοιπες. Όπως έχω ξαναγράψει, όμως, δεν είναι αρκετό. Διότι η έμπνευση από μόνη της δεν επαρκεί και δεν μπορούμε να συνεχίσουμε να παραβλέπουμε το ρόλο της εκπαίδευσης των νεότερων γυναικών.

Είναι σημαντικό να δοθούν κίνητρα ενίσχυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας που θα ξεκινούν από πολύ νωρίς. Ειδικότερα για το χώρο της τεχνολογίας και της ψηφιακής καινοτομίας, στον οποίο δραστηριοποιούνται οι περισσότερες νεοφυείς επιχειρήσεις, πρέπει να προωθηθεί η προσέλκυση περισσότερων κοριτσιών σε πεδία σπουδών STEM.

Ένα άλλο ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπίσουμε για να τονώσουμε τη γυναικεία επιχειρηματικότητα είναι το μισθολογικό χάσμα. Στην Ελλάδα εξακολουθούν να υπάρχουν ανισότητες σε επίπεδο αμοιβών, τόσο όταν μια γυναίκα εργάζεται σαν στέλεχος όσο και όταν δημιουργεί τη δική της επιχείρηση, όπως αυτό προκύπτει από τα στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας.

Τέλος, δεν πρέπει να παραβλέπουμε και τη σημασία της γυναικείας ενδυνάμωσης σε επίπεδο coaching και mentoring. Οι γυναίκες χρειαζόμαστε τόνωση της αυτοπεποίθησής μας και της πίστης στον εαυτό μας, μετά από πολλές δεκαετίες που δεν μπορούσαμε να διεκδικήσουμε κάτι καλύτερο για εμάς, πέρα από μια θέση υφιστάμενης. Είναι γνωστό, άλλωστε, το παράδειγμα με την αγγελία εργασίας που ζητάει κάποια προσόντα και ο άνδρας υποψήφιος στέλνει αμέσως βιογραφικό με μόλις το 5% των προσόντων, ενώ η αντίστοιχη γυναίκα διστάζει, έχοντας το 95% αυτών!

Στο μέλλον χρειαζόμαστε γυναίκες που δε διστάζουν να κάνουν αυτό το συναρπαστικό ταξίδι, που ξεκινά από την ίδρυση μιας επιχείρησης και φτάνει μέχρι τη χρηματοδότηση και την επιτυχία. Στο μέλλον η συζήτηση για τη γυναικεία επιχειρηματικότητα πρέπει να αποσυνδεθεί από τη λέξη «ικανότητα». Η μόνη λέξη που της ταιριάζει είναι η λέξη «προοπτική».

ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΥΨΗΛΗΣ ΑΞΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΩΤΟ CLUSTER ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού σε παραγωγικούς κλάδους της οικονομίας οδηγεί τις καινοτόμες επιχειρήσεις στη δημιουργία επιχειρηματικών σχημάτων με στόχο την επίτευξη οικονομιών κλίμακος στην παροχή «portfolio» υπηρεσιών αξίας. Η καινοτομία και η ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας είναι άλλωστε βασικά συστατικά της επιχειρηματικότητας ευρύτερα αλλά ειδικότερα όσον αφορά τις Startups. Στην Ελλάδα, οι προσπάθειες συνδυασμού και αλληλεπίδρασης αυτών των δύο τομέων μέσω συνεργατικών σχηματισμών έχουν ήδη αρχίσει να αποδίδουν καρπούς. Σε αυτό το πλαίσιο θα εξετάσουμε τον Συνεργατικό Σχηματισμό Καινοτομίας – Cluster που συστάθηκε με την υποστήριξη του egg της Eurobank, μέσω του οποίου δημιουργήθηκαν εξειδικευμένες ψηφιακές εφαρμογές στον Τουρισμό και τον Πολιτισμό, συνολικά έξι (6) έργα που έχουν μπει ήδη σε τροχιά εμπορικής υλοποίησης. Στο παρόν τεύχος παρουσιάζονται τα τρία πρώτα έργα και στο επόμενο τα υπόλοιπα τρία.

Του Γιώργου Κουρκουτά

Ο επιχειρηματικός επιταχυντής **egg – enter grow go**, ένας από τους κορυφαίους ευρωπαϊκούς κόμβους νεοφυούς επιχειρηματικότητας τον οποίο δημιούργησε η Eurobank το 2013 με τη συμβουλευτική υποστήριξη της Μονάδας Corallia του Ε.Κ. Αθηνά, ηγείται στη δημιουργία του πρώτου ελληνικού Συνεργατικού Σχηματισμού Καινοτομίας (ΣΣΚ) στις Ψηφιακές Τεχνολογίες στους τομείς τουρισμού & πολιτισμού. Με τη χρηματοδότηση του Υπουργείου Ανάπτυξης μέσω του προγράμματος ΕΠΑΝΕΚ (ΕΣΠΑ 2014-2020), τα έξι (6) έργα του ΣΣΚ στον Τουρισμό & τον Πολιτισμό συμβάλλουν στην επίτευξη των επιχειρηματικών στόχων του Cluster και αποτελούν μέρος της στρατηγικής του για τον Τουρισμό και τον Πολιτισμό. Επιδίωξη του Cluster είναι ο εκσυγχρονισμός του τουριστικού προϊόντος και πολιτιστικού πλούτου της Ελλάδας, η επίτευξη οικονομικής βιωσιμότητας, η ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων και οι οικονομίες κλίμακος στην ελληνική αλυσίδα αξίας σε δύο κομβικούς τομείς για την εγχώρια οικονομία, τον τουρισμό και τον πολιτισμό.

Η υιοθέτηση τεχνολογιών λογισμικού και ψηφιακού περιεχομένου, τεχνολογιών Διαδικτύου των Πραγμάτων, εφαρμογών κινητών «έξυπνων» συσκευών και άλλων εφαρμογών υψηλής τεχνολογίας παρέχουν μια νέα «βιωματική» διάσταση στον επισκέπτη, αναδεικνύοντας με ευρηματικό τρόπο ένα πεδίο που αποτελεί το πλέον ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την χώρα.

ΟΙ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΤΟΥ CLUSTER ΚΑΙ ΤΑ PROJECTS

Οι δώδεκα καινοτόμες επιχειρήσεις – μέλη του Cluster Τουρισμού & Πολιτισμού είναι οι **Greeking.me, Keeano, Mentor, Moptil, SaMMy, Simpleapps, TEKMON, Triparound, Marketing Greece, Tamasenco, Toulange** και **ΕΛΠΑΡ**. Οι ολοκληρωμένες λύσεις που δημιούργησαν εστιάζουν στους εξής τομείς:

- Βιωματική εμπειρία περιήγησης σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους με την βοήθεια της τεχνολογίας AR, AI και VR.
- Βελτίωση ταξιδιωτικής εμπειρίας και ενίσχυση της οργανωτικής και επιχειρησιακής λειτουργίας φορέων διαχείρισης τουριστικών υποδομών.
- Δυναμική σύνθεση και παροχή προσωποποιημένων προϊόντων για τουριστικές επιχειρήσεις (SaaS).
- Δημιουργία ταξιδιωτικού διαδικτυακού B2B marketplace, το οποίο συνδέει τους επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού.
- Δημιουργία business simulation mobile app για smartphones, μέσα από το οποίο ξετυλίγονται πτυχές της αρχαίας και σύγχρονης ελληνικής ιστορίας.
- Αναβάθμιση του θαλάσσιου τουρισμού μέσα από ένα web app με δυναμική σύνθεση προσωποποιημένου ταξιδιού για σκάφη αναψυχής, skippers και agents, το οποίο προσφέρει στους τουρίστες έτοιμες ταξιδιωτικές επιλογές (Peer2Peer Trip Planning).
- Gamification σε εφαρμογές τουρισμού.

ΤΑ 3 ΠΡΩΤΑ ΕΡΓΑ

ΕΡΓΟ 1: ARVIP - Επαυξημένη και Εικονική Πραγματικότητα στην ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Η πρόοδος της τεχνολογίας έχει φέρει επαναστατικές αλλαγές σε πολλούς τομείς, συμπεριλαμβανομένου του πολιτισμού. Εξαιρετικό παράδειγμα αυτής της προόδου είναι το έργο ARVIP, μια διαδραστική πλατφόρμα που συνδυάζει την επαυξημένη και εικονική πραγματικότητα (AR/VR),και την Τεχνητή Νοημοσύνη για την προβολή και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αναπτύχθηκε από τη συνεργασία των εταιρειών **MOPTIL** και **MENTOR** και στοχεύει στην αναβάθμιση της εμπειρίας των επισκεπτών σε μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς.

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Το ARVIP αποσκοπεί στη βελτίωση της πολιτιστικής εμπειρίας των επισκεπτών μέσω διαδραστικών τεχνολογιών αιχμής. Οι βασικοί στόχοι του έργου περιλαμβάνουν την δημιουργία μιας πλατφόρμας ανάπτυξης εφαρμογών ψηφιακής περιήγησης AR-AI και την πιλοτική εφαρμογή "Plato AR", η οποία αναβιώνει την Ακαδημία του Πλάτωνα.

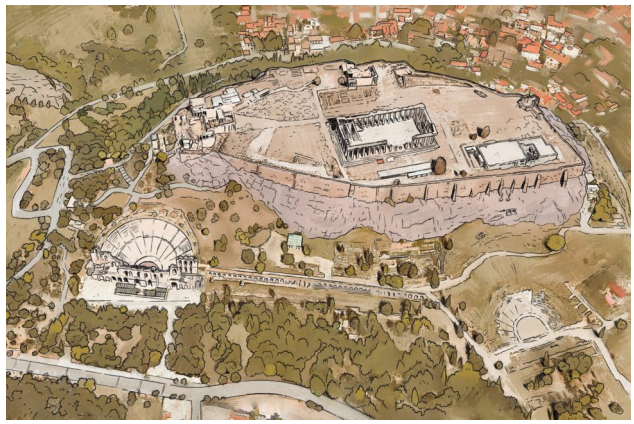
Αυτή η πλατφόρμα παρέχει υπηρεσίες υψηλής ποιότητας στους χρήστες, όπως γραφικά 3D, περιβάλλον AR, ιστορική επιμέλεια και απρόσκοπτο UI/UX, ενώ δημιουργήθηκε ένας υπερ-ρεαλιστικός 3D avatar-ξεναγός που αλληλοεπιδρά με τους χρήστες με AI σε πραγματικό χρόνο, προσφέροντας ζωντανή ξενάγηση και απαντήσεις στις ερωτήσεις τους.

ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ ARVIP

Η πλατφόρμα ARVIP ενσωματώνει πολλές καινοτομίες και προηγμένες τεχνολογίες, καθιστώντας την μια μοναδική λύση για την πολιτιστική διαχείριση:

1. **Γραφικά 3D και AR Περιβάλλον:** Το ARVIP παρέχει υψηλής ποιότητας 3D γραφικά και ένα επαυξημένο πραγματικό περιβάλλον που ενισχύει την εμπειρία του χρήστη.
2. **Ιστορική Επιμέλεια:** Οι πληροφορίες που παρέχονται μέσω της πλατφόρμας για τα μνημεία είναι επιστημονικά τεκμηριωμένες, αξιόπιστες και ακριβείς.
3. **Τεχνητή Νοημοσύνη:** Η πλατφόρμα αξιοποιεί την τεχνητή νοημοσύνη για την ανάπτυξη avatars και bots που μπορούν να απαντήσουν σε ερωτήσεις χρηστών σε πραγματικό χρόνο, προσφέροντας μια διαδραστική αλλά και εξατομικευμένη εμπειρία.
4. **Δίκτυα 5G:** Το ARVIP εκμεταλλεύεται τις δυνατότητες των δικτύων 5G για μεγάλες ταχύτητες και χαμηλή καθυστέρηση, διασφαλίζοντας μια απρόσκοπτη εμπειρία χρήσης.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το ARVIP αποτελεί ένα πρότυπο έργο που δείχνει πώς οι προηγμένες τεχνολογίες μπορούν να ενσωματωθούν στον πολιτιστικό τομέα, προκειμένου οι επισκέπτες να απολαμβάνουν μια αναβαθμισμένη εμπειρία. Με την χρήση επαυξημένης και εικονικής πραγματικότητας, τεχνητής νοημοσύνης και τις δυνατότητες των δικτύων 5G, η πλατφόρμα προσφέρει μια πολυαισθητηριακή και διαδραστική εμπειρία που ξεπερνά τις παραδοσιακές μεθόδους πολιτιστικής διαχείρισης.

Οι συνεργασίες και η συνδυασμένη προσπάθεια των εταιρειών **MOPTIL** και **MENTOR** έχουν θέσει τις βάσεις για περαιτέρω ανάπτυξη και βελτίωση των ψηφιακών εφαρμογών στον τουρισμό και τον πολιτισμό.

Η επιτυχία του ARVIP αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς τη μελλοντική εξέλιξη των πολιτιστικών εμπειριών και την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς με καινοτόμους τρόπους όπως για παράδειγμα η δυνατότητα ξενάγησης με την διατύπωση ερωτήσεων και τη δυνατότητα χορήγησης συγκεκριμένων απαντήσεων σε πραγματικό χρόνο.

www.arvip.gr

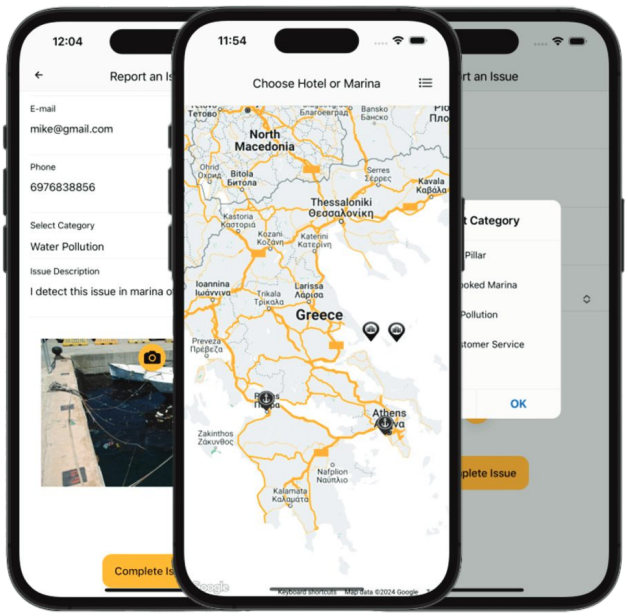
ΕΡΓΟ 2: Η καινοτομία στη διαχείριση θαλάσσιων τουριστικών υποδομών

Το έργο 2 είναι μια πρωτοβουλία των εταιρειών **SaMMY**, **TEKMON** και **ΕΛΠΑΡ** και αφορά στην υλοποίηση καινοτόμων ψηφιακών λύσεων συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών που αφορούν στην κατάσταση τουριστικών υποδομών (π.χ. ξενοδοχείων, resorts, ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων, τουριστικών λιμένων/μαρινών κλπ.), στην καταγραφή και επίλυση προβλημάτων σε πραγματικό χρόνο στους χώρους αυτούς και στην πραγματοποίηση προληπτικών ελέγχων από την πλευρά των διαχειριστών των υποδομών.

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η προσφερόμενη λύση αφορά σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης συμβάντων σε τουριστικές υποδομές, το οποίο βελτιώνει

την ασφάλεια, την αποδοτικότητα και την εμπειρία των επισκεπτών και συμβάλει στην καλύτερη οργάνωση και εξοικονόμηση πόρων από την πλευρά των διαχειριστών των τουριστικών υποδομών. Οι υπηρεσίες που προσφέρονται αφορούν στην καταγραφή προβλημάτων σε τουριστικές υποδομές από τους τουρίστες, ενημέρωση των τεχνικών ομάδων των τουριστικών υποδομών για τα προβλήματα που έχουν αναφερθεί, παρακολούθηση της εξέλιξης των εργασιών αποκατάστασης και στην πλήρη ενημέρωση των διαχειριστών των υποδομών σε κάθε στάδιο ενός προβλήματος ή συμβάντος (από την καταγραφή έως τη δρομολόγηση και επίλυση).

ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η ολοκληρωμένη λύση διαχείρισης τουριστικών υποδομών ενσωματώνει πολλές καινοτομίες και προηγμένες τεχνολογίες, καθιστώντας τη ένα μοναδικό πακέτο λειτουργιών για τη διαχείριση των τουριστικών υποδομών:

1. **Εφαρμογή για κινητές συσκευές για τους τουρίστες**, ενσωματώνοντας γεω-αναφερόμενα δεδομένα για την καταγραφή προβλημάτων σε τουριστικές υποδομές, με σκοπό την άμεση πληροφόρηση και έγκαιρη αντιμετώπιση των καταγεγραμμένων προβλημάτων. Η εφαρμογή επιτρέπει στους χρήστες να συμβάλλουν στη συλλογή πληροφοριών στο πεδίο οι οποίες σχετίζονται με τις τουριστικές υποδομές, ενημερώνοντας παράλληλα τους αρμόδιους διαχειριστές.
2. **Πλατφόρμα διαχείρισης των περιστατικών, δρομολόγησης αποκατάστασης των προβλημάτων και των προληπτικών ελέγχων:** Πλατφόρμα ενημέρωσης των τεχνικών ομάδων των τουριστικών υποδομών για τα προβλήματα που έχουν αναφερθεί από τους επισκέπτες, παρακολούθησης της εξέλιξης των εργασιών αποκατάστασης και πλήρης ενημέρωση των διαχειριστών των υποδομών για το στάδιο που βρίσκεται κάθε αναφερθέν πρόβλημα.
3. **Πλατφόρμα εκπαίδευσης προσωπικού τουριστικών υποδομών** για την σωστή αντιμετώπιση των συμβάντων και την εύρυθμη λειτουργία των υποδομών. Μέσω της πλατφόρμας είναι δυνατή η παρακολούθηση σχετικών online courses ανάλογα με το είδος της υποδομής και τη θέση εργασίας του κάθε υπάλληλου, καθώς και η δημιουργία αναφορών και παρακολούθηση της προόδου της εκπαίδευσης από τους διαχειριστές των υποδομών.

Από τη σκοπιά της τεχνολογίας το έργο υιοθετεί τη φιλοσοφία του πληθοπορισμού (Crowdsourcing) για τη συλλογή των δεδομένων, ενεργοποιώντας τους επισκέπτες των τουριστικών υποδομών μέσω κατάλληλων εφαρμογών, ενώ χρησιμοποιούνται και αλγόριθμοι μηχανικής μάθησης και τεχνητής νοημοσύνης για τη δρομολόγηση της αποκατάστασης των προβλημάτων αλλά και για τη διενέργεια προληπτικών ελέγχων μειώνοντας τις απαιτήσεις σε ανθρώπινο δυναμικό και τα απαιτούμενο κόστη για τους διαχειριστικές τουριστικών υποδομών και εγκαταστάσεων.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ολοκληρωμένη λύση στη διαχείριση συμβάντων σε τουριστικές υποδομές αποτελεί ένα πρότυπο έργο που αποδεικνύει πώς οι προηγμένες τεχνολογίες μπορούν να ενσωματωθούν για την άμεση πληροφόρηση μέσω της καταγραφής και ανάδειξης προβλημάτων ή έκτακτων περιστατικών από τους ίδιους του τουρίστες, να βελτιστοποιήσουν τη διαχείριση ανθρώπινων και υλικών πόρων, να ελαχιστοποιήσουν τους κινδύνους και τα ατυχήματα κατά την παραμονή των τουριστών και να βελτιωθεί γενικότερα η ταξιδιωτική εμπειρία. Οι φορείς διαχείρισης τουριστικών εγκαταστάσεων έχουν τη δυνατότητα λήψης αναφορών και τεκμηρίωσης περιστατικών που βρίσκονται σε εξέλιξη ή έχουν συμβεί αποτυπώνοντας τον αντίκτυπο τους στις τουριστικές υποδομές, αλλά και τη λήψη μέτρων πρόληψης μέσω καταγραφής και ανάδειξης προβλημάτων που μπορούν να οδηγήσουν σε επικίνδυνα περιστατικά.

ΕΡΓΟ 3: Velocitrip, η «επαναστατική» πλατφόρμα σχεδιασμού ταξιδιών

Η Velocitrip είναι μια καινοτόμος πλατφόρμα σχεδιασμού ταξιδιών που δημιουργήθηκε από τις εταιρείες **greeking.me** και **Toulange** και προσφέρει στους επαγγελματίες του τουρισμού την ικανότητα να δημιουργούν, να διαχειρίζονται και να παρουσιάζουν προσωποποιημένα ταξιδιωτικά πακέτα με μεγάλη ταχύτητα και ακρίβεια.

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Συνήθως, οι επαγγελματίες του τουρισμού χρησιμοποιούν διαφορετικά εργαλεία για να υπολογίσουν το κόστος ενός ταξιδιού, να ελέγξουν τις τιμές και τη διαθεσιμότητα των ξενοδοχείων, πτήσεων, πλοίων και εκδρομών, και να δημιουργήσουν ένα ολοκληρωμένο πακέτο ταξι-

διού προς τον πελάτη. Αυτή η διαδικασία μπορεί να διαρκέσει έως και 6 ώρες για κάθε ταξιδιωτικό πακέτο και αποτελεί τον μεγαλύτερο πονοκέφαλο των σχεδιαστών ταξιδιών και εμπειριών πολυήμερων ταξιδιωτικών προγραμμάτων.

Η πλατφόρμα Velocitrip έρχεται να διορθώσει την πολυπλοκότητα της διαδικασίας και να προσφέρει μια ολοκληρωμένη λύση που επιτρέπει τον σχεδιασμό και την παρουσίαση του ταξιδιού μέσα σε λίγα λεπτά, μειώνοντας τον χρόνο που απαιτείται για τον σχεδιασμό ενός ταξιδιού και αυξάνοντας την παραγωγικότητα των ταξιδιωτικών εταιρειών.

Η πλατφόρμα παρέχει δυνατότητες όπως αναζήτηση και επιλογή ξενοδοχείων, δημιουργία ταξιδιωτικών δρομολογίων και διαχείριση προσφορών, ενώ ενσωματώνει συνεργασίες με άλλα ταξιδιωτικά γραφεία και παρόχους ταξιδιωτικών υπηρεσιών και εμπειριών για την δημιουργία ολοκληρωμένων ταξιδιωτικών πακέτων.

ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

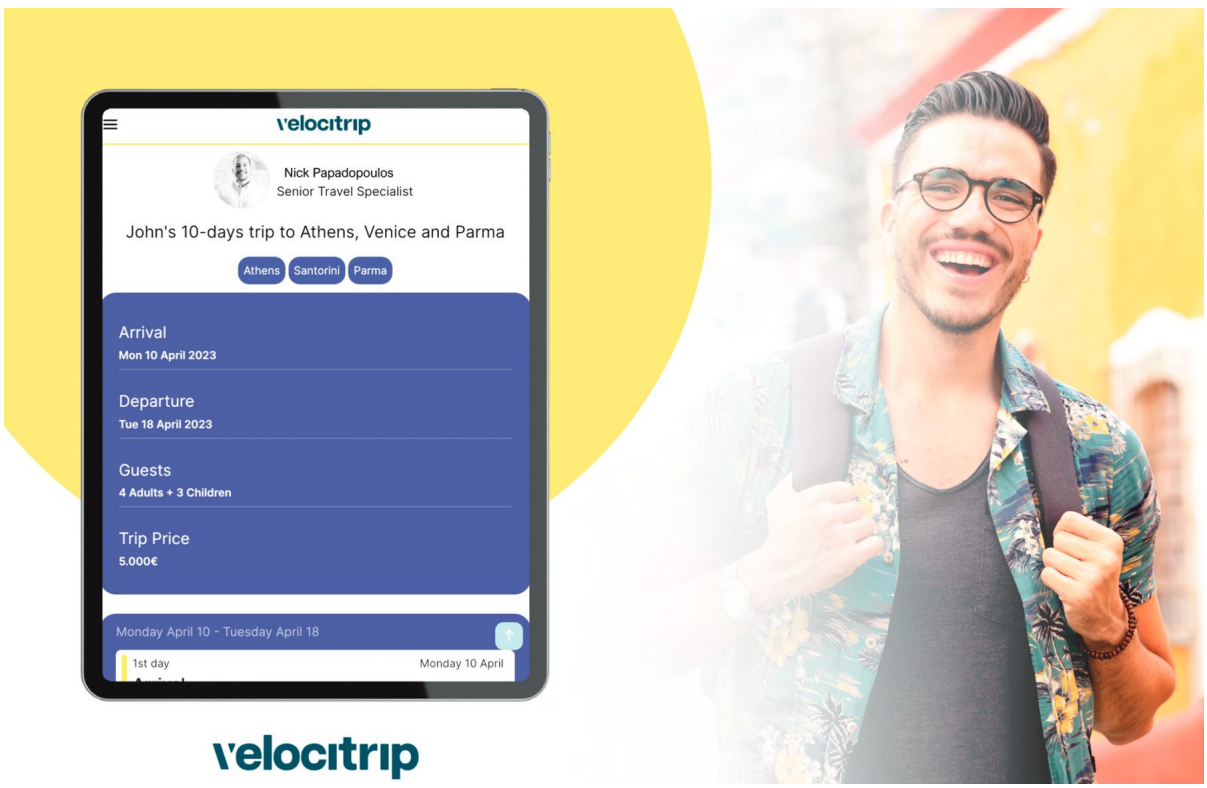
Η Velocitrip διαθέτει μια δέσμη λειτουργιών προς όφελος των επαγγελματιών του τουρισμού, όπως:

1. **Αναζήτηση και Επιλογή Ξενοδοχείων:** Η πλατφόρμα επιτρέπει την εύκολη αναζήτηση και επιλογή ξενοδοχείων, λαμβάνοντας υπόψη τις προτιμήσεις και τις ανάγκες των πελατών.
2. **Δημιουργία Ταξιδιωτικών Δρομολογίων:** Οι χρήστες μπορούν να σχεδιάσουν τα δρομολόγια του ταξιδιού μέρα με τη μέρα, προσθέτοντας δραστηριότητες, μεταφορές και διαμονή.
3. **Διαχείριση Προσφορών:** Η πλατφόρμα προσφέρει εργαλεία για τη δημιουργία και τη διαχείριση προσφορών για τους πελάτες, συμπεριλαμβανομένων των εκπτώσεων & των ειδικών πακέτων.
4. **Αυτοματοποιημένη Παρουσίαση:** Η πλατφόρμα δημιουργεί επαγγελματικές παρουσιάσεις των ταξιδιωτικών πακέτων, που μπορούν να σταλούν απευθείας στους πελάτες.
5. **Συνέργειες & Ενσωματώσεις:** Η Velocitrip συνεργάζεται με άλλες πλατφόρμες και παρόχους υπηρεσιών για την παροχή ολοκληρωμένων ταξιδιωτικών λύσεων.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η πλατφόρμα Velocitrip αποτελεί μια σημαντική καινοτομία στον τομέα του σχεδιασμού ταξιδιών, καθώς με τη χρήση της, οι ταξιδιωτικές εταιρείες μπορούν να προσφέρουν μοναδικές και αξέχαστες εμπειρίες στους πελάτες τους, επιτυγχάνοντας προσωποποιημένα πακέτα ταξιδιών σε πολύ λιγότερο χρόνο, εξίσου αποτελεσματικά, με ακρίβεια και ασφάλεια.

www.velocitrip.com

excelon

Ανακάλυψε την νέα εποχή των ψηφιακών πληρωμών

Αγόρασε, πούλησε και ξόδεψε τα Ευρώ ή τα Crypto σου, απολαμβάνοντας πρόνομια και επιβράβευση έως 6% σε κάθε αγορά σου

https://excelon.io/m

Get the App

Download on the App Store

GET IT ON Google Play

Pay

G Pay

mastercard.

EquiFund II

EQUIFUND II

Η «ΕΠΟΜΕΝΗ ΓΕΝΙΑ» ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (EIF) συνεχίζει την υποστήριξή του στο ελληνικό οικοσύστημα των νεοφυών επιχειρήσεων με την ανακοίνωση του EquiFund II. Αυτή η νέα πρωτοβουλία, σε συνεργασία με την ελληνική κυβέρνηση, αποσκοπεί στην ενίσχυση των τομέων των Βιοεπιστημών και της Βιώσιμης Ανάπτυξης, προσφέροντας κεφάλαια και υποστήριξη στις καινοτόμες επιχειρήσεις. Το Startupper MAG μίλησε με την Βιβή Παπασούλη, Mandate Manager, Mandate Origination & Relationship Management - Southern Europe του EIF.

Συνέντευξη στον Γιώργο Κουρκουτά

S.M.: Το EIF συνεχίζει την παράδοση υποστήριξης του ελληνικού οικοσυστήματος Startups μια και μετά το Equifund, ανακοίνωσε το Equifund II. Πριν πάμε στα του νέου προγράμματος μπορείτε να μας πείτε μερικά πράγματα για την πορεία και τα αποτελέσματα του Equifund I;

Β. Παπασούλη: Το πρόγραμμα EquiFund υπήρξε μια εμβληματική πρωτοβουλία σε ό,τι αφορά τη χρήση δημόσιων, ευρωπαϊκών πόρων για την υποστήριξη ενός οικοσυστήματος νεοφυών και καινοτόμων επιχειρήσεων. Αυτό πλέον έχει αναγνωριστεί τόσο σε ελληνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο όπου το EquiFund ως χρηματοδοτικό εργαλείο, οι επιδόσεις του αλλά και οι επιχειρήσεις που υποστήριξε, παρουσιάζονται επανειλημμένως ως βέλτιστες πρακτικές. Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερα ικανοποιητικά δεδομένου ότι η επενδυτική περίοδος του EquiFund ολοκληρώθηκε επίσημα το Δεκέμβριο του 2023: με συνολικό χαρτοφυλάκιο 139 επιχειρήσεων και επενδεδυμένο κεφάλαιο 366 εκατ. ευρώ, ενώ συνεχίζονται οι επενδύσεις στις επιχειρήσεις του χαρτοφυλακίου, το EquiFund έχει ήδη στη φαρέτρα του έναν σημαντικό αριθμό επιτυχημένων αποεπενδύσεων και έχει επιστρέψει χρήματα σε επενδυτές του, ανάμεσά τους και το Ελληνικό Δημόσιο. Αναμένουμε φυσικά πολύ περισσότερα και καλύτερα αποτελέσματα τα επόμενα χρόνια, καθώς τα funds έχουν μπροστά τους χρόνο ζωής τουλάχιστον ακόμη 4-5 ετών για να συνεχίσουν την υποστήριξή τους στις επιχειρήσεις του χαρτοφυλακίου τους και να ολοκληρώσουν τις αποεπενδύσεις τους.

S.M.: Μπορείτε να μας πείτε τι είναι το Equifund II, σε ποιους απευθύνεται και πού στοχεύει;

Β. Παπασούλη: Το EquiFund II είναι η νέα κοινή πρωτοβουλία της ελληνικής κυβέρνησης (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών) και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων (European Investment Fund, EIF) για την υποστήριξη του ελληνικού οικοσυστήματος νεοφυών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων που καινοτομούν με νέα προϊόντα και τεχνολογίες. Παρόλα αυτά, η νέα αυτή πρωτοβουλία, αν και συνεχίζει το brand του EquiFund για το οποίο είμαστε όλοι εξαιρετικά περήφανοι, στην πραγματικότητα έχει σημαντικές διαφορές από τον προκάτοχό της: σε αντίθεση με το EquiFund που στόχευε συγκεκριμένα σε επενδυτικά στάδια (innovation, early-stage και growth windows), το EquiFund II στοχεύει σε συγκεκριμένους τομείς της αγοράς μέσω δύο εξειδικευμένων επενδυτικών "παραθύρων" (windows), ένα για τις Βιοεπιστήμες και τις Επιστήμες Υγείας και ένα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και τις επενδύσεις με κοινωνικό αντίκτυπο. Συνεπώς, με την πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος που έχει ήδη ανακοινωθεί, αναζητούμε διαχειριστές ταμείων επιχειρηματικών κεφαλαίων (fund managers) που θα έχουν στοχευμένη επενδυτική στρατηγική σε έναν από τους δύο εν λόγω τομείς της οικονομίας.

Από την άλλη, η πρόσκληση του EquiFund II δεν στοχεύει a priori σε συγκεκριμένο επενδυτικό στάδιο της αγοράς, ούτε υπάρχει ενδεικτικός προϋπολογισμός ανά παράθυρο επένδυσης. Η λογική της πρόσκλησης είναι να επιτρέψει στην αγορά να δείξει τις πραγματικές της ανάγκες, ανοίγοντας την πρόσκληση σε όλο το φάσμα των επενδύσεων, τόσο σε venture capital όσο και σε private equity funds και στους δύο αυτούς τομείς. Τέλος, η πρωτοβουλία του EquiFund II έρχεται σε μία χρονική συγκυρία που το οικοσύστημα της Ελλάδας δεν είναι στα τελείως πρώιμα στάδιά του όπως ο προκάτοχός του πίσω στο 2016 – και συνεπώς, αναμένεται ότι υπάρχει πλέον το απαιτούμενο βάθος στην αγορά του equity financing στην Ελλάδα για πιο εξειδικευμένες δράσεις σε συγκεκριμένους τομείς.

Συνεπώς, με τη νέα αυτή πρωτοβουλία, προσβλέπουμε να υποστηρίξουμε ιδέες και καινοτομίες που θα εισάγουν σημαντικές αλλαγές στον τομέα των Βιοεπιστημών και της Υγείας αλλά και σε επιχειρηματικές ιδέες που, ενώ διασφαλίζουν την οικονομική τους ανάπτυξη και χρηματοδοτικές αποδόσεις για τους επενδυτές τους, υποστηρίζουν παράλληλα τη βιώσιμη ανάπτυξη και μπορούν να έχουν θετικό αντίκτυπο στις κοινωνίες μας.

Ο σχεδιασμός της νέας αυτής πρωτοβουλίας είναι προφανώς άλλη μια φορά το αποτέλεσμα της συνεχούς, αγαστής και επιτυχημένης συνεργασίας μεταξύ των Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων και των ελληνικών αρχών που συνεχίζεται όλα αυτά τα χρόνια. Παράλληλα, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων φροντίζει πάντα οποιαδήποτε πρωτοβουλία υλοποιεί να είναι συμπληρωματική με τυχόν υφιστάμενες εθνικές πρωτοβουλίες και εργαλεία που βρίσκονται ήδη στην αγορά προκειμένου να εναρμονίζει τα εργαλεία του με τις πραγματικές ανάγκες και να καλύπτει πραγματικά χρηματοδοτικά κενά.

Στο πλαίσιο αυτό, τα τελευταία χρόνια και η συνεργασία μας με την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων (HDBI) είναι πραγματικά υποδειγματική. Ο εναρμονισμός των χρηματοδοτικών εργαλείων και των μορφών υποστήριξης των επιχειρήσεων είναι υψίστης σημασίας προκειμένου να διασφαλίζεται η καλύτερη δυνατή πρόσβαση των τελικών αποδεκτών σε διάφορες μορφές χρηματοδότησης που δεν είναι άλλοι από τις ΜΜΕ, νεοφυείς και καινοτόμες, τις οποίες όλοι αποσκοπούμε να υποστηρίξουμε.

S.M.: Πόσα κεφάλαια αναμένεται να κινητοποιηθούν από το Equifund II και να διατεθούν τελικά στην αγορά των καινοτόμων επιχειρήσεων;

Β. Παπασούλη: Το EquiFund II ξεκινάει με συνολικό προϋπολογισμό 200 εκατ. ευρώ από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα 2021 – 2027 (με πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης) αλλά και από εθνικούς πόρους. Όπως προαναφέρθηκε, η κατανομή του προϋπολογισμού της πρωτοβουλίας στα δύο παράθυρα / τομείς δεν είναι προαποφασισμένη – ο τελικός αριθμός των επενδυτικών ταμείων που θα υποστηριχθούν θα είναι συνάρτηση του αριθμού αλλά πρωτίστως της ποιότητας των προτάσεων που θα υποβληθούν και θα αξιολογηθούν από το EIF. Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι η διαδικασία υποβολής αλλά και αξιολόγησης προτάσεων γίνεται εξ ολοκλήρου από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων που είναι υπεύθυνο για την τελική επιλογή των fund managers που θα υποστηριχθούν στο πλαίσιο αυτής της πρωτοβουλίας, σύμφωνα βέβαια με τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις της Πρόσκλησης Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος που έχει ανακοινωθεί.

S.M.: Στο πρόγραμμα του Equifund II μπορούν να συμμετέχουν όλα τα υπάρχοντα ελληνικά VCs ανεξάρτητα αν έχουν κεφάλαια από άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία;

Β. Παπασούλη: Η νέα πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος απευθύνεται τόσο σε υφιστάμενες όσο και σε νέες ομάδες διαχεί-

ρισης επιχειρηματικών συμμετοχών (VC / PE fund management teams) που έχουν στοχευμένη επενδυτική στρατηγική σε έναν από τους δύο τομείς ενδιαφέροντος: στον τομέα Βιοεπιστημών & Υγείας (Life Sciences & Healthcare) και στον τομέα της Βιώσιμης Ανάπτυξης και των επενδύσεων με κοινωνικό αντίκτυπο (Sustainability & Social Impact). Ειδικότερα, μέσω της συγκεκριμένης πρόσκλησης θα αναζητήσουμε ομάδες που έχουν εξειδικευμένη γνώση και εμπειρία στους υπό στόχευση τομείς προκειμένου να μπορέσουν και αυτές με τη σειρά τους να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις που θα επιλέξουν να υποστηρίξουν με κάτι περισσότερο από απλή χρηματοδότηση: με την δική τους εμπειρία και καθοδήγηση, δικτύωση με πιθανούς πελάτες και μελλοντικούς επενδυτές, υποστήριξη στην ανάπτυξη του προϊόντος ή/και στη σωστή διακυβέρνηση της επιχείρησης όσο αυτή αναπτύσσεται και μεγαλώνει, κ.λ.π. Αυτό που αποκαλούμε γενικά ως smart financing.

S.M.: Πότε θα δούμε τα πρώτα VCs να είναι έτοιμα ώστε να επενδύσουν σε Startups μέσω του Equifund II;

Β. Παπασούλη: Με δεδομένο ότι η συγκεκριμένη πρόσκληση υποβολής προτάσεων είναι μία κλειστή διαδικασία (η τελική προθεσμία υποβολής προτάσεων είναι η 30ή Σεπτεμβρίου 2024) και ο προϋπολογισμός για τη πρωτοβουλία είναι περιορισμένος, η διαδικασία επιλογής αναμένεται να είναι εξόχως ανταγωνιστική. Ο χρόνος που θα χρειαστεί μέχρι την τελική επιλογή αναπόφευκτα θα εξαρτηθεί από τον τελικό αριθμό προτάσεων που θα λάβουμε και συνεπώς τον όγκο που θα έχουμε να αξιολογήσουμε. Στόχος είναι σε κάθε περίπτωση τα πρώτα funds αυτής της πρόσκλησης να είναι λειτουργικά στην αγορά, δηλαδή να ξεκινήσουν τις επενδύσεις τους, στα μέσα της επόμενης χρονιάς – υπό την προϋπόθεση φυσικά της εξασφάλισης σε επίπεδο fund από τις επιλεχθείσες ομάδες της απαιτούμενης μόχλευσης, δηλαδή της ελάχιστης απαιτούμενης ιδιωτικής συμμετοχής.

S.M.: Θα πρέπει τα ενδιαφερόμενα VCs να προσελκύσουν κεφάλαια και από ιδιώτες επενδυτές; Αν ναι, σε ποιο ποσοστό;

Β. Παπασούλη: Αναφορικά με το ελάχιστο απαιτούμενο επίπεδο μόχλευσης, η πρόσκληση δίνει στις ομάδες που θα υποβάλλουν αίτηση δύο επιλογές: είτε αυτό που τεχνικά αποκαλούμε pari-passu structure είτε το non pari-passu structure. Για να εξηγήσουμε λίγο τις εναλλακτικές: επειδή το EquiFund II, όπως εξάλλου και ο προκάτοχός του, χρηματοδοτείται από δημόσιους πόρους, εμπίπτει στους κανονισμούς κρατικών ενισχύσεων της χώρας και της Ευρωπαϊκής

Επιτροπής. Προκειμένου ένα fund να θεωρείται ότι λειτουργεί σύμφωνα με τους κανόνες της αγοράς (market operator) και συνεπώς εκτός του πλαισίου των κρατικών ενισχύσεων, θα πρέπει να διασφαλίσει ένα ελάχιστο ποσοστό μόχλευσης 30% καθαρά ιδιωτών επενδυτών σε επίπεδο fund ενώ όλοι οι επενδυτές, δημόσιοι και ιδιώτες, θα πρέπει να συμμετέχουν pari passu τόσο στα κέρδη όσο και στις ζημίες αντίστοιχα (pro rata) με το ποσοστό συμμετοχής τους στα κεφάλαια του fund. Εναλλακτικά, ένας ενδιαφερόμενος fund manager μπορεί να επιλέξει και την εναλλακτική του non pari passu, που σημαίνει ότι μπορεί να ολοκληρώσει τη μόχλευση σε επίπεδο fund με 10% συμμετοχή ιδιωτών επενδυτών, οι οποίοι δυνητικά μπορούν να έχουν και προνομιακή μεταχείριση σε περίπτωση που το fund πετύχει υπεραποδόσεις. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση, όμως, το fund εμπίπτει σε καθεστώς κρατικών ενισχύσεων και θα πρέπει να τηρεί έναν αριθμό πρόσθετων υποχρεώσεων και μέτρων που περιγράφονται αναλυτικά στην πρόσκληση.

Οι συγκεκριμένες επιλογές ήταν διαθέσιμες σε κάποια παράθυρα και της προηγούμενης πρωτοβουλίας του EquiFund και αποσκοπούν στο να επιτρέψουν την αναμενόμενη μόχλευση ιδιωτών επενδυτών, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τη δυσκολία στην προσέλκυση ιδιωτικών χρημάτων σε ανερχόμενους τομείς της οικονομίας, σε ένα asset class που γενικά χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα ριψοκίνδυνο ενώ και το γενικότερο επενδυτικό περιβάλλον δεν είναι το ευνοϊκότερο λόγω εξωτερικών παραγόντων παγκοσμίως (γεωπολιτικοί παράγοντες, επιτόκια, κ.λπ.). Σε κάθε περίπτωση, οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να διαβάσουν αναλυτικά τις τεχνικές λεπτομέρειες που περιγράφονται ειδικότερα στα κείμενα της πρόσκλησης, καθώς μόνο αυτά περιγράφουν επακριβώς τους όρους και τις προϋποθέσεις σύμφωνα με τα οποία θα αξιολογηθούν.

Για να επανέλθουμε λοιπόν στο αρχικό ερώτημα, το συνολικό κεφάλαιο που αναμένεται να προσελκύσει η συγκεκριμένη πρωτοβουλία σε επίπεδο funds θα κυμανθεί κατ' ελάχιστον μεταξύ 10-30% του αρχικού προϋπολογισμού, αλλά θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι ιδιωτικά χρήματα πολλές φορές μοχλεύονται και σε επίπεδο επιχειρήσεων όταν αυτές «σηκώνουν» νέους χρηματοδοτικούς γύρους στους οποίους συμμετέχουν και άλλοι επενδυτές εκτός των funds. Ενδεικτικά, για το σύνολο της πρωτοβουλίας του EquiFund, μέχρι το τέλος του Δεκεμβρίου, σε επίπεδο funds είχε επιτευχθεί μόχλευση ύψους άνω του 3x των δημόσιων πόρων ενώ σε επίπεδο επιχειρήσεων, αν λάβει κανείς υπόψη του το σύνολο των χρηματοδοτικών γύρων που έχουν συμμετάσχει επιχειρήσεις του συνολικού χαρτοφυλακίου του EquiFund, η μόχλευση υπολογίζεται συνολικά ότι ξεπέρασε το 8x.

S.M.: Τα VCs που θα χρηματοδοτηθούν τι προφίλ θα πρέπει να έχουν, επίσης οι Startups θα πρέπει να έχουν έδρα ή υποκατάστημα στην Ελλάδα;

Β. Παπασούλη: Οι πόροι που χρηματοδοτούν την πρωτοβουλία EquiFund II είναι ευρωπαϊκοί πόροι του Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα που τους διαχειρίζεται η Ελλάδα με σκοπό να υποστηρίξει την ανταγωνιστικότητα και την εξωστρέφεια των επιχειρήσεων της χώρας. Ως εκ τούτου, είναι αναμενόμενο ότι θα υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις για την παρουσία των επιχειρήσεων που θα υποστηριχθούν από τα επιλεχθέντα funds σε ό,τι αφορά τη νομική παρουσία αλλά και τουλάχιστον μέρος της λειτουργίας τους στην Ελλάδα. Παρόλα αυτά, είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι το equity financing ως μορφή χρηματοδότησης υποστηρίζει επιχειρήσεις που στοχεύουν με τα προϊόντα και τις τεχνολογίες τους να αλλάξουν τον τρόπο που λειτουργούν παραδοσιακοί τομείς της οικονομίας σε παγκόσμια κλίμακα – ως εκ τούτου, είναι απόλυτα αναμενόμενο αυτές οι επιχειρήσεις να επεκταθούν εκτός των συνόρων οποιασδήποτε χώρας. Το EquiFund II μάλιστα προβλέπει δύο σημαντικές ευελιξίες ως προς αυτό: αρχικά επιτρέπει την αρχική (μόνο) χρηματοδότηση έργων μεταφοράς τεχνολογίας σε πολύ πρώιμα στάδια ακόμη και εκτός χώρας προκειμένου να έχουμε πρόσβαση στην ελληνική διασπορά και σε πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα του εξωτερικού. Κατά δεύτερον, επιτρέπει, υπό πολύ συγκεκριμένες προϋποθέσεις, μέρος του προϋπολογισμού να διατεθεί σε υφιστάμενα funds με πιο περιφερειακή επενδυτική στρατηγική, που περιλαμβάνει σε κάθε περίπτωση και την Ελλάδα, προκειμένου να προσελκύσει την εμπειρία και την τεχνογνωσία τους στους δύο εξειδικευμένους τομείς στους οποίους στοχεύουμε.

S.M.: Αναμένεται να δούμε νέα και «πρωτοποριακά» χρηματοδοτικά εργαλεία από το EIF, όπως για παράδειγμα αυτό του Business Angel Fund;

Β. Παπασούλη: Η αγορά του Venture Capital και Private Equity στην Ελλάδα έχει αναπτυχθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια και έχει αναδειχθεί σε ένα ιδιαίτερα υποσχόμενο οικοσύστημα που όλο μεγαλώνει. Σε αυτό βοήθησαν τόσο οι πρωτοβουλίες του EIF τα προηγούμενα χρόνια όσο και η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων με τον κομβικό ρόλο που έχει αναλάβει στην υποστήριξη του εν λόγω οικοσυστήματος της χώρας. Στην έναρξη μιας μεγάλης πρωτοβουλίας όπως του EquiFund II, είναι ακόμη νωρίς να συζητάμε για άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία. Αυτό που μπορούμε να πούμε με σιγουριά είναι ότι το EIF, σε συνεργασία με τις ελληνικές αρχές και την HDBI είναι σε μόνιμη επικοινωνία και συνεργασία προκειμένου από κοινού να έχουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα της αγοράς, να εντοπίζουμε νωρίς τυχόν χρηματοδοτικά κενά και να επεμβαίνουμε, όπου και εφόσον χρειάζεται, ανάλογα με την τεχνογνωσία και την εμπειρία μας και πάντα σε πλήρη συνεννόηση, προκειμένου να καλύψουμε αυτά τα κενά.

Η πρωτοβουλία του Business Angel fund είναι αξιοσημείωτη. Ξεκίνησε το 2020 με επιστροφές του προγράμματος JEREMIE και έχει υπάρξει ιδιαίτερα σημαντική για τρεις λόγους: αρχικά, κάλυψε ένα χρηματοδοτικό κενό στα πολύ αρχικά, πρώιμα στάδια των νεοφυών επιχειρήσεων, που αναζητούν πολύ μικρό ποσό χρηματοδότησης για να ξεκινήσουν στα πρώτα τους βήματα. Ως προς αυτό, το fund το οποίο και έλαβε τη σχετική χρηματοδότηση, κάνει δύσκολη και σημαντική δουλειά, ιδιαίτερα μέσω του acceleration προγράμματος που υλοποιεί (Day One by Genesis Ventures), χτίζοντας στην πραγματικότητα δυνητικό pipeline για τα venture funds των επόμενων επενδυτικών σταδίων. Δεύτερον, μέσω του fund δημιουργήθηκε ένα άτυπο αλλά δυνατό δίκτυο επενδυτικών αγγέλων που συνέδεσε Έλληνες αλλά και ξένους επενδυτές με διάθεση να συνεισφέρουν, πέραν των χρημάτων, και τον χρόνο και την εμπειρία τους προκειμένου να συνδράμουν αυτές τις επιχειρήσεις. Τέλος, υπογράμμισε για ακόμη μία φορά την αξία των χρηματοδοτικών εργαλείων μιας και επιστρέφουν στο δημόσιο προϋπολογισμό πόρους που μπορούν να αξιοποιηθούν εκ νέου για τους ίδιους σκοπούς.

EIT

Η ΜΗΧΑΝΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙ-ΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Με αφορμή το αφιέρωμα που έχουμε στα κέντρα υποστήριξης Startups, καινοτομίας αλλά και γνώσης μιλήσαμε με τον καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Κρήτης Νεκτάριο Ταβερναράκη, πρώην πρόεδρο του EIT και πρόεδρο του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ).

Συνέντευξη στον Γιώργο Κουρκουτά

S.M.: Μπορείτε να μας δώσετε μερικές συνοπτικές πληροφορίες για το EIT και τα hubs καινοτομίας;

Ν. Ταβερναράκης: Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας (European Institute of Innovation and Technology – EIT) αποτελεί τμήμα του Πυλώνα 3 «Καινοτόμος Ευρώπη» (Innovative Europe), του προγράμματος πλαισίου «Ορίζοντας Ευρώπη» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έχει στόχο να στηρίξει τις κοινότητες καινοτομίας σε όλη την Ευρώπη, και διαχειρίζεται πόρους που υπερβαίνουν τα 3 δισ. ευρώ. Βασική προτεραιότητα του Ινστιτούτου είναι η διασύνδεση και η συνεργασία των επιχειρήσεων, των ακαδημαϊκών, και των ερευνητικών ιδρυμάτων, το ονομαζόμενο «Τρίγωνο της Γνώσης», με σκοπό τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που ευνοεί την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη. Προς την κατεύθυνση αυτή, το EIT έχει δημιουργήσει 9 «Κοινότητες Γνώσης και Καινοτομίας» («Knowledge and Innovation Communities» – KICs), κάθε μία εκ των οποίων εστιάζει στην εξεύρεση λύσεων σε μια συγκεκριμένη παγκόσμια πρόκληση. Τα KICs σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή, τη βιώσιμη ενέργεια, τις ψηφιακές τεχνολογίες, την υγιή διαβίωση και ενεργό γήρανση, τις πρώτες ύλες, τα τρόφιμα για το μέλλον, τις έξυπνες, οικολογικές αστικές μεταφορές, την ευρωπαϊκή μεταποιητική βιομηχανία, και τον πολιτισμό και τις τέχνες. Ένα ακόμα KIC, στο χώρο της προστασίας των υδάτινων πόρων, της ναυτιλίας και των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, βρίσκεται υπό ίδρυση.

S.M.: Ποιοι είναι οι κύριοι στόχοι του EIT και πώς αυτοί συμβάλλουν στην ενίσχυση της καινοτομίας στην Ευρώπη;

Ν. Ταβερναράκης: Το EIT είναι το μεγαλύτερο οικοσύστημα καινοτομίας της Ευρώπης, με περισσότερους από 3.500 εταίρους, και παρέχει τη δυνατότητα σε φορείς και σε επιχειρηματίες να μετατρέψουν τις καλύτερες ιδέες τους σε προϊόντα, υπηρεσίες, θέσεις εργασίας, και ανάπτυξη. Δημιουργεί εκπαιδευτικά προγράμματα που συνδυάζουν τεχνικές και επιχειρηματικές δεξιότητες, παρέχει εξατομικευμένες υπηρεσίες δημιουργίας επιχειρήσεων και επιχειρηματικής επιτάχυνσης και ερευνητικά προγράμματα που βασίζονται στην καινοτομία, προσφέροντας νέες ιδέες και λύσεις στην αγορά. Μέχρι σήμερα, το EIT έχει δημιουργήσει περισσότερους από 70 κόμβους καινοτομίας με παρουσία σε κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει υποστηρίξει περισσότερες από 4.000 νεοφυείς επιχειρήσεις, έχει συμβάλει στη δημιουργία άνω των 20.000 νέων θέσεων εργασίας, και άνω των 1.600 νέων προϊόντων και υπηρεσιών, συγκεντρώνοντας περισσότερα από 6 δισ. ευρώ σε εξωτερικά κεφάλαια. Η περαιτέρω ενίσχυση του EIT στο πρόγραμμα Πλαίσιο «Ορίζοντας Ευρώπη», σηματοδοτεί την ισχυρή βούληση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για αξιοποίηση του ερευνητικού οικοσυστήματος της Ευρώπης, ώστε να τονωθεί η ανταγωνιστικότητα, απέναντι στις Ηνωμένες Πολιτείες, την Κίνα, την Ιαπωνία, και τις αναδυόμενες οικονομίες της Ασίας.

S.M.: Πώς υποστηρίζει το EIT τις Startups και ποιες πρωτοβουλίες θεωρείτε ότι έχουν το μεγαλύτερο αντίκτυπο;

Ν. Ταβερναράκης: Η επιτυχία του EIT βασίζεται στο μοναδικό μοντέλο καινοτομίας του, που υποστηρίζει καινοτόμες ιδέες και επιχειρηματίες σε κάθε στάδιο των εγχειρημάτων τους και διαμορφώνει την υποδομή που απαιτείται για την ανάπτυξη της καινοτομίας: από την εκπαίδευση (κατάρτιση και εξειδίκευση) στην καινοτομία (σύνδεση της έρευνας και της επιστήμης με την εμπορική αξιοποίηση), και στην ενίσχυση της νεοφυούς επιχειρηματικότητας. Οι δράσεις του Ινστιτούτου εστιάζονται στη δημιουργία καινοτόμων εγχειρημάτων με στόχο την αντιμετώπιση προκλήσεων του μέλλοντος. Μέσω του Προγράμματος Περιφερειακής Καινοτομίας (RIS) του EIT, ευρωπαϊκές χώρες που κατατάσσονταν σε χαμηλές θέσεις, με βάση τον Ευρωπαϊκό Δείκτη Καινοτομίας, ωφελήθηκαν, βελτιώνοντας σημαντικά τη θέση τους στην Ευρώπη. Το Ινστιτούτο παρέχει υποστήριξη σε εταιρείες που στη συνέχεια αναπτύσσονται και παράγουν κεφάλαιο, αποφέροντας πολλαπλά οφέλη στο οικοσύστημα καινοτομίας της Ευρώπης. Ως παράδειγμα θα αναφέρω τις 8 εταιρείες «Unicorns», δηλαδή εταιρείες οι οποίες ξεπέρασαν σε αξία το 1 δισ. ευρώ, ενώ ξεκίνησαν ως μικρές, νεοφυείς StartUps. Μάλιστα, μία από τις εταιρείες αυτές, η Northvolt, που δραστηριοποιείται στην παραγωγή μπαταριών, έχει εξελιχθεί σε εταιρεία «Decacorn», καθώς η αξία της υπερβαίνει πλέον τα 10 δισ. ευρώ, έχοντας δημιουργήσει χιλιάδες θέσεις εργασίας στην Ευρώπη. Όσον αφορά την Ελλάδα, υπάρχουν πολλές ελληνικές εταιρείες, οι οποίες έχουν εξασφαλίσει στήριξη από τα KICs του EIT στα οποία συμμετέχει η χώρα μας.

S.M.: Ποιος είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στις δραστηριότητες του EIT και πώς συμβάλλουν στην ανάπτυξη της καινοτομίας;

Ν. Ταβερναράκης: Οι εκπαιδευτικές δράσεις του EIT επιδιώκουν να εξοπλίσουν τους φοιτητές με τις κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες, ώστε να τους εξοπλίσουν με ό,τι είναι απαραίτητο για την καινοτομία, να είναι ανταγωνιστικοί, και να μπορούν να αντεπεξέλθουν στις προκλήσεις του μέλλοντος. Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η πρωτοβουλία «Deep Tech Talent» του EIT, που στοχεύει στην κατάρτιση 1 εκατομμυρίου ανθρώπων σε τομείς τεχνολογιών αιχμής, έως το 2025, προκειμένου να ενισχύσει τη δυνατότητα της Ευρώπης να ηγηθεί σε πεδία όπως η τεχνητή νοημοσύνη, η ρομποτική, οι βιοεπιστήμες, και άλλοι νευραλγικοί τομείς που οδηγούν την 4η Βιομηχανική Επανάσταση. Μια ακόμα σημαντική πρωτοβουλία, το EIT HEI initiative (Innovation Capacity Building for Higher Education), φιλοδοξεί να καλλιεργήσει ένα περιβάλλον που να ευνοεί και να ενισχύει την καινοτομία στα πανεπιστήμια της Ευρώπης. Οι δράσεις αυτές χαίρουν ευρείας απήχησης, σε πανευρωπαϊκό επίπεδο και αριθμούν ήδη περισσότερους από 6.000 αποφοίτους και πάνω από 100.000 εκπαιδευόμενους.

S.M.: Πώς προωθεί το EIT τη συνεργασία μεταξύ διαφορετικών τομέων της οικονομίας και της κοινωνίας για την επίτευξη καινοτόμων λύσεων;

Ν. Ταβερναράκης: Βασική προτεραιότητα του EIT είναι η αξιοποίηση της έρευνας και η υιοθέτηση ενός βασικού εργαλείου για την οικονομική ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης, που δεν είναι άλλο από το λεγόμενο «Τρίγωνο της Γνώσης», το οποίο οδηγεί στη διασύνδεση της Εκπαίδευσης, της Έρευνας και της Καινοτομίας. Με τον τρόπο αυτό, διασφαλίζονται η όσο το

δυνατόν μεγαλύτερη προβλεψιμότητα και ο ασφαλής ερευνητικός σχεδιασμός, στα πρότυπα των χωρών που πρωτοπορούν στον τομέα αυτό. Η ίδρυση νέων KICs σε τομείς που θεραπεύουν σύγχρονες παγκόσμιες προκλήσεις και η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ τους, η υποστήριξη καινοτόμων νεοφυών επιχειρήσεων, η δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την ανάπτυξη καινοτομίας και περιφερειακών κόμβων καινοτομίας αποτελούν μηχανισμούς του EIT για την ανάπτυξη ολοκληρωμένων οικοσυστημάτων καινοτομίας που θα μπορούν να αντεπεξέλθουν στις ανάγκες της αγοράς και στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία.

S.M.: Πώς βλέπετε την εξέλιξη του τομέα της καινοτομίας στην Ευρώπη τα επόμενα πέντε χρόνια και ποιος θα είναι ο ρόλος του EIT σε αυτή την εξέλιξη; Ειδικά με την καταιγιστική πρόοδο της τεχνητής νοημοσύνης σε όλους τους τομείς;

Ν. Ταβερναράκης: Είναι προς όφελος των χωρών της Ευρώπης, ειδικά στην εποχή των προκλήσεων που διανύουμε, να αξιοποιήσουν τις δομές και τις ευκαιρίες που διαμορφώνονται, μέσω μηχανισμών στήριξης της έρευνας και της τεχνολογικής καινοτομίας που έχει δημιουργήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας (European Research Council, ERC), το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας (European Institute of Innovation and Technology, EIT), αλλά και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας (European Innovation Council, EIC). Είναι σημαντικό η αναπτυξιακή στρατηγική της Ευρώπης να στραφεί στρατηγικά προς την κατεύθυνση αυτή, δίνοντας έμφαση στην επιστήμη και την καινοτομία, που αποτελούν προϋπόθεση και ουσιαστικό μοχλό ανάπτυξης για την οικονομία.

Η τεχνητή νοημοσύνη (Artificial Intelligence – AI) είναι μια ραγδαία αναπτυσσόμενη και ευρέως γνωστή τεχνολογία που έχει συσχετιστεί με την 4η Βιομηχανική Επανάσταση. Οι δράσεις των κοινοτήτων γνώσης και καινοτομίας του EIT έχουν οδηγήσει στη δημιουργία ενός δυναμικού οικοσυστήματος που παρέχει άφθονες ευκαιρίες για καρποφόρες συνεργασίες στο πεδίο αυτό. Η διασύνδεση που προωθούν τα Climate, Digital, Food, Health, Manufacturing, and Urban Mobility KICs, μεταξύ των επιχειρήσεων, της ακαδημαϊκής, και ερευνητικής κοινότητας, έχει οδηγήσει σε καινοτόμα εργαλεία και υπηρεσίες, η αξιοποίηση των οποίων θα οδηγήσει στην ενίσχυση της θέσης της Ευρώπης στον παγκόσμιο χάρτη της τεχνητής νοημοσύνης. Λαμβάνοντας υπόψη σημαντικές προκλήσεις που εγείρονται και σχετίζονται με την ηθική, την ιδιωτικότητα, την ασφάλεια, την ισότητα, την εξάλειψη και τη δημιουργία επαγγελμάτων ή δεξιοτήτων, την καινοτομία, την παραγωγή νέων αγαθών, το EIT προωθεί, παράλληλα, δράσεις για τη θέσπιση ενός ολοκληρωμένου νομικού πλαισίου για την ασφαλή μετάβαση στη νέα αυτή εποχή.

\sifted/Reports

Greeking Out 2.0

Το ελληνικό τεχνολογικό οικοσύστημα αναπτύσσεται

\sifted/ backed by FT FINANCIAL TIMES

Μια χορηγία της endeavor

Greeking Out 2.0

Το ελληνικό τεχνολογικό οικοσύστημα αναπτύσσεται

Το Greeking Out 2.0 είναι η δεύτερη έκθεση της Sifted Intelligence που αποτυπώνει την πρόοδο του ελληνικού οικοσυστήματος τεχνολογίας και των startup επιχειρήσεων. Δύο χρόνια μετά, εξετάζουμε τον τρόπο με τον οποίο η μεσογειακή χώρα έχει αναπτυχθεί, υπογραμμίζοντας την αναπτυσσόμενη εμπιστοσύνη που δείχνουν οι επενδυτές και οι επιχειρήσεις που επενδύουν στις αναδυόμενες ελληνικές εταιρείες. Συνομιλήσαμε με ιδρυτές, τόσο με εκείνους που ζουν στην Ελλάδα, με όσους έφυγαν και επέστρεψαν, καθώς και με εκείνους που έμειναν στο εξωτερικό, αλλά και με επενδυτές και ανώτερα στελέχη, και τους ρωτήσαμε τι ελπίζουν για το μέλλον και ποια είναι τα εμπόδια που θεωρούν ότι στέκονται εμπόδιο.

Επικοινωνία

Έχετε ερωτήσεις; Σχόλια ή παρατηρήσεις;

Θα θέλατε να συνεργαστείτε με την Sifted για την επόμενη έκθεση στον τομέα σας;
Ή να μας βοηθήσετε να σκιαγραφήσουμε το προφίλ του αναδυόμενου τεχνολογικού κόμβου σας;

Επικοινωνήστε μαζί μας στη διεύθυνση **reports@sifted.eu**

Περιεχόμενα

5

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Ελλάδα καλωσορίζει το διεθνές κοινό

7

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ελληνικό sequel: Δύο χρόνια μετά

9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

2024 | Το Ελληνικό StartUp Οικοσύστημα Μεγαλώνει

Οι συνθήκες για τις εταιρείες τεχνολογίας στην Ελλάδα βελτιώνονται σταθερά

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Επιμένουμε ελληνικά

Ιδρυτές μοιράζονται τις εμπειρίες τους σχετικά με το πώς είναι να είσαι ιδρυτής εντός και εκτός Ελλάδας

24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Σπίτι μου σπιτάκι μου

Ο αντίκτυπος της διασποράς και πώς θα μοιάζει η Ελλάδα στο μέλλον

32

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Μια ιστορία ανάκαμψης

Ελπίδες για το μέλλον του ελληνικού τεχνολογικού οικοσυστήματος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ endeavor

Η Ελλάδα καλωσορίζει το διεθνές κοινό

Κωστάντζα Σμπώκου Κωνσταντακοπούλου

Πρόεδρος της Endeavor Greece, Ιδιοκτήτρια και Διευθύνων Σύμβουλος της Phãea Resorts

Η Ελλάδα ήταν η πρώτη ευρωπαϊκή αγορά στην οποία δραστηριοποιήθηκε η Endeavor, πριν από 12 χρόνια. Και παρόλο που χάραξε τον δρόμο για το άνοιγμα άλλων 10 γραφείων της Endeavor σε εξαιρετικά ελκυστικές ευρωπαϊκές αγορές τα επόμενα χρόνια, ακόμη και οι πιο αισιόδοξοι του παγκόσμιου μη κερδοσκοπικού οργανισμού, ο οποίος υποστηρίζει τους πιο ανατρεπτικούς επιχειρηματίες ώστε να αναβαθμίσουν και να μετασχηματίσουν τις αγορές τους, δεν μπορούσαν να περιμένουν αυτό που συμβαίνει σήμερα στην Ελλάδα.

Η περίπτωση της Ελλάδας αποτελεί μια ιστορία ανάκαμψης που δείχνει στον κόσμο ότι όλα είναι δυνατά. Η Ελλάδα, που μόλις πριν από λίγα χρόνια αποτελούσε πρότυπο οικονομικών και πολιτικών δυσλειτουργιών, ανακηρύχθηκε από τον Economist ως η παγκοσμίως κορυφαία οικονομία που ξεχώρισε το 2023, για δεύτερη συνεχή χρονιά. Η νοοτροπία, το πιο σημαντικό στοιχείο για την καινοτομία και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, έχει αλλάξει δραστικά και είδαμε κάθε ενδιαφερόμενο μέρος της ελληνικής οικονομίας να σημειώνει εντυπωσιακές νίκες που ξεπερνούν τα όρια της επιχειρηματικότητας, της καινοτομίας και της τεχνολογίας και μεταμορφώνουν τη χώρα ακόμη περισσότερο.

Η εταιρεία Blueground με έδρα τις ΗΠΑ και η εξαγορασθείσα πλέον Viva Wallet ηγούνται με αποτιμήσεις άνω των 1 δισ. δολαρίων. Υπάρχει πλέον μια γενιά κορυφαίων ελληνικών εταιρειών με τον χαρακτηρισμό «scaleups» (αναπτυσσόμενες εταιρείες), όπως οι ActionIQ, Persado, Workable, Hellas Direct, Skroutz, Epignosis και Schoox, καθώς και ένας εντυπωσιακός αριθμός ανερχόμενων αστέρων παγκόσμιας κλάσης, όπως οι Hack the Box, Causaly, Orfium, LifeBit, TileDB, Spotawheel, Instacar, Harbor Lab, Flexcar, Plum, Signal, Omilia και άλλες. Το ελληνικό τεχνολογικό οικοσύστημα αποτελείται πλέον από 1.000 και πλέον startup που έχουν συνολική αξία άνω των 12 δισ. δολαρίων και έχουν δημιουργήσει περισσότερες από 10.000 θέσεις εργασίας υψηλού επιπέδου.

Οι εδραιωμένοι τεχνολογικοί φορείς παρατηρούν τη μεγάλη δυναμική της Ελλάδας σε επιστημονικό και μηχανολογικό προσωπικό (η Sequoia Capital έχει κατατάξει την Αθήνα ως κορυφαίο παγκόσμιο κόμβο για ταλέντα στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης) και το ολοένα και πιο φιλικό προς τις επιχειρήσεις περιβάλλον. Η J.P. Morgan άνοιξε πρόσφατα ένα από τα λίγα κέντρα Καινοτομίας Πληρωμών στην Αθήνα, ενώ η Tesla δημιούργησε το γραφείο μηχανικών της στην Αθήνα, το οποίο επιτελεί κορυφαίο έργο στον τομέα του Powertrain και της ενεργειακής μηχανικής. Μεταξύ άλλων, η Google, η Cisco, η Pfizer, η Meta, η Samsung, η IBM, η Microsoft και η Applied Materials έχουν πραγματοποιήσει μεγάλες επενδύσεις στην Ελλάδα και ασκούν σημαντικές μηχανολογικές δραστηριότητες από εδώ.

Οι κορυφαίες ελληνικές επιχειρήσεις παγκόσμιας κλάσης επίσης προάγουν την καινοτομία και διευρύνουν τα όρια της Ελλάδας. Στους κλάδους/στις κατηγορίες τους, εταιρείες όπως οι Titan Cement, Βιοχάλκο, Μυτιληναίος, Olympia Group, Fourlis, Raycap, Cosmote, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, ΔΕΗ και Lamda Development, καθώς και ολόκληρη η ναυτιλιακή βιομηχανία (όπου οι Έλληνες κατέχουν το 20% του παγκόσμιου μεριδίου αγοράς), επενδύουν σε τεχνολογίες και λύσεις σε όλο τον κόσμο, πιο ενεργά από ποτέ. Η Lamda Development διαχειρίζεται το έργο του Ελληνικού, μια έξυπνη πόλη 8,2 δισ. δολαρίων που αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς στην παραλιακή περιοχή της Αθήνας και αναμένεται να στεγάσει δεκάδες χιλιάδες ανθρώπους σε βίλες, σπίτια, κτίρια γραφείων, καταστήματα λιανικής πώλησης, σχολεία και ερευνητικά κέντρα. Πρόκειται για το μεγαλύτερο έργο αστικής ανάπλασης στην Ευρώπη σήμερα.

Τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα έχει εξελιχθεί σε μια ελκυστική περιοχή για ξένους και ομογενείς επενδυτές, ιδρυτές και ταλέντα, λόγω του συνδυασμού των καθιερωμένων ευνοϊκών φορολογικών κανόνων και ενός πρόσφατα εισαχθέντος ευνοϊκού φορολογικού πλαισίου που παρέχει φοροαπαλλαγές και κίνητρα για επενδυτές και επαγγελματίες. Τα φορολογικά κίνητρα κυμαίνονται από 50% έκπτωση κεφαλαίου για τους επενδυτικούς αγγέλους (angel investors), ετήσιο εφάπαξ φόρο εισοδήματος 100 χιλ. ευρώ για τους ξένους επενδυτές που επιθυμούν να μετεγκατασταθούν στην Ελλάδα και να επενδύσουν τουλάχιστον 500 χιλ. ευρώ σε ελληνικά περιουσιακά στοιχεία και 50% φοροαπαλλαγή για τα ξένα στελέχη και τους εργαζόμενους που επιθυμούν να μετεγκατασταθούν στην Ελλάδα, μέχρι προκαθορισμένη πενταετή φορολογική υποχρέωση για τα γραφεία του Νόμου 89 ξένων εταιρειών που είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα υπό το καθεστώς «cost-plus». Η Ελλάδα έχει εισαγάγει νέες μεταναστευτικές επιλογές που παρέχουν τη δυνατότητα παραμονής στην Ελλάδα για πάνω από ένα έτος υπό το καθεστώς «ψηφιακών νομάδων» και επεξεργάζεται νέες επιλογές για ταλέντα που επιθυμούν να εργαστούν για ελληνικές startup (Greek Tech Visa), καθώς και βίζα για αποφοίτους από τα κορυφαία πανεπιστήμια του κόσμου.

Και το σημαντικότερο, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα υφίσταται έναν μείζονα μετασχηματισμό, όπου μαζί με τα ελληνικά δημόσια πανεπιστήμια παγκόσμιας κλάσης, επιτρέπεται η λειτουργία ιδιωτικών ξένων και εγχώριων πανεπιστημίων για πρώτη φορά στην ιστορία της χώρας. Το Πανεπιστήμιο της Columbia εγκαινίασε πρόσφατα ένα παγκόσμιο κέντρο στην Αθήνα, εντάσσοντας την ελληνική πρωτεύουσα στο παγκόσμιο δίκτυο των μόλις 11 παγκόσμιων κέντρων του ανά τον κόσμο. Και η ανάπτυξη δεν σταματά εδώ.

Φυσικά, οι προκλήσεις δεν σταματούν ποτέ. Η Endeavor και άλλες οργανώσεις συνεργάζονται με την κυβέρνηση για να αντιμετωπίσουν τα εμπόδια στην περαιτέρω ανάπτυξη, όπως η έλλειψη σύνδεσης μεταξύ του εκπαιδευτικού συστήματος και της αγοράς εργασίας, το βραδυκίνητο δικαστικό σύστημα και η ανάγκη για επενδύσεις σε βασικές υποδομές, όπως ταχύτερο διαδίκτυο και καλύτερους δρόμους. Όμως, το να βρίσκεται κανείς στην αρχή της διαδικασίας οικοδόμησης ενός οικοσυστήματος καινοτομίας προσφέρει επίσης σημαντικά οφέλη στους πρωτοπόρους.

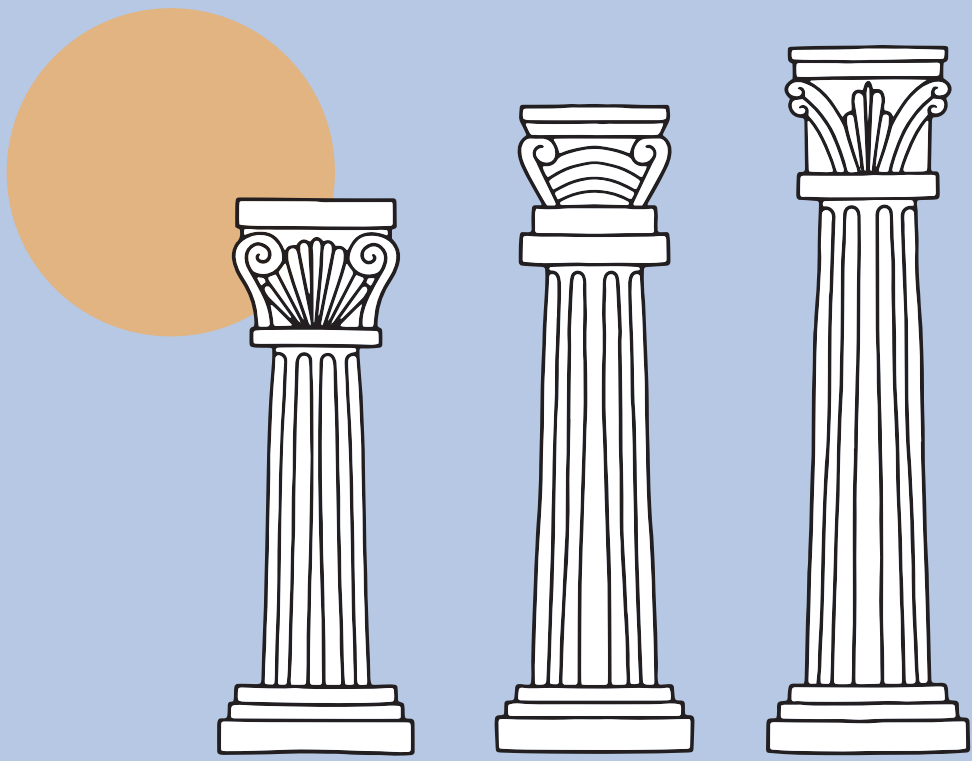
Η Ελλάδα προσκαλεί επιχειρηματίες καινοτομίας από όλο τον κόσμο προκειμένου να συμμετάσχουν στην ιστορία ανάκαμψής της.

Ταλέντα της διασποράς, επενδυτές και ξένες επιχειρήσεις που προσελκύονται όχι μόνο από το φημισμένο lifestyle της Ελλάδας με τον ήλιο και τη θάλασσα, αλλά και από την ευκαιρία να συμμετάσχουν στην οικοδόμηση ενός οικοσυστήματος από το μηδέν. Γίνονται συντελεστές της αναγέννησης της χώρας, όχι μόνο επωφελούμενοι από τον νέο δυναμισμό της, αλλά και οδηγώντας την προς τα εμπρός.

ENDEAVOR GREECE

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ελληνικό sequel: Δύο χρόνια μετά

Στο αρχαίο ελληνικό ποίημα Θεογονία (η Γέννηση των Θεών) ο κόσμος γεννιέται από το χάος. Η αρχική κατάσταση του σύμπαντος είναι ένα σκοτεινό απέραντο κενό από το οποίο αναπτύχθηκαν όλα τα υπόλοιπα. Γενιές θεών ανταγωνίστηκαν για την κυριαρχία, επιδιώκοντας τον μόνιμο έλεγχο του σύμπαντος.

Μέσα από το χάος, την οικονομική κρίση του 2007-2008, γεννήθηκε και το σύγχρονο ελληνικό οικοσύστημα startup. Αλλά αντί να ανταγωνίζονται, πάνω από μια δεκαετία μετά την καταστροφική κρίση χρέους, οι εταιρείες τεχνολογίας και οι επενδυτές συνεργάζονται.

«Υπάρχουν περισσότερα χρήματα και περισσότερες startup. Αλλά αυτό που πραγματικά άλλαξε για μένα είναι ότι τώρα μπορώ απλώς να στείλω μήνυμα σε κάποιον στο WhatsApp και να πάω για μια μπύρα όταν έχω ένα πρόβλημα», λέει ο Μιχάλης Πετυχάκης, CTO της startup εταιρείας διαχείρισης μουσικών δικαιωμάτων Orfium, στην οποία εντάχθηκε αρχικά το 2015. «Αυτό θα πει οικοσύστημα.»

«Υπάρχουν περισσότερα χρήματα και περισσότερες startup. Αλλά αυτό που πραγματικά άλλαξε για μένα είναι ότι τώρα μπορώ απλώς να στείλω μήνυμα σε κάποιον στο WhatsApp και να πάω για μια μπύρα όταν έχω ένα πρόβλημα.»

***Μιχάλης Πετυχάκης**, CTO της Orfium*

Σταθερή δέσμευση προς την ανάπτυξη και τις δυνατότητες της Ελλάδας έχουν επιδείξει τόσο οι επενδυτές όσο και οι επιχειρήσεις, με τις άμεσες ξένες επενδύσεις να φτάνουν σε επίπεδα ρεκόρ, από γνωστούς κολοσσούς όπως η Microsoft, η J.P. Morgan, η Pfizer και η Tesla. Οι scaleups (αναπτυσσόμενες εταιρείες) κλιμακώνονται, με τους Έλληνες ιδρυτές να έχουν πλέον στην κατοχή τους τουλάχιστον δύο unicorns (εταιρείες με αποτίμηση άνω του 1 δισ. δολαρίων): την εν μέρει πλέον εξαγορασθείσα Viva Wallet και την Blueground που εδρεύει στις ΗΠΑ.

Ενώ η ευρύτερη τεχνολογική ύφεση έπληξε αισθητά τον υπόλοιπο πλανήτη, η Ελλάδα επηρεάστηκε ελάχιστα. Η χώρα έχει σημειώσει σημαντική ανάπτυξη από την τελευταία μας έκθεση το 2022.

Το 2023, ο Economist την ανακήρυξε παγκόσμια οικονομική «χώρα της χρονιάς», ενώ φέτος η Ελλάδα ανακηρύχθηκε, μαζί με την Αργεντινή και την Ινδία, ως η χώρα με το ταχύτερα βελτιούμενο επιχειρηματικό περιβάλλον. Μετά από 17 exits (αξίας 300 εκατ. δολαρίων) το 2022, το οικοσύστημα σημείωσε 10 exits (επίσης αξίας 300 εκατ. δολαρίων) το 2023 και δύο exits (αξίας 1,24 δισ. δολαρίων) μέχρι στιγμής φέτος.

Η αχίλλειος πτέρνα; Η Ελλάδα είναι ακόμη μια μικρή και αναδυόμενη αγορά. Χρειάζεται περισσότερα «exits» και περισσότερες επενδύσεις. Δυσκολεύεται επίσης να προσελκύσει ταλέντα στον κλάδο της τεχνολογίας, ιδίως ανώτερα ταλέντα από άλλες χώρες και τεχνολογικούς κόμβους.

Σε αυτή την έκθεση, επιχειρούμε μια εμβάθυνση στο ελληνικό οικοσύστημα, δύο χρόνια μετά την πρώτη μας έκθεση. Εξετάζουμε τι έχει αλλάξει και ποιες πρωτοβουλίες δίνουν σημαντική ώθηση. Στο πρώτο κεφάλαιο, εξετάζουμε τα δεδομένα και αξιολογούμε την πραγματική πορεία του ελληνικού οικοσυστήματος τεχνολογίας το 2024. Στο κεφάλαιο II, παίρνουμε συνεντεύξεις από Έλληνες ιδρυτές, αναζητώντας τις ατομικές τους εμπειρίες, εντός και εκτός Ελλάδας. Τέλος, στο κεφάλαιο III, στρεφόμαστε στη διασπορά και αναλογιζόμαστε πώς θα μπορούσε να μοιάζει η Ελλάδα στο μέλλον.

Ελπίζουμε να το απολαύσετε όσο κι εμείς.

ΑΘΗΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

2024 | Το Ελληνικό StartUp Οικοσύστημα Μεγαλώνει

Οι συνθήκες για τις εταιρείες τεχνολογίας στην Ελλάδα βελτιώνονται σταθερά

Η ελληνική startup σκηνή δεν βρίσκεται στην ίδια κατάσταση με παλαιότερα, αλλά το γεγονός αυτό δεν αποτελεί αρνητικό παράγοντα. Μετά από περισσότερο από μια δεκαετία αναμέτρησης με την παρολίγον οικονομική κατάρρευση, η χώρα σφύζει τώρα από επιχειρηματική ενέργεια και η τοπική σκηνή startup δρέπει τους καρπούς της σκληρής δουλειάς της.

Έχει προκύψει μια αξιοσέβαστη σοδειά εταιρειών «unicorn», όπως η startup εταιρεία ενοικίασης ακινήτων Blueground και η neobank Viva Wallet (επίσης γνωστή ως Viva.com), η οποία εξαγοράστηκε εν μέρει από την J.P. Morgan το 2022.

Ενώ η παγκόσμια τεχνολογική ύφεση συνέχισε να επιφέρει πτώση των αποτιμήσεων των startup επιχειρήσεων το 2023, οι startup της Ελλάδας παρέμειναν εύρωστες. Η χρηματοδότηση για τις ευρωπαϊκές startup μειώθηκε κατά 38% το 2023, αλλά το ελληνικό τεχνολογικό οικοσύστημα κλήθηκε να αντιμετωπίσει μια πιο μετριοπαθή πτώση, της τάξεως του 24,5%, με περισσότερες από 70 εταιρείες ανάμεσά τους να αντλούν 485 εκατ. ευρώ. Η πτώση αυτή οφείλεται κυρίως σε μια μείωση των γύρων χρηματοδότησης που περιλάμβαναν χρηματοδότηση με δανειακά κεφάλαια. Αν εξετάσουμε μόνο τα επίπεδα χρηματοδότησης με ίδια κεφάλαια, οι ελληνικές startup στην πραγματικότητα σημείωσαν ετήσια αύξηση 4,2%, σύμφωνα με τα στοιχεία του Found.ation.

Ακόμη και σε μια εποχή που οι επενδυτικές επιχειρηματικών κεφαλαίων έχουν γίνει εξαιρετικά επιλεκτικοί ως προς το ποιες startup θα υποστηρίξουν και πού, οι ελληνικές εταιρείες εξακολουθούν να προσελκύουν ξένα κεφάλαια. Το 2022, το 78% των επενδυτών σε ελληνικές εταιρείες προερχόταν από το εξωτερικό, με τους Αμερικανούς επενδυτές να αντιπροσωπεύουν το 33% του συνόλου.

Αυτή η ανθεκτικότητα αντανακλά την ευρύτερη ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, η οποία προβλέπεται να αναπτυχθεί κατά 3% το 2024, ξεπερνώντας κατά πολύ τον ευρωπαϊκό μέσο όρο του 0,8%. Σε μια άλλη ψήφο εμπιστοσύνης, ο οίκος αξιολόγησης Fitch Ratings αναβάθμισε την Ελλάδα σε επίπεδο επενδυτικής βαθμίδας τον Δεκέμβριο του 2023, μετά από 13 χρόνια που απέδιδε στη χώρα αξιολόγηση «junk».
«Για να το θέσουμε σε προοπτική, πριν από πέντε χρόνια η κεφαλαιοποίηση όλων των εταιρειών τεχνολογίας μαζί, ήταν μικρότερη από 1 δισ. δολάρια.» Σήμερα, μια γενναιόδωρη εκτίμηση θα ήταν περίπου 10 δισ. δολάρια», υποστηρίζει ο Μάρκος Βερέμης, εταίρος της VC Big Pi Ventures με έδρα την Αθήνα. «Η Ελλάδα είναι πλέον μέρος του τεχνολογικού οικοσυστήματος και για πολλούς φοιτητές που αποφοιτούν από το πανεπιστήμιο έχει γίνει ένα ελκυστικό [μέρος] είτε για να δημιουργήσει κανείς τη δική του εταιρεία είτε για να εργαστεί σε μια startup.»

ΑΠΟΚΤΩΝΤΑΣ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ

Το οικοσύστημα startup επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι σχετικά μικρό, αλλά τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερα πρωτοσέλιδα είναι αφιερωμένα στην επιτυχία της ελληνικής τεχνολογίας. Το 2022, η startup ευέλικτης ιδιοκτησίας αυτοκινήτων FlexCar συγκέντρωσε έναν γύρο χρηματοδότησης ύψους 210 εκατ. δολαρίων (από δανειακά και ίδια κεφάλαια), το μεγαλύτερο ποσό που έχει λάβει ποτέ ελληνική startup επιχείρηση. Στις αρχές του 2024, η Blueground εξασφάλισε έναν γύρο Σειράς Δ ύψους 45 εκατ. δολαρίων, ανεβάζοντας την αποτίμησή της σε πάνω από 1 δισ. δολάρια - και αναμένεται να εισαχθεί στο χρηματιστήριο στο εγγύς μέλλον. Με την επίσημη κατάκτηση της ιδιότητας του «unicorn» ακολουθεί τα βήματα της Viva Wallet, η οποία το 2022 πούλησε το 49% των μετοχών της στην J.P. Morgan έναντι 800 εκατ. δολαρίων.

Στα αξιοσημείωτα exits ελληνικών startup περιλαμβάνονται η πώληση της εταιρείας διανομής ειδών παντοπωλείου InstaShop στην Delivery Hero έναντι 360 εκατ. δολαρίων, η εξαγορά της ναυτιλιακής startup AI DeepSea από τον ιαπωνικό κολοσσό αυτοματισμού Nabtesco και η εξαγορά της εταιρείας αγροτικής τεχνολογίας Augmenta από την CNH Industrial έναντι 110 εκατ. δολαρίων. Οι εταιρείες αυτές δημιούργησαν ένα μηχανισμό που προσέλκυσε την προσοχή περισσότερων επενδυτών στην ελληνική αγορά startup, ενώ παράλληλα παρείχαν ένα πεδίο εκπαίδευσης, καθώς και έμπνευση, για τους μελλοντικούς ιδρυτές. Υπάρχουν πλέον 21 ταμεία που υποστηρίζουν startup με έδρα την Ελλάδα [πολλά από αυτά ενισχύονται από κρατικά κεφάλαια όπως η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ)], και ένας αυξανόμενος αριθμός επενδυτικών-αγγέλων, πολλοί από τους οποίους είναι Έλληνες επιχειρηματίες που σημείωσαν επιτυχία (και δημιούργησαν πλούτο) στο εξωτερικό. Το 2023, επενδυτικοί άγγελοι συμμετείχαν στο 42% των γύρων χρηματοδότησης. Μεγάλα κεφάλαια από το εξωτερικό, όπως η Greylock, η Carlyle και η General Atlantic, μπαίνουν επίσης στον χορό.

Το 2022 παρείχε τα περισσότερα exits, αλλά παραμένουν σταθερά

2021
6 exits συνολικού ύψους περίπου 200 εκατ. δολαρίων
(συμπεριλαμβανομένων των Moosend, Lenses)

2022
17 exits, με συνολική αξία περίπου 300 εκατ. δολάρια
(συμπεριλαμβανομένων των Accusonus, Pollfish, Transifex)

2023
10 exits αξίας περίπου 300 εκατ. δολαρίων
(συμπεριλαμβανομένων των MarineTraffic, Augmenta, DeepSea)

2024
Από την αρχή του έτους έως σήμερα: 2 exits αξίας 1,24 δισ. δολαρίων
(μη ανακοινωθέν ποσό, συμπεριλαμβανομένων των InAccel και BETA CAE)

Πηγή: *Endeavor Greece*

Οι επιχειρηματικοί εταίροι συμβάλλουν επίσης στην τόνωση της ανάπτυξης, και πέρυσι ο ελληνικός γίγαντας τσιμέντου TITAN εγκαινίασε το δικό του εταιρικό βραχίονα επιχειρηματικών κεφαλαίων, ανακοινώνοντας ότι σχεδιάζει να επενδύσει 40 εκατ. δολάρια νεοσύστατες κατασκευαστικές επιχειρήσεις. Η Pfizer δημιούργησε ένα κέντρο ψηφιακής καινοτομίας στη Θεσσαλονίκη, όπου τρέχει περισσότερα από 200 έργα που ερευνούν τον τρόπο με τον οποίο τεχνολογίες όπως η κβαντική πληροφορική ή η τεχνητή νοημοσύνη θα μπορούσαν να επιταχύνουν την παραγωγή φαρμάκων. Σήμερα απασχολεί 420 άτομα και θα συνεχίσει να προσελκύει ταλέντα STEM στην πόλη. Οι τεχνολογικοί κολοσσοί Microsoft και Meta έχουν επίσης ανοίξει γραφεία στην Ελλάδα, μετά από εξαγορές τοπικών startup, ενώ το 2022 η J.P. Morgan άνοιξε στην Αθήνα ένα Εργαστήριο Καινοτομίας Πληρωμών.

«Οκτώ χρόνια αργότερα, έχουμε μείνει έκπληκτοι με το πόσο γρήγορα αναπτύχθηκε ένα οικοσύστημα startup από το τίποτα.»

Lars Rasmussen, *συνιδρυτής της Google Maps*

«Για να είμαι ειλικρινής, όταν η σύζυγός μου και εγώ μετακομίσαμε εδώ από τη Νέα Υόρκη πριν από τρία χρόνια, δεν περιμέναμε να βρούμε και πολλά», λέει ο Lars Rasmussen, συνιδρυτής της Google Maps και επενδυτικός άγγελος που μετακόμισε στην Ελλάδα με τη σύζυγό του (Ελληνίδα υπήκοο) από τις ΗΠΑ το 2021. «Είχαμε εξετάσει το ενδεχόμενο της Ελλάδας κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και συνέβαιναν τόσο λίγα πράγματα... και οι άνθρωποι βρίσκονταν σε τέτοια κατάθλιψη... Οκτώ χρόνια αργότερα, έχουμε μείνει έκπληκτοι με το πόσο γρήγορα αναπτύχθηκε ένα οικοσύστημα startup από το τίποτα.»

Στις εταιρείες που έχει υποστηρίξει ο Rasmussen περιλαμβάνεται η PhosPrint, μια startup βιοτεχνολογίας που αναπτύσσει έναν βιοεκτυπωτή που θα μπορούσε να δημιουργήσει νέα όργανα, όπως ουροδόχους κύστεις για καρκινοπαθείς, και η Protio, μια proptech startup (τεχνολογία ακινήτων) που θέλει να επαναφέρει τα επί μακρόν κενά σπίτια στην αγορά ενοικίασης κατοικιών.

Όπως υποστηρίζει ο κ. Αλέξης Πανταζής, συνιδρυτής της ελληνικής ασφαλιστικής startup Hellas Direct, όταν ξεκίνησε την εταιρεία του το 2011, «μπορούσες να χωρέσεις όλους τους επιχειρηματίες της Ελλάδας σε ένα δωμάτιο.» «Ήμασταν κυριολεκτικά 25 με 30», προσθέτει. «Τώρα το τοπίο είναι εντελώς διαφορετικό. Το οικοσύστημα είναι πολύ πιο επαγγελματικό, υπάρχουν πολύ περισσότεροι επαγγελματίες επενδυτές και αξιοσέβαστοι επιχειρηματίες, μερικές φορές με δύο ή τρία exits [ήδη]».

Το άγγιγμα του Μίδα

Επτά ενεργοί Έλληνες επενδυτές επιχειρηματικών κεφαλαίων που πρέπει να έχετε υπόψη σας

VENTUREFRIENDS
Αριθμός επενδύσεων: 73
συμπεριλαμβανομένων των FlexCar, Instacart και Blueground
Τρέχον μέγεθος κεφαλαίου: 90 εκατ. ευρώ

GENESIS VENTURES
Αριθμός επενδύσεων: 30+
συμπεριλαμβανομένων των Huupe και Averywell
Τρέχον μέγεθος κεφαλαίου: 25 εκατ. ευρώ

METAVALLON
Αριθμός επενδύσεων: 25+
συμπεριλαμβανομένων των Speen και Think Silicon
Τρέχον μέγεθος κεφαλαίου: 32 εκατ. ευρώ

BIG PI VENTURES
Αριθμός επενδύσεων: 25+
συμπεριλαμβανομένων των Orfium και Bryq
Τρέχον μέγεθος κεφαλαίου: 50 εκατ. ευρώ

MARATHON VENTURE CAPITAL
Αριθμός επενδύσεων: 22+
συμπεριλαμβανομένων των Hack The Box και Lambda Automata
Τρέχον μέγεθος κεφαλαίου: 70 εκατ. ευρώ

UNI.FUND
Αριθμός επενδύσεων: 24+
συμπεριλαμβανομένων των FlexCar και K-Invent
Τρέχον μέγεθος κεφαλαίου: 50 εκατ. ευρώ

5G VENTURES
Αριθμός επενδύσεων: 9+
συμπεριλαμβανομένων των Hellas Direct και EdgeQ
Τρέχον μέγεθος κεφαλαίου: 101 εκατ. ευρώ

Πηγή: *Dealroom*

Ποιος υποστηρίζει τις startup στην Ελλάδα

Με τις θέσεις εργασίας στον τομέα της τεχνολογίας να αντιπροσωπεύουν πλέον το 1,3% της απασχόλησης, και το 20% αυτών των θέσεων εργασίας να παρέχονται από startup επιχειρήσεις, το οικοσύστημα γίνεται ολοένα και πιο σημαντικός οικονομικός μοχλός για την Ελλάδα. Με σκοπό την υποστήριξη των ιδρυτών και την παροχή βοήθειας ώστε να έχουν ευρύτερο θετικό αντίκτυπο στην ελληνική οικονομία, έχουν δημιουργηθεί διάφοροι επιταχυντές, φυτώρια, μηχανισμοί δημιουργίας οικοσυστημάτων, κυβερνητικές πρωτοβουλίες και ερευνητικά κέντρα. Πέραν της Endeavor, παραθέτουμε πέντε οργανισμούς και ερευνητικά κέντρα που υποστηρίζουν startup σε όλη την Ελλάδα.

ELEVATE GREECE

Αυτή η κυβερνητική πλατφόρμα είναι ένα εθνικό μητρώο startup επιχειρήσεων, το οποίο στοχεύει στην προώθηση των ελληνικών startup σε επενδυτές, πελάτες, ακόμη και σε πιθανούς αγοραστές. Περισσότερες από 853 startup είναι εγγεγραμμένες στη βάση δεδομένων της, η οποία παρακολουθεί επίσης στοιχεία όπως τον αριθμό των θέσεων εργασίας που δημιουργούν αυτές οι εταιρείες και το πού εμφανίζονται νέοι κόμβοι δημιουργίας startup.

ΑΘΗΝΑ

Με έδρα την Αθήνα και ινστιτούτα στην Αθήνα, την Πάτρα και την Ξάνθη, το Κέντρο Έρευνας και Καινοτομίας Αθηνά ιδρύθηκε το 2003. Φιλοξενεί το ελληνικό τμήμα του EIT Climate-KIC, μιας κοινότητας που χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας (EIT) και φέρνει σε επαφή μικρές και μεγάλες εταιρείες για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Το κέντρο διαθέτει επίσης έναν κόμβο ψηφιακής καινοτομίας και έχει δημιουργήσει διάφορες νέες επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένης της εταιρείας Innoetics, η οποία εξαγοράστηκε από τη Samsung το 2017.

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ

Το Εθνικό Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών »Δημόκριτος» ιδρύθηκε το 1961 ως ερευνητικό κέντρο πυρηνικής έρευνας. Σήμερα, είναι το μεγαλύτερο διεπιστημονικό ερευνητικό κέντρο στην Ελλάδα με πάνω από 500 άτομα να εργάζονται σε έργα τα οποία χρηματοδοτούνται κυρίως από κρατικά κονδύλια, την ΕΕ και ιδιωτικές εταιρείες. Οι εγκαταστάσεις του βρίσκονται στα προάστια της Αθήνας.

ΚΟΡΑΛΛΙΑ

Μέχρι τον Μάρτιο του 2023, το «Κοραλλίο» (η ειδική μονάδα υποστήριξης της καινοτομίας του «Αθηνά») έχει βοηθήσει στην ανάπτυξη περισσότερων από 300 startup. Αποστολή του είναι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση προγραμμάτων επιτάχυνσης, και τα έργα στα οποία έχει εργαστεί περιλαμβάνουν την πρωτοβουλία startups επιχειρήσεων «egg» της Eurobank (επίσης γνωστή ως «enter, grow, go») και το Κέντρο Επιχειρηματικής Θερμοκοιτίδας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Διαστήματος. Έχει επίσης δημιουργήσει κόμβους καινοτομίας, οι οποίοι είναι ουσιαστικά χώροι συνεργασίας και «επώασης» προσαρμοσμένοι για startup, στο Μαρούσι, την Αθήνα και την Πάτρα.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΛΕΥΚΙΠΠΟΣ

Το Τεχνολογικό Πάρκο Λεύκιππος είναι ένα εργαστήριο startup που δημιουργήθηκε στην πανεπιστημιούπολη του Εθνικού Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών Δημόκριτος. Παρέχει υπηρεσίες επώασης και επιτάχυνσης για startup επιχειρήσεις που προέρχονται από τον Δημόκριτο. Το 2018, η Tesla άνοιξε ένα κέντρο έρευνας και ανάπτυξης στο εργαστήριο, φέρνοντας περισσότερους μηχανικούς στο ελληνικό οικοσύστημα.

«Το οικοσύστημα είναι πολύ πιο επαγγελματικό, υπάρχουν πολύ περισσότεροι επαγγελματίες επενδυτές και αξιοσέβαστοι επιχειρηματίες.»

Αλέξης Πανταζής, *συνιδρυτής της Hellas Direct*

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ENDEAVOR ΜΙΛΑΝΕ ΜΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΤΟΥ HARVARD BUSINESS SCHOOL

Κορυφαίες ελληνικές scaleup που αξίζει να παρακολουθείτε

Οι ανερχόμενες ελληνικές εταιρείες που πρέπει να έχετε κατά νου σύμφωνα με τα στοιχεία της Endeavor Greece και της Dealroom

ActionIQ

Πλατφόρμα δεδομένων πελατών

Συνολική χρηματοδότηση: **145 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2014**
Κεντρικά: **Νέα Υόρκη**

BLUEGROUND

Μια proptech (τεχνολογία ακινήτων) που νοικιάζει ένα παγκόσμιο δίκτυο σπιτιών «turnkey» (με το κλειδί στο χέρι)

Συνολική χρηματοδότηση: **296+ εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2013**
Κεντρικά: **Νέα Υόρκη**

causaly

Εργαλείο βιοϊατρικής έρευνας

Συνολική χρηματοδότηση: **82,7 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2018**
Κεντρικά: **Λονδίνο**

EPIGNOSIS

Προμηθευτής λύσεων Elearning

Συνολική χρηματοδότηση: **52+ εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2012**
Κεντρικά: **Σαν Φρανσίσκο**

FlexCar

Εταιρεία χρηματοδοτικής μίσθωσης αυτοκινήτων

Συνολική χρηματοδότηση: **326+ εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2018**
Κεντρικά: **Αθήνα**

HACKTHEBOX

Παιχνιδοποιημένη κυβερνοασφάλεια

Συνολική χρηματοδότηση: **70 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2017**
Κεντρικά: **Αγγλία**

HarborLab

Building Trust in the Maritime Ecosystem

Λύση λογισμικού για τη διαχείριση κόστους λιμένων

Συνολική χρηματοδότηση: **22,9 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2020**
Κεντρικά: **Χαλάνδρι, Ελλάδα**

Hellas Direct®

Μια online εταιρεία ασφάλισης αυτοκινήτου

Συνολική χρηματοδότηση: **96,9 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2011**
Κεντρικά: **Αθήνα**

instacar

Συνδρομητική υπηρεσία αυτοκινήτων

Συνολική χρηματοδότηση: **61 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2018**
Κεντρικά: **Αθήνα**

KINVENT PHYSIO

Συνδεδεμένες λύσεις φυσιοθεραπείας

Συνολική χρηματοδότηση: **29,9 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2017**
Κεντρικά: **Μονπελιέ, Γαλλία**

lifebit

Ιατρική ακριβείας και ανακάλυψη φαρμάκων

Συνολική χρηματοδότηση: **70,9 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2017**
Κεντρικά: **Λονδίνο**

Omilia

Conversational Intelligence

Πλατφόρμα Cloud AI

Συνολική χρηματοδότηση: **20 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2012**
Κεντρικά: **Κύπρος**

ORFIUM

Διαχείριση μουσικών δικαιωμάτων

Συνολική χρηματοδότηση: **2 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2015**
Κεντρικά: **Καλιφόρνια**

[PERSADO]

Πλατφόρμα AI κινήτρων

Συνολική χρηματοδότηση: **66+ εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2012**
Κεντρικά: **Νέα Υόρκη**

plum

Εργαλεία για τη διαχείριση, την αποταμίευση και την επένδυση χρημάτων

Συνολική χρηματοδότηση: **63 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2016**
Κεντρικά: **Λονδίνο**

PNOÉ

Συσκευή ανάλυσης αναπνοής

Συνολική χρηματοδότηση: **10,7 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2016**
Κεντρικά: **Καλιφόρνια**

runway

Προώθηση της δημιουργικότητας με τεχνητή νοημοσύνη

Συνολική χρηματοδότηση: **237 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2020**
Κεντρικά: **Νέα Υόρκη**

schoox

Εξατομικευμένες μαθησιακές διαδρομές

Συνολική χρηματοδότηση: **9+ εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2012**
Κεντρικά: **Όστιν, Τέξας**

spot A wheel

Πλατφόρμα αντιπροσωπείας μεταχειρισμένων αυτοκινήτων

Συνολική χρηματοδότηση: **140 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2015**
Κεντρικά: **Αθήνα**

thymia

Τεχνητή νοημοσύνη για την ψυχική υγεία

Συνολική χρηματοδότηση: **5,1+ εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2020**
Κεντρικά: **Λονδίνο**

[tile] DB

Μια μηχανή που μπορεί να σας βοηθήσει να μοντελοποιήσετε οποιαδήποτε σύνθετα δεδομένα

Συνολική χρηματοδότηση: **56,1 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2017**
Κεντρικά: **Κέιμπριτζ, Μασαχουσέτη**

viva wallet

Λύσεις πληρωμών

Συνολική χρηματοδότηση: **750 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2010**
Κεντρικά: **Αθήνα**

workable

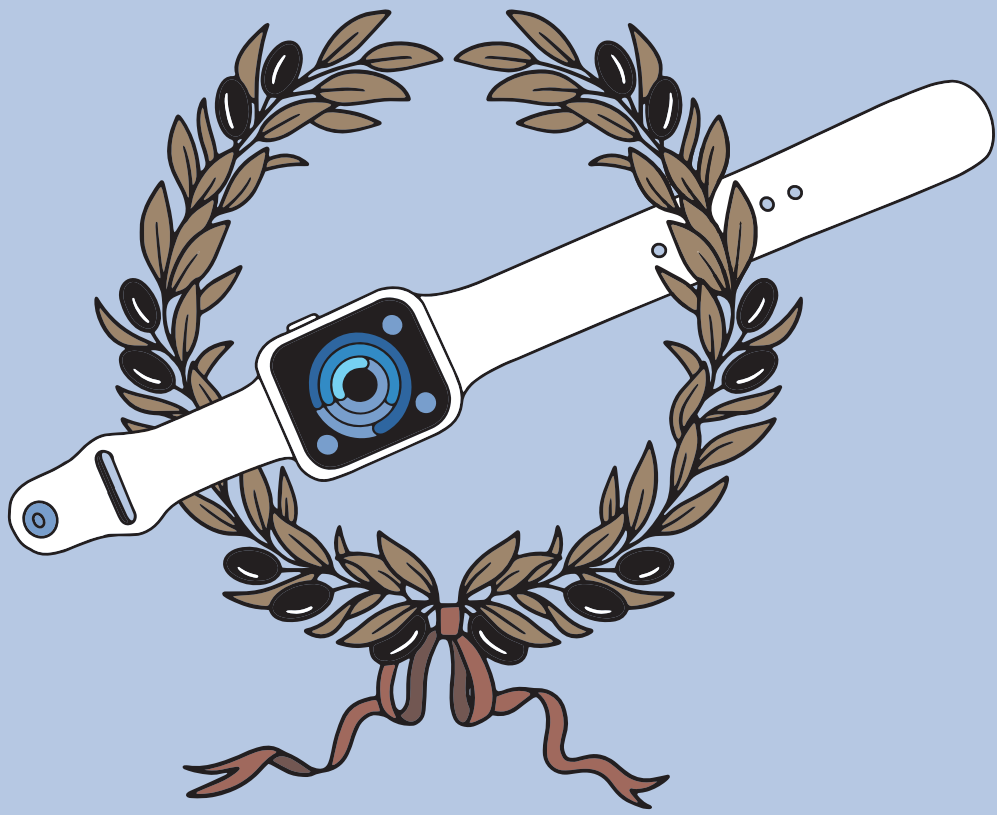
Λογισμικό διαδικτυακών προσλήψεων

Συνολική χρηματοδότηση: **100 εκατ. δολάρια**
Ξεκίνησε: **2012**
Κεντρικά: **Βοστώνη**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Επιμένουμε ελληνικά

Ιδρυτές μοιράζονται τις εμπειρίες τους σχετικά με το πώς είναι να είσαι ιδρυτής εντός και εκτός Ελλάδας

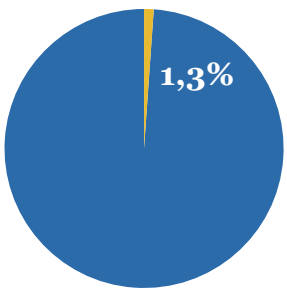
Αν κοιτάξει κανείς λίγο πιο προσεκτικά μερικές από τις startup επιχειρήσεις που εξυμνούνται ως ελληνικές ιστορίες επιτυχίας, όπως η Blueground, η εταιρεία fintech Plum και η εταιρεία κατασκευής 5G chip EdgeQ, θα παρατηρήσει κάτι περίεργο. Η έδρα τους δεν βρίσκεται στην Ελλάδα.

Για τους Έλληνες ιδρυτές, ήταν συνήθης πρακτική να ιδρύουν την επιχείρησή τους στο εξωτερικό, χρησιμοποιώντας παράλληλα εγχώρια τεχνολογικά και μηχανολογικά ταλέντα για να τους βοηθήσουν να δημιουργήσουν μια εταιρεία παγκόσμιας εμβέλειας. Ας πάρουμε για παράδειγμα την InstaShop: το exit της το 2020 περιγράφηκε ως το μεγαλύτερο του ελληνικού τεχνολογικού οικοσυστήματος μέχρι σήμερα, με 300 εκατ. ευρώ. Όμως η εταιρεία, που ιδρύθηκε από τους Έλληνες επιχειρηματίες Ιωάννα Αγγελιδάκη και Γιάννη Τσιώρη, είχε στην πραγματικότητα την έδρα της στο Ντουμπάι.

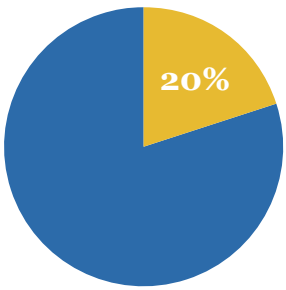
«Το InstaShop σημείωσε φανταστική επιτυχία στη Μέση Ανατολή, αλλά από την άποψη του προϊόντος και της ανάπτυξης, αναπτύχθηκε 100% στην Ελλάδα», δηλώνει ο κ. Τσιώρης, προσθέτοντας ότι το InstaShop απασχολεί σήμερα περισσότερους από 100 υπαλλήλους στην Ελλάδα. «Υπάρχει μια φανταστική δεξαμενή τεχνολογικών ταλέντων για να αξιοποιήσουμε, και αυτός ήταν ο κύριος παράγοντας [για τον οποίο δομήσαμε την εταιρεία με αυτόν τον τρόπο].»

Η InstaShop ιδρύθηκε πριν από σχεδόν μια δεκαετία, το 2015, όταν η ελληνική σκηνή startup επιχειρήσεων βρισκόταν ακόμη στην «εποχή των δεινοσαύρων», όπως την περιγράφει ο κ. Τσιώρης. «Αν [την έφτιαχνα] στην Ελλάδα; Ποτέ δεν ξέρεις, η επιτυχία θα μπορούσε να είναι η ίδια- με το κατάλληλο επίπεδο επιμονής φυσικά.» Εκείνη την εποχή, ο μικρός πληθυσμός της Ελλάδας εξακολουθούσε να παλεύει

Οι θέσεις εργασίας στον τομέα της τεχνολογίας στην Ελλάδα αυξάνονται

Οι θέσεις εργασίας στον τομέα της τεχνολογίας στην Ελλάδα αντιπροσωπεύουν πλέον περίπου το 1,3% της συνολικής απασχόλησης (52.000 θέσεις εργασίας).

Οι startup αριθμούν σήμερα περίπου 10.000 εργαζόμενους στον τομέα της τεχνολογίας, δηλαδή το 20% των εργαζομένων στον τομέα της τεχνολογίας.

Πηγή: *Endeavor Greece*

INSTASHOP

με τις οικονομικές συνέπειες της κρίσης. Το Ντουμπάι, αντιθέτως, θα φαινόταν πιθανώς ένα ασφαλέστερο μέρος για να δημιουργηθεί μια εταιρεία παράδοσης ειδών παντοπωλείου, με μια πελατειακή βάση με πολύ μεγαλύτερο διαθέσιμο εισόδημα.
Ο κ. Τσιώρης επί του παρόντος δομεί την επόμενη startup του, την Revotech, μια εταιρεία που συνδυάζει τεχνολογία αιχμής για την εύρεση νέων εφαρμογών σε διάφορους κλάδους, ξεκινώντας από αυτόν της υγείας. Και για άλλη μια φορά, το σχέδιό του είναι να εγκαταστήσει την εταιρεία στο Ντουμπάι και να προσλάβει τεχνολογικά ταλέντα στην Ελλάδα για να τον βοηθήσουν να τη δομήσει.

ΓΕΝΝΗΜΑ - ΘΡΕΜΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ

Πώς είναι όμως να δημιουργείς μια εταιρεία μέσα στην Ελλάδα;

Κατά τη διάρκεια της ύφεσης, υπήρχε μόνο μία λέξη που θα μπορούσε να απαντήσει στο ερώτημα αυτό: δύσκολο. «Όταν πρωτοήρθαμε στην αγορά, ήταν μια αγορά σε αποσύνθεση», λέει ο Αλέξης Πανταζής. «Είχαμε μια διαφορετική προσέγγιση, αλλά ποτέ δεν περιμέναμε ότι αυτή θα ήταν η μεγαλύτερη και βαθύτερη κρίση σε μια σύγχρονη χώρα.»

Όπως υποστηρίζει, ήταν δύσκολο να βρει χρηματοδότηση και ακόμη πιο δύσκολο να βρει πελάτες ως μικρός παίκτης που αναμετρήθηκε με έναν κλάδο όπου κυριαρχούσαν οι παλαιές εταιρείες. Η γραφειοκρατία δυσχέραινε επίσης τη σύσταση της επιχείρησης. Παλαιότερα, χρειάζονταν 38 ημέρες με πολλές προσωπικές συναντήσεις για να εγγραφεί επίσημα μια επιχείρηση. Τώρα, μπορεί να το κάνει εύκολα κανείς, online.

Η εύρεση ανθρώπινων πόρων ήταν μια άλλη πρόκληση. Η ανεργία των νέων άγγιζε το 70% όταν δημιουργούσε την Hellas Direct, και ο Αλέξης Πανταζής θυμάται ότι λάμβανε τουλάχιστον επτά βιογραφικά σημειώματα την ημέρα. Το πρόβλημα ήταν ότι οι υποψήφιοι δεν ήταν οι καλύτεροι. Μεγάλο μέρος του ανθρώπινου δυναμικού που χρειαζόταν η Hellas Direct είχε ήδη εγκαταλείψει τη χώρα.

Τα πράγματα βελτιώθηκαν με την πάροδο του χρόνου. Η Hellas Direct προχώρησε από την άντληση χρημάτων από οικογενειακά γραφεία

και θεσμικούς επενδυτές στην εξεύρεση διεθνών επενδυτών επιχειρηματικού κεφαλαίου που θα υποστήριζαν την εταιρεία, συγκεντρώνοντας συνολικά 85 εκατ. ευρώ σε τρεις γύρους. Σήμερα, σύμφωνα με το PitchBook, απασχολεί 265 υπαλλήλους. Τα έσοδα ανέρχονται σε 170 εκατ. ευρώ με σχεδόν 1 εκατ. πελάτες σε όλη την Ελλάδα, την Κύπρο και τη Ρουμανία.

Άξιζε να επιμείνει, διότι η ευκαιρία που εκμεταλλευόταν η Hellas Direct ήταν μεγάλη, οι Έλληνες είχαν περιορίσει την αγορά ασφαλειών μετά την οικονομική κρίση και η Hellas Direct παρείχε τώρα μια πιο εξατομικευμένη, προσιτή εναλλακτική λύση.

Υπήρξε επίσης ένα αναπάντεχο πλεονέκτημα που προέκυψε από την επιμονή κατά τη διάρκεια της πιο δύσκολης δεκαετίας της Ελλάδας. Σύμφωνα με τον Αλέξη Πανταζή, η πρόσφατη παγκόσμια τεχνολογική ύφεση δεν ήταν τόσο μεγάλη υπόθεση για την Ελλάδα όσο για άλλες χώρες.

«Η Ελλάδα δεν έχει συγχρονιστεί με τον υπόλοιπο κόσμο. Βγαίναμε από μια βαθιά κρίση και αμέσως μετά την πανδημία Covid, την οποία η Ελλάδα διαχειρίστηκε αρκετά καλά δεδομένων των συνθηκών, ξαφνικά όλος ο κόσμος έπεφτε, ενώ η Ελλάδα ανέβαινε», λέει. «Πολλές από τις εταιρείες τεχνολογίας εδώ δεν επηρεάστηκαν πραγματικά τόσο πολύ από τις παγκόσμιες συρρικνούμενες αποτιμήσεις. Κατά μία έννοια, είμαστε θωρακισμένοι ως προς αυτό.»

Παρόλο που οι startup στην Ελλάδα ήταν προστατευμένες από μερικούς από τους χειρότερους κραδασμούς της πρόσφατης παγκόσμιας τεχνολογικής ύφεσης, είχαν να αντιμετωπίσουν τη μείωση του ενδιαφέροντος των επενδυτών. Μεταξύ 2020 και 2022, οι συνολικές επενδύσεις σε ελληνικές startup τριπλασιάστηκαν από 373 εκατ. δολάρια σε 1,4 δισ. δολάρια. Ωστόσο, το 2023 συγκεντρώθηκαν μόλις 300 εκατ. δολάρια σε μετοχικό κεφάλαιο και μέχρι στιγμής το 2024, οι startup με έδρα την Ελλάδα έχουν συγκεντρωθεί μόλις 124,4 εκατ. δολάρια. Η απόσυρση των Αμερικανών επενδυτών είχε σημαντικό αντίκτυπο: το 2022, οι Αμερικανοί επενδυτές συμμετείχαν περίπου στο ήμισυ όλων των γύρων χρηματοδότησης και σχεδόν σε όλους τους γύρους της σειράς Β και άνω.

ΠΟΥ ΕΝΤΟΠΙΖΟΥΝ ΤΙΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΔΡΥΤΕΣ

Η μετατόπιση της επικέντρωσης από την υψηλή ανάπτυξη στην κερδοφορία ήταν ένα καυτό θέμα για τις startup σε όλο τον κόσμο τα τελευταία δύο χρόνια. Αλλά στην Ελλάδα, η αποτελεσματική και προσιτή ανάπτυξη ήταν πάντα το ζητούμενο, καθώς δεν υπήρχαν αρκετά μετρητά για να γίνει κάτι διαφορετικό.

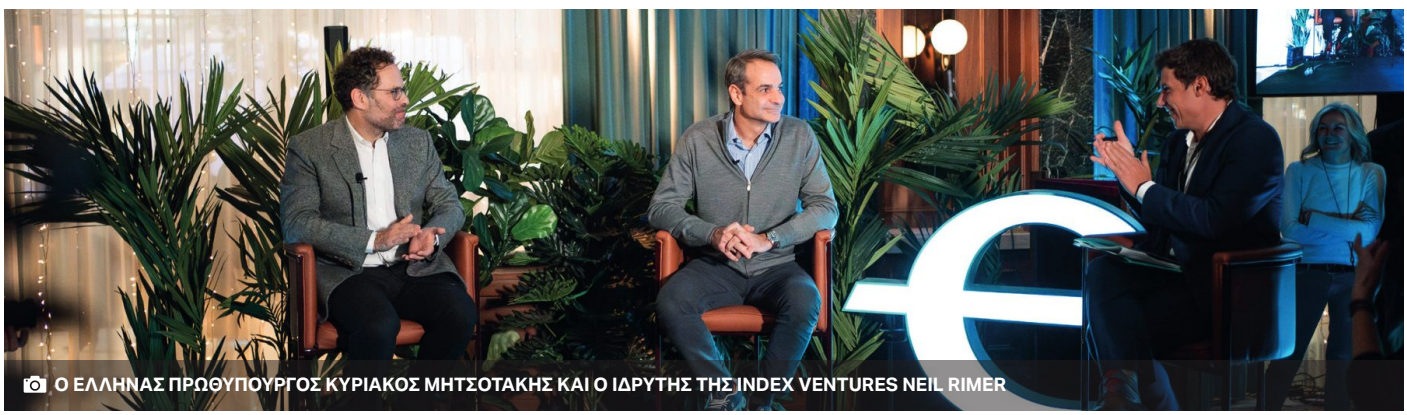
Έτσι, σε αντίθεση με τους ομολόγους τους στο Βερολίνο και το Λονδίνο που επικεντρώνονται στην καταναλωτική τεχνολογία, οι Έλληνες ιδρυτές εργάζονται συχνότερα σε τομείς όπως το B2B SaaS, το deeptech και το hardware.

Ο κ. Βερέμης εκτιμά ότι το 20% του συνόλου των startup που ιδρύονται στην Ελλάδα ανήκουν στον τομέα των βιοεπιστημών, εξυπηρετώντας κλάδους όπως η ιατρική τεχνολογία και η ψηφιακή υγεία. Η εταιρεία επενδυτικού κεφαλαίου του έχει επενδύσει στην Anodyne Nanotech, μια startup που παράγει επιθέματα ως εναλλακτική στις ενέσεις GLP-1, συμπεριλαμβανομένων των Ozempic, Wegovy, Mounjaro, Trulicity.

«[Το οικοσύστημα] είναι ακόμη αρκετά μικρό, οπότε δεν θα ξεχώριζα συγκεκριμένους τομείς, αλλά έχουμε όντως μια υψηλή συγκέντρωση εταιρειών που εργάζονται στην ανάλυση δεδομένων και μια υψηλή συγκέντρωση εταιρειών που αναδύονται στον χώρο των βιοεπιστημών», λέει.

Μεταξύ 2020 και 2022, οι συνολικές επενδύσεις σε ελληνικές startup τριπλασιάστηκαν από 373 εκατ. δολάρια σε 1,4 δισ. δολάρια.

Σύμφωνα με την Endeavor, οι κορυφαίοι τομείς που χρηματοδοτήθηκαν το 2023 είναι το λιανικό εμπόριο και η καταναλωτική τεχνολογία (138 εκατ. δολάρια), η τεχνολογία υγείας (111 εκατ. δολάρια) και η τεχνολογία εκπαίδευσης και ταλέντων (66 εκατ. δολάρια).

Ο ΕΛΛΗΝΑΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ ΚΑΙ Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΗΣ INDEX VENTURES NEIL RIMER

ΤΟ 1ο ATHENS INNOVATION SUMMIT ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Σε όλη την Ελλάδα, ο Δημήτριος Κώττας, συνιδρυτής της ελληνικής startup αμυντικής τεχνολογίας Lambda Automata, «βλέπει τους ανθρώπους να επιστρέφουν στην deeptech». Η Lambda Automata κατασκευάζει πύργους επιτήρησης με τεχνητή νοημοσύνη και περιγράφει την Ελλάδα ως το τέλειο πεδίο εφαρμογής για αυτού του είδους την τεχνολογία.

«Η Ελλάδα είναι μια αξιοσημείωτη χώρα όσον αφορά τις ανάγκες της σε άμυνα και ασφάλεια. Είναι ένα μικρό έθνος από άποψη πληθυσμού, αλλά έχει να διαχειριστεί μια μεγάλη ακτογραμμή», λέει.

Το πάθος για την τεχνητή νοημοσύνη μοιράζεται και ο πρωθυπουργός της Ελλάδας, Κυριάκος Μητσοτάκης, ο οποίος μίλησε πρόσφατα για τις ευκαιρίες της τεχνολογίας με τον Neil Rimer, συνιδρυτή της Index Ventures. «Οι ευκαιρίες είναι αμέτρητες, από την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής μέχρι εφαρμογές που σχετίζονται με την πολιτική προστασία και την έγκαιρη ανίχνευση πυρκαγιών», δήλωσε στις αρχές του 2024 κατά τη διάρκεια ετήσιας εκδήλωσης. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η Ελλάδα κατέχει την έκτη θέση στην Ευρώπη όσον αφορά τον αριθμό των δημοσιεύσεων AI σε σχέση με το σύνολο των δημοσιεύσεων. Η εταιρεία επιχειρηματικού κεφαλαίου Sequoia ονόμασε επίσης την Αθήνα προορισμό Τεχνητής Νοημοσύνης.

Οι Έλληνες ιδρυτές συχνά αναζητούν γρήγορα ευκαιρίες ανάπτυξης στο εξωτερικό, και καθώς πολλοί από αυτούς έχουν ζήσει στην Ευρώπη ή την Αμερική, διαθέτουν βαθιά δίκτυα που μπορούν να αξιοποιήσουν. Η Lambda Automata είναι μόλις τριών ετών και έχει ήδη ένα γραφείο στο Λονδίνο, ενώ ο ίδιος ο κ. Κώττας εργάστηκε πέντε χρόνια για την Apple στο Σαν Φρανσίσκο πριν ξεκινήσει την εταιρεία του. «Ένα από τα μοναδικά χαρακτηριστικά [της Ελλάδας] είναι ότι έχει μια πολύ μεγάλη διασπορά που εξαπλώνεται σε όλη την Ευρώπη και την Αμερική. Δημιουργεί μοναδικά δίκτυα τόσο από την άποψη της ανταλλαγής πληροφοριών όσο και από την άποψη του δυνητικού ανθρώπινου δυναμικού που μπορεί κανείς να προσελκύσει», υποστηρίζει. «Πέρασα το μεγαλύτερο μέρος της επαγγελματικής μου ζωής στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Γιώργος [Κοντογιάννης, συνιδρυτής] ήταν στην Palantir και ο Ιωάννης [Σουριαδάκης, συνιδρυτής] σπούδαζε μηχανικός στο Μπρίστολ και στο Λονδίνο. Δεδομένης αυτής της εμπειρίας, είμαστε πολύ επιθετικοί στη δημιουργία ενός γραφείου στο Λονδίνο και στην αναζήτηση πιθανών πελατών στην Ευρώπη.»

Η Hellas Direct, εν τω μεταξύ, σχεδιάζει να επεκταθεί στη Σλοβακία, την Κροατία και την Πολωνία στο εγγύς μέλλον, ενώ η εννιάχρονη startup εταιρεία μουσικών δικαιωμάτων Orfium έχει γραφεία στο Λος Άντζελες, το Λονδίνο και το Τόκιο, καθώς και στην Αθήνα.

ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ Η ΖΩΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΔΡΥΤΕΣ;

Η ζωή έχει πράγματι γίνει ευκολότερη για τους Έλληνες ιδρυτές σε ορισμένες περιπτώσεις. Ένα πιο εδραιωμένο οικοσύστημα σημαίνει περισσότεροι άνθρωποι για να ανταλλάσσουν ιδέες και περισσότερη υποστήριξη με τη μορφή κυβερνητικών προγραμμάτων, χρηματοδότησης από την ΕΕ και δολαρίων από επενδυτικά κεφάλαια. Οι επιχειρηματίες που επιστρέφουν στην Ελλάδα μετά από παραμονή στην Ευρώπη ή την Αμερική έχουν επίσης δημιουργήσει ένα παγκόσμιο δίκτυο το οποίο μπορούν να αξιοποιήσουν οι ιδρυτές.

«Στην Ελλάδα, απολαμβάνω τον ήλιο, τους ανθρώπους και τον πολιτισμό» δηλώνει ο Χάρης Πυλαρινός, διευθύνων σύμβουλος της εκπαιδευτικής πλατφόρμας για την κυβερνοασφάλεια Hack The Box, η οποία εδρεύει στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ένας μισθός άνω του μέσου όρου είναι επίσης πολύ σημαντικός. Ένας προγραμματιστής στην Ελλάδα, για παράδειγμα, αμείβεται με περίπου 30-40 χιλιάδες ευρώ, ποσό που μπορεί να είναι πολύ μικρότερο από τους Ευρωπαίους συναδέλφους του, αλλά υπερβαίνει κατά πολύ τον μέσο ετήσιο μισθό των 15 χιλιάδων ευρώ των Ελλήνων. Παρόλα αυτά, οι Έλληνες ιδρυτές είχαν να αντιμετωπίσουν μια πτώση στη χρηματοδότηση.

«Το 2022 ήταν μια τρομερή χρονιά όσον αφορά τις επενδύσεις», λέει ο κ. Πυλαρινός, προσθέτοντας ότι η εταιρεία χρειάστηκε σχεδόν έναν ολόκληρο χρόνο για να εξασφαλίσει τον πιο πρόσφατο γύρο χρηματοδότησης. Τον Ιανουάριο του 2023, η εταιρεία ανακοίνωσε ότι εξασφάλισε επένδυση Σειράς Β ύψους 55 εκατ. δολαρίων από τον παγκόσμιο επενδυτή Carlyle. «Είχα περίπου 150 με 200 διαφορετικούς επενδυτές με τους οποίους ήμουν σε συζητήσεις».

ΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

Πολλοί από τους ιδρυτές με τους οποίους μίλησε η Sifted για την παρούσα έκθεση λένε ότι αυτό που χρειάζεται το ελληνικό οικοσύστημα αυτή τη στιγμή είναι περισσότερες ιστορίες επιτυχημένων exit, όχι μόνο για να εμπνεύσουν τους ανερχόμενους ιδρυτές, αλλά και για να δημιουργήσουν ένα «φαινόμενο μαφίας», όπου πρώην εργαζόμενοι δημιουργούν το επόμενο κύμα startup.

«Αρκούν μία ή δύο εταιρείες για να συμπληρώσουν τον κύκλο τους και να λειτουργήσουν ως πρότυπα, αλλά και να επιστρέψουν χρήματα στο οικοσύστημα με τις επενδύσεις των ιδρυτών», λέει ο κ. Πανταζής. «Αρχίζουμε να το βλέπουμε αυτό, και καθώς περισσότερα διεθνή κεφάλαια θα νιώθουν άνετα να επενδύσουν στην Ελλάδα, κάτι εντελώς απαγορευτικό πριν από 10 χρόνια, αυτό θα αποτελέσει καταλύτη. Η επιχειρηματικότητα δεν είναι πλέον ταμπού.»

Θα χρειαστεί χρόνος, αλλά ήδη αρχίζουμε να βλέπουμε νέες εταιρείες να ακολουθούν τα βήματα των άλλων. Πρώην εργαζόμενοι της Viva Wallet έχουν ιδρύσει αρκετές startup στην Ελλάδα, όπως η πλατφόρμα ενοικίασης διακοπών Hosthub, η startup επιχείρηση τυχερών παιχνιδιών Petita Demas και η startup οικονομικής τεχνολογίας Woli. Σε άλλα νέα, ο πρώην υπάλληλος της Workable, Τζον Αποστολίδης, έχει ξεκινήσει τη startup ελέγχου συμβάσεων Cyberscope.

Ο διευθύνων σύμβουλος της Endeavor για την Ελλάδα, Παναγιώτης Καραμπίνης, υποστηρίζει ότι ένας από τους ρόλους του μη κερδοσκοπικού οργανισμού είναι να διασφαλίσει ότι οι ιδρυτές στην Ελλάδα θα συνεχίσουν να υποστηρίζουν την επόμενη γενιά startup.

> **«Η επιτυχία γεννάει την επιτυχία, και το μόνο που χρειάζεται ένα οικοσύστημα είναι μια τεράστια, παγκόσμιας κλάσης ιστορία επιτυχίας».**
>
> ***Παναγιώτης Καραμπίνης**, Διευθύνων Σύμβουλος της Endeavor Greece*

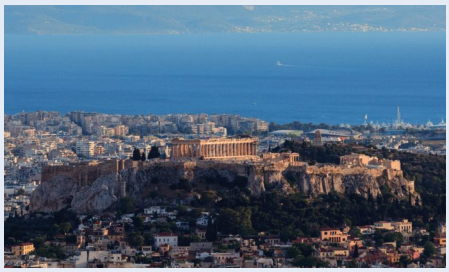
«Η επιτυχία γεννάει την επιτυχία, και το μόνο που χρειάζεται ένα οικοσύστημα είναι μια τεράστια, παγκόσμιας κλάσης ιστορία επιτυχίας», ισχυρίζεται. «Υπάρχει μια γενιά startup που ξεκίνησαν [μεταξύ] 2010 και 2015, και τώρα αποτελούν υπολογίσιμες scaleup. Έχουμε ας πούμε την Blueground, η οποία είναι η πιο ελπιδοφόρα περίπτωση στην Ελλάδα, μια τεχνολογική εταιρεία προ-IPO που έχει καταφέρει να επεκταθεί σε όλο τον κόσμο. Έχουμε τη Viva Wallet, έχουμε επίσης την Epignosis και την PeopleCert, δύο startup συστημάτων διαχείρισης μάθησης παγκόσμιας κλάσης. Έχουμε τη Workable, τη Hack The Box... όλες τους δημιουργούν εκπληκτικές ιστορίες».

10 exits υψηλής επίδρασης στο ελληνικό οικοσύστημα μέχρι στιγμής

Πηγή: *Έκθεση «The Greek Outliers 2023», Endeavor*

Οι κόμβοι startup της Ελλάδας

ΑΘΗΝΑ

Η πρωτεύουσα της Ελλάδας έχει αναδειχθεί σε φυσικό κόμβο για startup επιχειρήσεις και καινοτομία. Η πόλη φιλοξενεί μια σειρά από χώρους συνεργασίας και επιταχυντές startup επιχειρήσεων, και σύμφωνα με την StartupBlink, το 76% των ελληνικών startup έχουν την έδρα τους εδώ. Οι startup που ιδρύθηκαν στην Αθήνα περιλαμβάνουν μεγάλα ονόματα όπως η Workable, η Blueground και η εφαρμογή Taxibeat. Η Αθήνα είναι επίσης ένα hotspot για ευκαιρίες δικτύωσης: ήταν η πρώτη πόλη που άρχισε να φιλοξενεί συναντήσεις δικτύωσης Open Coffee και φιλοξενεί εκδηλώσεις όπως το Athens Startup Weekend.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Η Θεσσαλονίκη είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδας και είναι περισσότερο γνωστή στο εξωτερικό ως πολιτιστικό hotspot.

Η StartupBlink εκτιμά ότι το 12% των startup της χώρας εδρεύει στη Θεσσαλονίκη. Εδώ εδρεύουν εταιρείες όπως η EntoProtein, η startup παραγωγής πρωτεϊνών εντόμων, και η cleantech startup Gridustry, ενώ παγκόσμιες εταιρείες όπως η Deutsche Telekom, η Pfizer, η Cisco και η Accenture έχουν ανοίξει εδώ κέντρα καινοτομίας. Η Θεσσαλονίκη είναι επίσης ένας κόμβος ταλέντων: υπάρχουν 11 πανεπιστήμια που εδρεύουν στην πόλη, με συνολικά 150 χιλιάδες φοιτητές και 5.000 ερευνητές.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

Μπορεί να μην είναι ακόμα κόμβος startup, αλλά βρίσκεται σε εξέλιξη το μεγαλύτερο έργο αστικής ανάπλασης στην Ευρώπη, μία ολόκληρη πολιτεία εντός της πόλης, το έργο του Ελληνικού. Σε μια έκταση τρεις φορές το μέγεθος του Μονακό, το 70% θα αποτελείται από πάρκα, λίμνες, κήπους και υπαίθριους χώρους δραστηριοτήτων.

Η πρώτη φάση του έργου, που περιλαμβάνει εμπορικές και οικιστικές αναπτύξεις, αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2026. Αν και η ελκυστικότητά του για startup επιχειρήσεις δεν έχει ακόμη καθοριστεί, η ελπίδα είναι ότι το έργο του Ελληνικού θα είναι μια ολοκληρωμένη πόλη μέσα στα επόμενα τρία χρόνια.

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Με τα τοπικά πανεπιστήμια να παρέχουν ταλαντούχους φοιτητές πληροφορικής, η παραλίμνια πόλη των Ιωαννίνων είναι η πόλη όπου οι γερμανικοί κολοσσοί P&I και TeamViewer εγκατέστησαν βάσεις Έρευνας & Ανάπτυξης. Ο δήμαρχος της πόλης τη χαρακτήρισε ως μια πιθανή ελληνική Silicon Valley.

ΠΑΤΡΑ

Σε απόσταση δύο ωρών από την Αθήνα, η πόλη-λιμάνι της Πάτρας διαθέτει τρία πανεπιστημιακά ιδρύματα. Είναι επίσης το μέρος όπου η PwC δημιούργησε τον Ελληνικό Κόμβο Τεχνολογίας και Καινοτομίας και όπου η Deloitte άνοιξε νέα γραφεία πέρυσι, συμπεριλαμβανομένου του Brainzone, ενός Κόμβου Καινοτομίας για την ανάπτυξη startup επιχειρήσεων.

«Η Ελλάδα ήταν πάντα ένα καταπληκτικό μέρος για να ζεις, αν μπορείς να λύσεις το επαγγελματικό κομμάτι. Αυτό έχει βελτιωθεί πολύ και υπάρχουν πολλές περισσότερες ευκαιρίες.»

Απόστολος Αποστολάκης, *ιδρυτικός εταίρος της VentureFriends*

Οι Έλληνες ιδρυτές μοιράζονται τις εμπειρίες τους

Κωνσταντίνος Κυριακόπουλος
Συνιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, DeepSea Technologies

Αιμιλία Μολυμπάκη
Διευθύνουσα Σύμβουλος και συνιδρύτρια, thymia

Ο κ. Κυριακόπουλος έφυγε από την Ελλάδα στα 17 του για να σπουδάσει στο Ηνωμένο Βασίλειο. Το 2017 ήταν συνιδρυτής της DeepSea Technologies, μιας εταιρείας ναυτιλιακής τεχνολογίας που χρησιμοποιεί τεχνητή νοημοσύνη για να κάνει τα πλοία πιο αποδοτικά. Η εταιρεία εξαγοράστηκε από την ιαπωνική πολυεθνική Nabtesco το 2023.

«Στην αρχή διηύθυνα την εταιρεία από το Κέιμπριτζ, αλλά το 2020 επέστρεψα μόνιμα στην Ελλάδα. Εγκατασταθήκαμε εδώ επειδή πιστεύαμε ότι οι περισσότεροι πελάτες μας θα ήταν στην Ελλάδα και πιστεύαμε ότι το ανθρώπινο δυναμικό θα ήταν φθηνό. Και οι δύο υποθέσεις μας αποδείχθηκαν εσφαλμένες. Το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων μας προέρχεται από τη Νορβηγία, τη Σιγκαπούρη, τη Γερμανία και την Ιρλανδία, αν και έχουμε επίσης πολλούς πελάτες στην Ελλάδα.

Βρήκαμε πολύ καλούς ανθρώπους εδώ, υπάρχει ένα σπουδαίο τμήμα νευρωνικών δικτύων στο Πολυτεχνείο Κρήτης. Αλλά αν θες να προσλάβεις πραγματικά ταλαντούχους ανθρώπους, υπάρχει διεθνής τιμή γι' αυτό. Η Ελλάδα είναι ένας κόμβος ταλέντων για τις βιομηχανίες που σχετίζονται με τη ναυτιλία και υπάρχουν πολύ λίγα μέρη όπου μπορείς να βρεις αυτή τη γνώση σε συνδυασμό με τεχνική εμπειρογνωμοσύνη. Οι ανταγωνιστές μας στις ΗΠΑ, για παράδειγμα, αποτυγχάνουν επειδή δεν κατανοούν τους πελάτες και δεν κατανοούν την αγορά. Όλοι όσοι έχουμε προσλάβει έχουν κάποια σχέση με τη θάλασσα.

Το γεγονός ότι βρισκόμαστε στην Ελλάδα αποτελεί επίσης τεράστιο πλεονέκτημα όσον αφορά τη χρηματοδότηση. Οι περισσότεροι επενδυτές επιχειρηματικών κεφαλαίων δεν κατανοούν τη ναυτιλία, οπότε δεν θέλουν να επενδύσουν σε αυτήν ή δεν γνωρίζουν πώς να καθοδηγήσουν σωστά μια εταιρεία στον τομέα αυτό. Στην Ελλάδα, πολλές εφοπλιστικές οικογένειες έχουν βάλει χρήματα σε ελληνικές εταιρείες επιχειρηματικών κεφαλαίων ή επενδύουν άμεσα. Βλέπουμε startup από όλο τον κόσμο να έρχονται στην Ελλάδα για να αντλήσουν χρήματα λόγω αυτής της ναυτιλιακής εξειδίκευσης.

Όταν ξεκινήσαμε, το ότι βρισκόμαστε στην Ελλάδα θεωρούνταν μειονέκτημα. Τώρα, θεωρούμαστε περισσότερο μια κανονική ευρωπαϊκή χώρα, όπου μπορεί να εδρεύει οποιαδήποτε άλλη startup.»

Η κα. Μολυμπάκη έφυγε από την Ελλάδα στα 21 της για να σπουδάσει στο Ηνωμένο Βασίλειο. Το 2020, υπήρξε συνιδρύτρια της thymia, μιας διαδικτυακής πλατφόρμας που αξιολογεί με ακρίβεια και αντικειμενικότητα θέματα ψυχικής υγείας, ξεκινώντας από την κατάθλιψη. Έκτοτε, η startup συγκέντρωσε 2,7 εκατ. λίρες, υπό την ηγεσία της Kodori Ventures, και επιπλέον 1,1 εκατ. λίρες μέσω του Crowdcube.

«Το τεχνολογικό οικοσύστημα εξελίσσεται και αναπτύσσεται αρκετά γρήγορα, σε σύγκριση με μερικά χρόνια πριν.»

Αιμιλία Μολυμπάκη, *Διευθύνουσα Σύμβουλος και συνιδρύτρια της thymia*

«Εδρεύουμε στο Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά εξυπηρετούμε πελάτες σε παγκόσμιο επίπεδο, συμπεριλαμβανομένης της Ευρώπης, του Καναδά, της Λατινικής Αμερικής, της Ινδίας και των ΗΠΑ. Επί του παρόντος συνεργαζόμαστε με εταιρείες στην Ελλάδα που προσφέρουν αξιολογήσεις ψυχικής ευεξίας στους υπαλλήλους τους, αλλά πρέπει να ενσωματωθούμε πιο στενά στο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης προτού δημιουργήσουμε ένα φυλάκιο εκεί.

Το πανεπιστήμιο είναι τόσο δύσκολο να το ολοκληρώσεις επιτυχώς, που δημιουργεί μεγάλη επιμονή και πραγματικά ισχυρούς επιχειρηματίες, εξ ορισμού. Στο λύκειο σπουδάζαμε μαθηματικά και θετικές επιστήμες που στο Ηνωμένο Βασίλειο καλύπτονται στο πρώτο έτος των πανεπιστημιακών σπουδών. Υπάρχει πολύ ταλέντο εδώ.

Το τεχνολογικό οικοσύστημα εξελίσσεται και αναπτύσσεται με ταχύτατους ρυθμούς, σε σύγκριση με μερικά χρόνια πριν. Αλλά για να είμαι ειλικρινής, δεν νομίζω ότι η χρηματοδότηση στην Ελλάδα προχωράει αρκετά γοργά ώστε να μπορέσουν οι startup να αναπτυχθούν με την ταχύτητα που χρειάζονται. Επιπλέον, οι αποτιμήσεις είναι πολύ χαμηλές. Όταν μιλήσαμε με τους Έλληνες επενδυτές επιχειρηματικών κεφαλαίων, τις είχαμε ξεπεράσει πολύ γρήγορα, ακόμη και στη φάση χρηματοδότησης «pre-seed». Οι αποτιμήσεις ήταν οι μισές από ό,τι αλλού.»

Γιώργος Χατζηγεωργίου
Διευθύνων Σύμβουλος και συνιδρυτής, Skroutz

Δόκτωρ Μαρία Dunford Χάτζου
Ιδρύτρια και Διευθύνουσα Σύμβουλος, Lifebit Biotech Ltd

Ο κ. Χατζηγεωργίου ίδρυσε τη Skroutz στην Αθήνα το 2005. Το διαδικτυακό marketplace είναι η τέταρτη πιο επισκέψιμη ιστοσελίδα στην Ελλάδα και σχεδιάζει να επεκταθεί στη Ρουμανία, τη Βουλγαρία και τα ευρύτερα Βαλκάνια. Το 2020, η CVC Capital Partners επένδυσε ένα άγνωστο ποσό.

«Είμαι μηχανικός, όχι επιχειρηματίας. Αλλά είχα πάθος να δημιουργώ πράγματα. Η δημιουργία του Skroutz ήταν σχεδόν τυχαία. Δεν είχαμε επιχειρηματικό σχέδιο και πραγματικά δεν υπήρχαν επιχειρηματικά κεφάλαια ή τρόποι για να βρούμε χρηματοδότηση. Χτίσαμε την εταιρεία αργά, εστιάζοντας μόνο στο προϊόν. Μετά από τέσσερα ή πέντε χρόνια, συνειδητοποιήσαμε ότι δεν είχαμε πλέον την πολυτέλεια να είμαστε οι σπασίκλες μπροστά στον υπολογιστή. Αρχίσαμε να συμπεριφερόμαστε σαν να επρόκειτο για μια πραγματική επιχείρηση το 2009.

«Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, η Ελλάδα δεν ήταν καλό μέρος για να βρίσκεσαι.»

Γιώργος Χατζηγεωργίου, *Διευθύνων Σύμβουλος και συνιδρυτής της Skroutz*

Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, η Ελλάδα δεν ήταν ένα καλό μέρος για να βρίσκεσαι. Ήμασταν αρκετά τυχεροί ώστε να μην επηρεαστούμε άμεσα, αλλά κανείς δεν ήξερε τι επρόκειτο να συμβεί την επόμενη μέρα και πολλοί άνθρωποι εγκατέλειψαν τη χώρα. Αρχίσαμε να βλέπουμε σημάδια επιστροφής ανθρώπινου δυναμικού το 2018 και κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Επωφεληθήκαμε από τη διεθνή εμπειρία τους, προσλαμβάνοντας άτομα από τις εταιρείες Deliveroo, Google, Spotify και Shopify. Αυτό βοηθάει πολύ το οικοσύστημα.

Η Ελλάδα είναι κάτι σαν το αγαπημένο παιδί της Ευρώπης αυτή τη στιγμή, κάτι που είναι περίεργο, γιατί από το πιο μισητό γίναμε μια χώρα που έχει δυνατότητες.»

Η κα. Dunford ίδρυσε τη Lifebit Biotech Ltd στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2017. Η εταιρεία, η οποία εκδημοκρατίζει την πρόσβαση σε βιοϊατρικά δεδομένα, απασχολεί μια ομάδα 150 ατόμων στην Ευρώπη, τη Σιγκαπούρη και τις ΗΠΑ. Το 2021, η Lifebit συγκέντρωσε 60 εκατ. δολάρια σε έναν γύρο χρηματοδότησης Σειράς Β, υπό την ηγεσία της Tiger Global.

«Το κλασικό αστείο για την Ελλάδα είναι ότι το κύριο πράγμα που εξάγουμε είναι οι έξυπνοι άνθρωποι. Κάθε ελληνική οικογένεια δίνει μεγάλη έμφαση στην εκπαίδευση, γι' αυτό και το 90% του πληθυσμού έχει ανώτατη εκπαίδευση. Είναι πολύ μοναδικό από αυτή την άποψη, και αυτό δημιουργεί μια καλή εργασιακή ηθική. Από την άλλη, τεράστια πρόκληση αποτελεί το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μια πολύ γραφειοκρατική χώρα. Πολλά από τα logistics της σύστασης μιας εταιρείας είναι δύσκολα στη διαχείριση, αλλά η σημερινή κυβέρνηση πιέζει πραγματικά για την απλούστευση αυτής της διαδικασίας.

Μπορεί να είναι δύσκολο να βρεις έμπειρα ταλέντα στην Ελλάδα, ιδιαίτερα στον τομέα μας. Δεν έχουν πού να αποκτήσουν εμπειρία και οι νεοσύστατες επιχειρήσεις δεν έχουν την πολυτέλεια να τους εκπαιδεύσουν για δύο χρόνια, είμαστε πολύ μικροί. Αυτό σημαίνει ότι αυτοί οι πολύ ταλαντούχοι νέοι πρέπει να εγκαταλείψουν τη χώρα. Το γραφείο μας στην Αθήνα αριθμεί 25 άτομα που είναι μηχανικοί front-end και back-end, υπεύθυνοι επιχειρησιακών λειτουργιών, υπεύθυνοι μάρκετινγκ και πωλήσεων. Δεν έχουν εξειδικευμένους ρόλους, πρέπει να προσλάβουμε αυτούς τους ανθρώπους από το Κέιμπριτζ, την Οξφόρδη ή ένα ίδρυμα με έδρα το Λονδίνο.

Ο μεγάλος μας στόχος για φέτος είναι να επεκταθούμε, ώστε το δίκτυο δεδομένων μας να αντιπροσωπεύει μισό δισεκατομμύριο ασθενείς σε όλο τον κόσμο. Αυτό θα περιλαμβάνει την επέκταση των δυνατοτήτων του λογισμικού που απαιτούνται για τον χειρισμό και την ανάλυση αυτών των δεδομένων. Θα βασιστούμε στην ελληνική ομάδα μας για να το πετύχουμε αυτό και θα επεκτείνουμε περαιτέρω το γραφείο της Αθήνας για να επιτύχουμε αυτούς τους στόχους.»

Γεώργιος Γρηγοριάδης
Ιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, Baresquare

Ο κ. Γρηγοριάδης ίδρυσε την Baresquare στη Θεσσαλονίκη το 2010. Η επιχείρηση, που αρχικά ήταν σύμβουλος δεδομένων, έχει έκτοτε εξελιχθεί σε εταιρεία λογισμικού τεχνητής νοημοσύνης. Σήμερα, η έδρα του βρίσκεται κυρίως στις ΗΠΑ, αλλά εξακολουθεί να έχει γραφείο στην Αθήνα. Η Baresquare άντλησε 2,5 εκατ. δολάρια στη φάση χρηματοδότησης «seed» το 2021.

«Ξεκίνησα την εταιρεία μου στην Ελλάδα επειδή είχαμε καταπληκτικά ταλέντα και το ποσοστό αποχώρησης ήταν πολύ μικρότερο. Οι άνθρωποι είχαν το κίνητρο και την ενέργεια να μπορούν να κυνηγήσουν τις παγκόσμιες φιλοδοξίες τους χωρίς να χρειάζεται να μετακομίσουν. Ωστόσο, είχαμε διεθνείς πελάτες και, κάποια στιγμή, είπαν «Παιδιά, η Ελλάδα δεν είναι και το πιο καταπληκτικό μέρος για να βρίσκεται κανείς». Αποφάσισα να μετατρέψω την επιχείρηση σε εταιρεία λογισμικού και πήγα στο Λονδίνο για να εγκαταστήσω τα κεντρικά γραφεία της Baresquare.

Η Ελλάδα έχει αλλάξει πολύ από τότε. Από ένα από τα χειρότερα μέρη στην Ευρώπη για να ξεκινήσει μια εταιρεία, έγινε ένα από τα καλύτερα μέρη. Οι κανόνες γύρω από τη φορολογία και την ισότητα για τους εργαζόμενους είναι πλέον πολύ καλοί. Και αυτός ο συγκεκριμένος τύπος ταλέντων, οι επιστήμονες δεδομένων και οι αναλυτές δεδομένων, είναι πολύ ισχυρός εδώ.

Η τεχνητή νοημοσύνη αποτελεί μια ενδιαφέρουσα ευκαιρία για μικρότερα οικοσυστήματα όπως η Ελλάδα. Εξισώνει τους όρους ανταγωνισμού όσον αφορά την πρόσβαση στις πληροφορίες. Οι ευκαιρίες θα γίνουν πιο προσιτές. Το οικοσύστημα θα αποδίδει καλύτερα και θα αναπτύσσεται ταχύτερα. Θα είμαστε σε θέση να μεταπηδήσουμε στο τελευταίο κύμα της τεχνολογίας.»

«Η Ελλάδα έχει αλλάξει πολύ από τότε. Από ένα από τα χειρότερα μέρη στην Ευρώπη για να ξεκινήσει μια εταιρεία, έγινε ένα από τα καλύτερα μέρη.»

***Γεώργιος Γρηγοριάδης**, Ιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, Baresquare*

BARESQUARE

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Σπίτι μου σπιτάκι μου

Ο αντίκτυπος της διασποράς και πώς θα μοιάζει η Ελλάδα στο μέλλον

Όταν ο Γιάννης Ασσαέλ επέστρεψε στην Ελλάδα πέρυσι, μετά από μια δεκαετία στο Ηνωμένο Βασίλειο, δεν ήταν σίγουρος για το τι να περιμένει. Ο ερευνητής έχτισε καριέρα στην τεχνητή νοημοσύνη σε ένα από τα κορυφαία ερευνητικά εργαστήρια στον κόσμο, αφού ολοκλήρωσε το διδακτορικό του στην επιστήμη των υπολογιστών και τη μηχανική μάθηση στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης. Εργαζόμενος εξ αποστάσεως στον ίδιο ρόλο, ζει τώρα στην Αθήνα, αλλά ταξιδεύει πίσω στο Ηνωμένο Βασίλειο μία φορά το μήνα.

«Επέστρεψα σε μια χώρα όπου η τεχνική εμπειρογνωμοσύνη εκτιμάται και είναι ευπρόσδεκτη. Εκεί που πίνεις καφέ στο κέντρο της πόλης, είναι πολύ πιθανό να ακούσεις μια σοβαρή συζήτηση περί τεχνολογίας. Αυτό είναι κάτι που με εξέπληξε ευχάριστα.»

Η προσπάθεια της Ελλάδας να αντιστρέψει τη δεκαετή διαρροή ικανού ανθρώπινου δυναμικού, γνωστή και ως brain drain, έχει ενταθεί τα τελευταία χρόνια. Όταν η Δόμνα Μιχαηλίδου, υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων της Ελλάδας, μίλησε σε εκδήλωση που διοργάνωσε ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός BrainReGain-Ελληνισμός σε Δράση, τον Μάρτιο του 2024, χαρακτήρισε την επιστροφή της ελληνικής διασποράς «όχι μόνο οικονομική ανάγκη, αλλά και κοινωνικό και ηθικό καθήκον».

Έρευνα της BrainReGain διαπίστωσε ότι το 21% των Ελλήνων του εξωτερικού θέλει να επιστρέψει στην πατρίδα του μέσα στους επόμενους 12 μήνες, ενώ το 50% θα ήθελε να επιστρέψει κάποια μέρα.

Πολλοί, όπως ο Ασσαέλ, το έχουν ήδη κάνει. Η Eurostat εκτιμά ότι 350 χιλιάδες Έλληνες, από τους 600 χιλιάδες που έφυγαν μεταξύ 2010 και 2021, έχουν επιστρέψει. Καθώς οι

ICOMAT

ΑΘΗΝΑ

οικονομικές συνθήκες έχουν βελτιωθεί, βελτιώθηκαν και οι ευκαιρίες απασχόλησης.

Αλλά είναι μια στροφή που ο Νίκος Μπονάτσος, διευθύνων σύμβουλος της General Catalyst, θεωρεί ότι καθοδηγήθηκε εν μέρει και από την πανδημία του Covid. Ο ίδιος και η σύζυγός του επέστρεψαν στην Ελλάδα για εννέα μήνες κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, και ενώ από τότε έχει επιστρέψει στο Σαν Φρανσίσκο, το περιγράφει ως «χρυσή ευκαιρία» να περάσει χρόνο στην πατρίδα του.

«Αφότου έφυγα από την Ελλάδα στα 22 μου, δεν περίμενα ποτέ ότι θα επέστρεφα ως εργαζόμενος ενήλικας», λέει. «Γνωρίζω πολλούς ανθρώπους που έκαναν φανταστικές καριέρες στη Silicon Valley, στην Ευρώπη και τώρα επιστρέφουν στην Ελλάδα στα 30 ή 40 τους. Αυτό είναι σπουδαίο γιατί η τοπική δεξαμενή ταλέντων θα εμπλουτιστεί με άτομα που διαθέτουν καλύτερες εμπειρίες καριέρας και ζωής.»

ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ

Πολλοί ιδρυτές εγκατέλειψαν την Ελλάδα αρχικά για να σπουδάσουν σε ένα διεθνές πανεπιστήμιο.

Ο Ευάγγελος Ζυμπελούδης μετακόμισε στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2013 για να κάνει το διδακτορικό του στα αεροδιαστημικά σύνθετα υλικά στο Πανεπιστήμιο του Μπρίστολ. Ίδρυσε την iCOMAT το 2019 ως πανεπιστημιακό spinout, και έλαβε σχεδόν 5 εκατομμύρια λίρες από την Υπηρεσία Διαστήματος του Ηνωμένου Βασιλείου το 2023 για να ανοίξει ένα εργοστάσιο 45 χιλιάδων τετραγωνικών μέτρων στο Gloucester. Και ενώ η έδρα της επιχείρησης βρίσκεται στο Ηνωμένο Βασίλειο, το 2020 δημιούργησε γραφείο στην Αθήνα.

«Το Μπρίστολ είναι ο μεγαλύτερος κόμβος στον κόσμο για τα σύνθετα υλικά από ίνες άνθρακα και πρέπει να δραστηριοποιούμαστε εκεί όπου βρίσκονται οι πελάτες», δηλώνει ο κ. Ζυμπελούδης. «Όμως το γραφείο της

Αθήνας] αριθμεί τώρα περίπου έξι άτομα και θέλουμε να το διπλασιάσουμε φέτος. Η Αθήνα είναι πολύ καλή αν θέλει κανείς να αποκτήσει πρόσβαση σε ταλέντα, ειδικά στον τομέα του λογισμικού, και πολλά από τα μέλη της ομάδας σχεδιασμού μας εργάζονται επίσης εκεί. Έχουμε τρεις Έλληνες μηχανικούς σχεδιασμού σύνθετων υλικών με διδακτορικά που εργάζονταν στο εξωτερικό και θέλησαν να επιστρέψουν.»

Άλλοι ιδρυτές είναι ακόμη πιο ενεργητικοί, προσθέτει ο κ. Μπονάτσος. «Οι άνθρωποι ψάχνουν το LinkedIn για να δουν ποιος έχει ελληνικό επώνυμο, ποιος πήγε σχολείο στην Ελλάδα ή ποιος έχει παντρευτεί Έλληνα ή Ελληνίδα. Εκπλήσσομαι που δεν έχω δει ακόμη κανέναν να κρατάει καμιά τέτοια πινακίδα στο αεροδρόμιο της Αθήνας!»

Οι επενδυτές επιχειρηματικών κεφαλαίων κάνουν επίσης το καθήκον τους. Ο Απόστολος Αποστολάκης, ιδρυτικός εταίρος του VentureFriends, ενός από τα πρώτα κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών στην Ελλάδα, έχει πολλές συζητήσεις με ανθρώπους που θέλουν να επιστρέψουν.

«Η Ελλάδα ήταν πάντα ένα καταπληκτικό μέρος για να ζεις, αν μπορείς να λύσεις το επαγγελματικό κομμάτι», λέει. Αυτό έχει βελτιωθεί πολύ και υπάρχουν πολλές περισσότερες ευκαιρίες καθώς το οικοσύστημα ωριμάζει.»

ΒΙΖΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑΛΕΝΤΩΝ

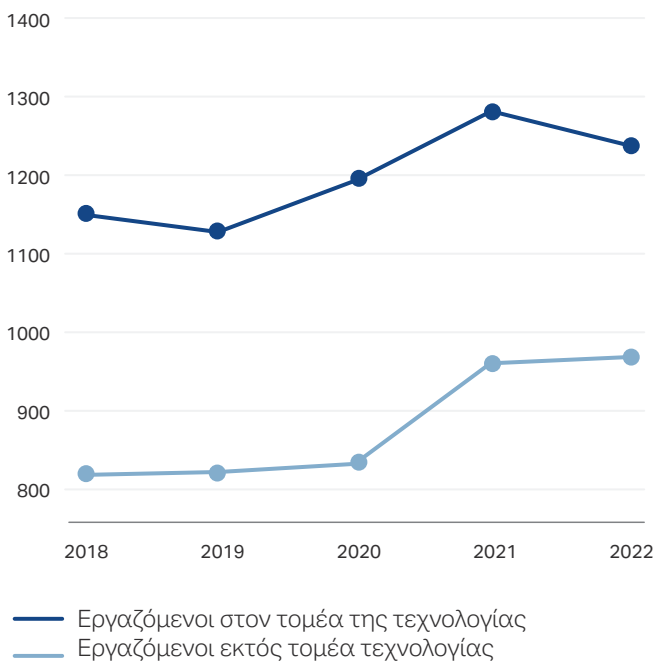
Η κυβέρνηση παίζει το ρόλο της για να διασφαλίσει ότι η μετακόμιση στην Ελλάδα είναι μια ελκυστική προοπτική. Το 2021, η χώρα εισήγαγε απαλλαγή 50% από τον φόρο εισοδήματος για τους επαγγελματίες που μετακινούνται για τα επόμενα επτά χρόνια και μείωσε τους φορολογικούς συντελεστές για τις επιχειρήσεις από 29% σε 22%. Το 2019, θεσπίστηκε ένα νέο καθεστώς «διαμένοντος μη κατοίκου» (non-dom) για τους επενδυτές, καθώς και η εισαγωγή νέων κανόνων γύρω από χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές για τα δικαιώματα προαίρεσης αγοράς μετοχών, τα κεφαλαιακά κέρδη και τα μερίσματα.

Τον Μάρτιο του 2024, ο υπουργός Μετανάστευσης Δημήτρης Καιρίδης παρουσίασε στο υπουργικό συμβούλιο το σχέδιό του για την καθιέρωση δύο νέων βίζα τεχνολογίας και ταλέντων για πολίτες τρίτων χωρών. Η Greek Tech Visa, που ισχύει για

«Στο τέλος της ημέρας, το θέμα είναι η συγκέντρωση ταλέντων. Μπορείς να έχεις συγκέντρωση ταλέντων αν πείσεις τα τοπικά ταλέντα να μεταναστεύσουν στο οικοσύστημα τεχνολογίας.»

Απόστολος Αποστολάκης, *ιδρυτικός εταίρος της VentureFriends*

Οι εργαζόμενοι στον τομέα της τεχνολογίας κερδίζουν περισσότερα από τους μη τεχνολογικούς εργαζόμενους
Διάμεσες μηνιαίες αποδοχές (σε €) για τους εργαζόμενους στον τομέα της τεχνολογίας και τους μη τεχνολογικούς εργαζόμενους

Πηγή: *Endeavor Greece*

ένα έτος, επιτρέπει στις startup να προσλαμβάνουν ταλέντα από χώρες εκτός ΕΕ, ενώ η Talent Visa, που ισχύει επίσης για ένα έτος, επιτρέπει στους αποφοίτους από πανεπιστήμια υψηλού κύρους να μετακινηθούν στην Ελλάδα χωρίς προσφορά εργασίας.

«Θέλουμε να φέρουμε την Ελλάδα στην πρώτη γραμμή της καινοτόμου σκέψης για τη μετανάστευση, συμπεριλαμβανομένων των υψηλών δεξιοτήτων και ταλέντων», δήλωσε ο κ. Καιρίδης. «Πιστεύουμε ότι οι κοινωνίες και οι χώρες που πετυχαίνουν ιστορικά, ειδικά τώρα στον 21ο αιώνα, είναι εκείνες που μπορούν να προσελκύσουν ταλέντα από όλο τον κόσμο και θέλουμε να κάνουμε την Ελλάδα όσο το δυνατόν πιο ελκυστική προς την κατεύθυνση αυτή.»

Πολλές από αυτές τις φιλοεπιχειρηματικές αλλαγές έγιναν με πρωτοβουλία του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη, ενός πρώην τραπεζίτη με σπουδές στο Χάρβαρντ, ο οποίος εξελέγη για πρώτη φορά το 2019 και μόλις κέρδισε μια δεύτερη θητεία.

«Έχει εργαστεί σε ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια και αντιλαμβάνεται πώς λειτουργούν», υποστηρίζει ο Δημήτρης Παπαλεξόπουλος, πρόεδρος της TITAN Cement και πρώην Πρόεδρος του ΣΕΒ.

Οι πρωτοβουλίες έχουν επίσης τύχει θετικής υποδοχής από την ευρύτερη κοινότητα των startup και υπάρχουν ελπίδες ότι οι τελευταίες χορηγήσεις βίζας θα συμβάλουν στην

προσέλκυση διεθνών ταλέντων στην Ελλάδα.

«Στο τέλος της ημέρας, το θέμα είναι η συγκέντρωση ταλέντων. Μπορείς να έχεις συγκέντρωση ταλέντων αν πείσεις τα τοπικά ταλέντα να μεταναστεύσουν στο οικοσύστημα τεχνολογίας», ισχυρίζεται ο κ. Αποστολάκης. «Αλλά είναι ακόμη καλύτερο αν μπορείς να το πετύχεις πείθοντας τα διεθνή ταλέντα να μετακομίσουν εδώ. Δεν είναι τυχαίο ότι η Silicon Valley είναι ένα τόσο επιτυχημένο οικοσύστημα. Βασίζεται κυρίως σε μετανάστες. Είναι σημαντικό να φέρουμε κοντά διαφορετικούς ανθρώπους με διαφορετικές οπτικές.»

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

Ο κ. Αποστολάκης ήταν ένας από τους πρώτους επενδυτές του ελληνικού unicorn Blueground και του Instashop. Κατά τη γνώμη του, η ελληνική διασπορά μπορεί να στηρίξει την ανάπτυξη του τεχνολογικού οικοσυστήματος και από το εξωτερικό, παρέχοντας διασυνδέσεις, συμβουλές, ακόμη και επενδύσεις. Η επιτυχία τους παρέχει επίσης έμπνευση για μια νέα γενιά ιδρυτών. «Βλέπουν ότι είναι δυνατόν να ξεκινήσεις μια επιχείρηση από ένα περιφερειακό οικοσύστημα όπως η Ελλάδα και τελικά να δημιουργήσεις έναν παγκόσμιο ηγέτη», λέει. «Είμαι πραγματικά χαρούμενος και περήφανος που οι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να διατηρήσουν τη σύνδεση και να υποστηρίξουν τους Έλληνες ιδρυτές, ανεξάρτητα από το αν έχουν επενδύσει ως άγγελοι ή όχι»

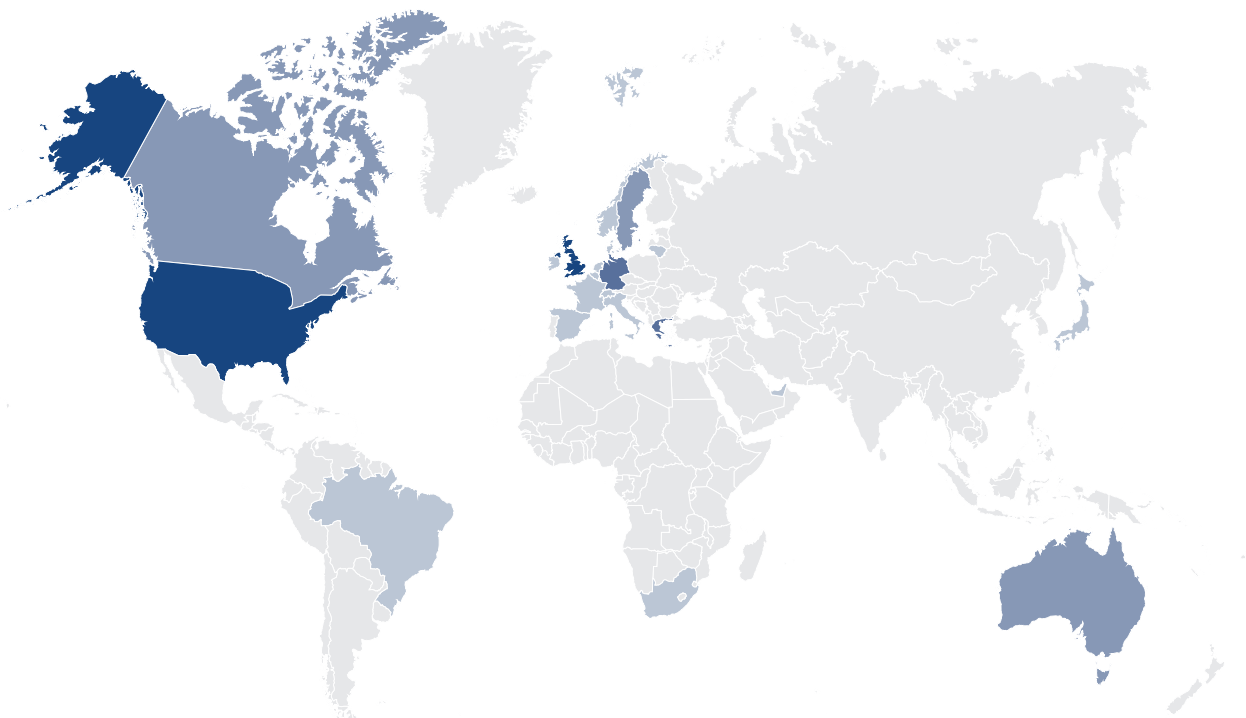
Ο Ανδρέας Σταυρόπουλος, εταίρος στην εταιρεία επιχειρηματικών κεφαλαίων Threshold Ventures και αντιπρόεδρος της Endeavor Greece, έφυγε από τη χώρα όταν ήταν 18 ετών. Έχει περάσει τα τελευταία 25 χρόνια δουλεύοντας στον κλάδο των επιχειρηματικών κεφαλαίων μετά τις σπουδές του στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ της Βοστώνης και τώρα ζει στην Καλιφόρνια. Αν και πάντα ένιωθε συνδεδεμένος με την Ελλάδα και έχει επενδύσει σε startup, όπως η πλατφόρμα τεχνολογίας υγείας ODAIA, έχει αυξήσει αισθητά τον βαθμό εμπλοκής του τα τελευταία χρόνια. Επί του παρόντος είναι μέλος της εθνικής επιτροπής για την Τεχνητή Νοημοσύνη στην Ελλάδα, η οποία θα διατυπώσει συστάσεις πολιτικής και κατευθυντήριες γραμμές για τον εθνικό στρατηγικό σχεδιασμό γύρω από την Τεχνητή Νοημοσύνη.

«Προσπάθησα συνειδητά να αυξήσω την ενασχόλησή μου με την Ελλάδα τα τελευταία τρία περίπου χρόνια. Και θα έλεγα ότι αυτή τη στιγμή περνάω ίσως το ένα τρίτο του χρόνου μου στην Ελλάδα», λέει.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις ευημερούν εκτός Ελλάδας

Αριθμός εταιρειών

1-9 10-19 20-99 100+

Πηγή: *Endeavor Greece*

Ο Σταυρόπουλος είναι ένα μόνο παράδειγμα της ελληνικής διασποράς που μπόρεσε να εμπλακεί περισσότερο χάρη στην οικονομική σταθερότητα στη χώρα και την ανάπτυξη της εξ αποστάσεως εργασίας.

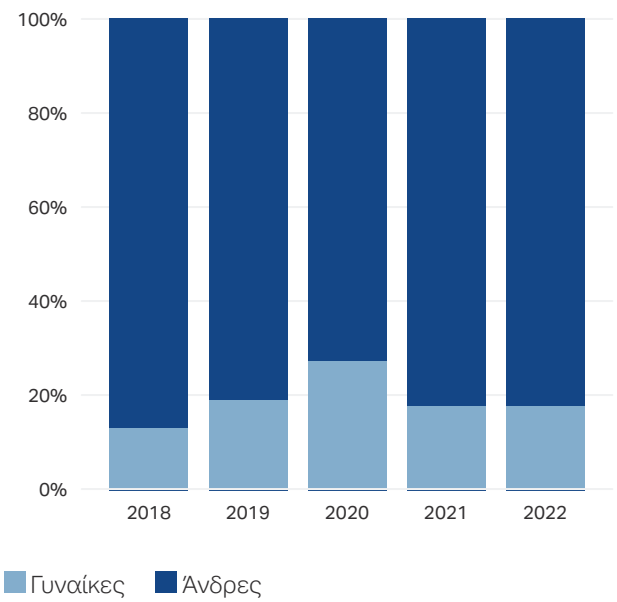
«Το κάλεσμα έχει εισακουστεί από τη διασπορά. Η Ελλάδα έχει το προνόμιο να έχει μια μεγάλη διασπορά, η οποία, σε γενικές γραμμές, τα έχει πάει καλά», προσθέτει. «Αυτό που λείπει είναι η δυνατότητα να έχουμε αντίκτυπο από μακριά. Άνθρωποι σαν εμένα, που πάντα ήθελαν να προσφέρουν κάτι, αλλά το έβρισκαν πολύ δύσκολο, έχουν τώρα την ευκαιρία να κάνουν περισσότερα. Δεν μπορείτε να φανταστείτε πόσες συζητήσεις κάνω εδώ στη Silicon Valley ή στην Ευρώπη. Άνθρωποι σαν εμένα, που έφυγαν όταν ήταν πολύ νέοι και δημιούργησαν φανταστικές καριέρες, θέτουν όλοι το ίδιο ερώτημα: πώς μπορούμε να κάνουμε περισσότερα;»

Για την αξιοποίηση αυτού του ενθουσιασμού, δημιουργούνται διάφορα δίκτυα. Παράλληλα με την Endeavor, η Ελληνική Ομοσπονδία Επιχειρήσεων δημιούργησε τους Innovative Greeks, μια διεθνή κοινότητα Ελλήνων επιχειρηματιών που μοιράζονται συνδέσεις και πόρους με startup στην Ελλάδα. Υπάρχει επίσης ένας πίνακας θέσεων εργασίας, που υποστηρίζεται από την ελληνική startup Workable, για να βοηθήσει στη σύνδεση των ταλέντων με τις σωστές ευκαιρίες (και το αντίστροφο).

«Η αξιοποίηση ικανού ανθρώπινου δυναμικού είναι πολύ σημαντική και σε αυτό βοηθάει πολύ η διασπορά, ακόμη και αν δεν επιστρέψει», ισχυρίζεται ο κ. Παπαλεξόπουλος.

Οι γυναίκες αποτελούν μόλις το 18% του εργατικού δυναμικού στον τομέα της τεχνολογίας

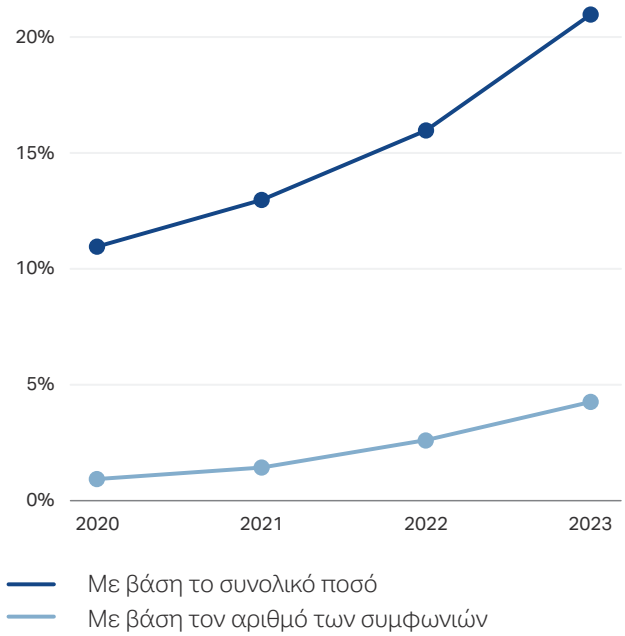
Διαχρονική κατανομή των θέσεων εργασίας στον τομέα της τεχνολογίας κατά φύλο

Πηγή: *Endeavor Greece*

Η χρηματοδότηση για τις γυναίκες σταδιακά βελτιώνεται

Ποσοστό χρηματοδότησης επιχειρηματικών κεφαλαίων από γυναίκες συνιδρύτριες

Πηγή: *Endeavor Greece*

«Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι είναι πιο χρήσιμοι αν βρίσκονται στο Λονδίνο ή στο Βερολίνο ή στη Silicon Valley, κατά κάποιο τρόπο. Η δυνατότητα των Ελλήνων ιδρυτών να συνδεθούν με αυτή τη διεθνή κοινότητα αποδείχθηκε μεγάλο πλεονέκτημα.»

Ο κ. Μπονάτσος συμφωνεί ότι αυτές οι διασυνδέσεις έχουν τη δυνατότητα να αναβαθμίσουν αυτό που πολλές ελληνικές startup μπορούν να επιτύχουν: «Παλαιότερα ίσχυε 100% ότι έπρεπε να φύγεις από την Ελλάδα [για να δημιουργήσεις μια επιτυχημένη startup]. Τώρα δεν χρειάζεται να φύγεις από την Ελλάδα, αλλά πρέπει να είσαι συνδεδεμένος με τα σημεία όπου βρίσκονται τα κύρια δίκτυα, οι πηγές χρηματοδότησης και οι πρωτοποριακές τεχνολογικές καινοτομίες.»

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ωστόσο, δεν είναι όλες οι ευκαιρίες για τους ιδρυτές ίδιες. Το 2021/2, σύμφωνα με έρευνα της εταιρείας συμβούλων διαχείρισης Found.ation διαπιστώθηκε ότι ανά 10 startup που χρηματοδοτούνται στην Ελλάδα, λιγότερες από δύο βρίσκονται υπό γυναικεία ηγεσία. Ένα χρόνο αργότερα, στοιχεία από το Global Entrepreneurship Monitor κατέληξαν στο γεγονός ότι οι άνδρες στην Ελλάδα εξακολουθούν να ιδρύουν επιχειρήσεις με ρυθμό διπλάσιο από τις γυναίκες. Εκτός από την περιορισμένη πρόσβαση στη χρηματοδότηση, οι γυναίκες αντιμετωπίζουν προκλήσεις όπως το γεγονός ότι είναι πιθανότερο να λειτουργούν ως ατομικές επιχειρήσεις ή να έχουν λιγότερους υπαλλήλους από ό,τι οι επιχειρήσεις που ανήκουν σε άνδρες. Χρειάζονται υποστήριξη για να κλιμακωθούν και να αποκτήσουν πρόσβαση σε πόρους για την ανάπτυξή τους.

Οι προσπάθειες για τη βελτίωση αυτής της εικόνας επιταχύνονται. Όταν το Impact Hub Athens δημοσίευσε το Σχέδιο Ισότητας των Φύλων τον Ιανουάριο του 2024, έδειξε ότι περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες στο πρόγραμμα το 2023 ήταν γυναίκες.

Η Έλενα Πανταζή, εταίρος του ταμείου επιχειρηματικών κεφαλαίων Northzone στο Λονδίνο, μπορεί να επισημάνει έναν αυξανόμενο αριθμό γυναικών που ηγούνται και επενδύουν σε ελληνικές εταιρείες.

«Υπάρχουν μερικές καταπληκτικές γυναίκες ιδρύτριες και επενδύτριες που προέρχονται από την Ελλάδα, συχνά με επιχειρήσεις που έχουν αντίκτυπο στην υγεία, την κλιματική τεχνολογία και τον κυβερνοχώρο», λέει η κα. Πανταζή. Αναφέρεται σε ιστορίες επιτυχίας από την ελληνική διασπορά, όπως η Maria Dunford, συνιδρύτρια της Lifebit, η οποία άντλησε 60 εκατ. δολάρια σε χρηματοδότηση Σειράς Β, η Nicky Goulimis, συνιδρύτρια και διευθύνουσα σύμβουλος της Tunic Pay στον τομέα της κυβερνοασφάλειας και πρώην συνιδρύτρια της Nova Credit, η οποία άντλησε 45 εκατ. δολάρια το 2023, και η Vivian Bertseka, συνιδρύτρια της startup κλιματικής τεχνολογίας BlueLayer, η οποία εξασφάλισε χρηματοδότηση 5,6 εκατ. δολαρίων σε ένα γύρο με επικεφαλής το ευρωπαϊκό VC Point Nine.

Στον τομέα των επενδύσεων, οι ομογενείς Μαρίνα Μπούκη και Αριάδνη Βελισσαροπούλου επέστρεψαν πρόσφατα στην Ελλάδα και ένωσαν τις δυνάμεις τους για να κάνουν επενδύσεις σε startup με ομάδες υπό γυναικεία ηγεσία. Τα τελευταία δύο χρόνια, έχουν υποστηρίξει δέκα startup σε τομείς όπως η μέτρηση της βιωσιμότητας (Dataphoria), η κυκλική οικονομία (Swaplanet), η βιομετρική πιστοποίηση (Tenbeo), η οικονομική ένταξη (Radish) και η φροντίδα ηλικιωμένων (Tendertec).

«Πρόκειται για δύο καταξιωμένες γυναίκες στον τομέα του fintech, οι οποίες έχουν περάσει δεκαετίες εργαζόμενες σε μεγάλες τράπεζες στο εξωτερικό», σχολιάζει η κ. Πανταζή. «Όλη η ροή των συμφωνιών τους και όλες οι επιταγές που έχουν υπογράψει μέχρι στιγμής ήταν για γυναίκες ιδρύτριες.» Είναι καλό να βλέπουμε περισσότερη προσοχή από τους επενδυτές σε πρώιμο στάδιο, αλλά πρέπει να γίνουν περισσότερα, σχολιάζει η κα. Goulimis από την Tunic Pay.

«Υπήρξαν τεράστιες πρωτοβουλίες γύρω από την ποικιλομορφία στην ελληνική τεχνολογία και πολλές πρωτοβουλίες για να προσπαθήσουμε να έχουμε περισσότερες γυναίκες ιδρύτριες και περισσότερες γυναίκες στην τεχνολογία γενικότερα», υποστηρίζει. «Ωστόσο, παραμένει ένα κενό στον εξαιρετικά υψηλού κινδύνου τύπο χρηματοδότησης πρώιμου σταδίου. Όταν υπάρχει μια ομάδα, μια ιδέα και όχι πολλά περισσότερα, αυτό το στάδιο είναι ακόμα πολύ δύσκολο για την προσέλκυση κεφαλαίων από τις εταιρείες.»

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟ ΠΑΡΤΥ ONECOMMUNITY ENDEAVOR

«Είμαι πολύ αισιόδοξος για το μέλλον τόπων όπως η Ελλάδα.»

Ανδρέας Σταυρόπουλος, *εταίρος της Threshold Ventures και αντιπρόεδρος της Endeavor Greece*

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΝΟΝΤΑΣ ΤΑΛΕΝΤΑ

Φυσικά, υπάρχουν κι άλλα εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν. Ο κ. Μπονάτσος επισημαίνει ότι η διαφορά ώρας με τη δυτική ακτή των ΗΠΑ θα είναι πάντα ένα ζήτημα, ότι η ευρυζωνική υποδομή εξακολουθεί να βελτιώνεται και ότι μπορεί να υπάρξουν προκλήσεις σχετικά με τη γραφειοκρατία.

«Η Ελλάδα είναι μια ανεπτυγμένη χώρα από πολλές απόψεις, αλλά μερικές φορές δίνει και την αίσθηση της αναπτυσσόμενης χώρας», λέει.

Σε κάθε αναπτυσσόμενο οικοσύστημα υπάρχουν και σημεία συμφόρησης, σχολιάζει ο κ. Παπαλεξόπουλος.

«Οι υποδομές είναι λιγότερο σημαντικό ζήτημα από ό,τι στο παρελθόν και υπάρχει πολύ πιο καλά δομημένη χρηματοδότηση. Αυτό που λείπει είναι η σύνδεση με τη χρηματιστηριακή αγορά και η παροχή βοήθειας στις εταιρείες προκειμένου να φτάσουν σε ένα κρίσιμο μέγεθος. Αυτή τη στιγμή, όταν κάποιος γίνεται μεγάλος, το σύστημα εδώ είναι πολύ μικρό για να ανταπεξέλθει και πρέπει να βγει έξω. Και φυσικά, όπως και ο υπόλοιπος κόσμος, θα θέλαμε περισσότερους αποφοίτους STEM.»

Αυτή η πίεση στη δεξαμενή ταλέντων είναι πιθανό να αυξηθεί με την εισροή πολυεθνικών εταιρειών τεχνολογίας που μετακινούνται στην Ελλάδα για εργασία σε κόμβους όπως το κέντρο δεδομένων της Microsoft ύψους 1 δισ. ευρώ κοντά στην Αθήνα, το ερευνητικό κέντρο της Pfizer ύψους 650 εκατ. ευρώ και το γραφείο της Amazon Web Services, το οποίο άνοιξε στην Αθήνα το 2021.

Ενώ οι επενδύσεις αυτές ενθαρρύνουν την εμπιστοσύνη στην Ελλάδα, ο Χρήστος Τρύφωνας, συνιδρυτής και επικεφαλής αρχιτέκτονας της εταιρείας τεχνητής νοημοσύνης και αυτοματισμού Aisera, ανησυχεί ότι αυτό θα δυσκολέψει την ανάπτυξη του ελληνικού οικοσυστήματος startup.

«Ο τρόπος με τον οποίο οι μηχανικοί και η τεχνολογική κοινότητα θα αντιδράσουν σε αυτές τις επιχειρήσεις που έρχονται εδώ θα καθορίσει το πώς θα εξελιχθεί το οικοσύστημα των startup. Δεν είναι ότι έχουμε και απεριόριστο ικανό ανθρώπινο δυναμικό», υποστηρίζει.

ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ ΣΤΑ ΥΨΗ

Αλλά ο κ. Τρύφωνας είναι επίσης αισιόδοξος. Έφυγε από την Ελλάδα το 1994 για να κάνει διδακτορικό και έκτοτε έχει ιδρύσει πέντε εταιρείες τεχνολογίας από το Πάλο Άλτο των ΗΠΑ. Η Aisera σηματοδοτεί την πρώτη φορά που φτιάχνει ομάδα στην Ελλάδα. Από το παγκόσμιο εργατικό δυναμικό των 300 ατόμων, περίπου 50 έχουν την έδρα τους στην Αθήνα. Δηλώνει ότι έχει εντυπωσιαστεί με το επίπεδο των ανθρώπων που κατάφεραν να προσλάβουν.

«Παρατηρήσαμε εξαιρετικά υψηλή ηθική στην Ελλάδα, πράγμα που είναι πολύ σημαντικό. Παρατηρήσαμε ότι η ομάδα παραμένει πιστή, κάτι που αποτελεί μεγάλο πρόβλημα σε άλλες περιοχές μας, όπως η Ινδία. Εκεί, οι άνθρωποι μερικές φορές δεν εμφανίζονται καν, ή δουλεύουν για ένα χρόνο και μετά εξαφανίζονται όταν βρίσκουν μια καλύτερη προσφορά», λέει.

«Άλλοι δουλεύουν για εμάς και για κάποιον άλλο ταυτόχρονα. Αυτό δεν συμβαίνει στην Ελλάδα. Οι άνθρωποι φαίνεται να είναι πολύ αφοσιωμένοι και πολύ έξυπνοι. Το διοικητικό μου συμβούλιο είναι πολύ χαρούμενο.»

Και παρόλο που η Ελλάδα μπορεί να μην δημιουργεί ακόμη startup με τον ίδιο ρυθμό όπως το Ισραήλ, η Γερμανία ή το Ηνωμένο Βασίλειο, όλα τα συστατικά που συνθέτουν ένα ακμάζον οικοσύστημα startup είναι εδώ, υποστηρίζει ο κ. Σταυρόπουλος.

«Ο κόσμος εκπλήσσεται ευχάριστα από το πόσο έχει προχωρήσει η χώρα όσον αφορά το ρυθμιστικό πλαίσιο, την αποτελεσματικότητα και το γενικότερο αίσθημα εξωστρέφειας. Είμαι πολύ αισιόδοξος για το μέλλον τόπων όπως η Ελλάδα», δηλώνει. «Μέρη που συνδυάζουν την ποιότητα ζωής και το σχετικά προσιτό κόστος ζωής, με καλές υποδομές και μια φιλοεπιχειρηματική, σταθερή κυβέρνηση. Δεν μπορούσαμε να το θεωρούμε αυτό δεδομένο μέχρι πρόσφατα.»

endeavor

#INNOVATION_NATION

FRAINGFAME

THE TROJAN HORSE

HACKING

-SINCE 1184 B.C.-

NO WONDER GREEK INNOVATION IS BOOMING TODAY.

LEARN MORE
INNOVATION
NATION
.GR_

UNDER THE AUSPICES OF

HELLENIC REPUBLIC
Ministry of Culture

HELLENIC REPUBLIC
Ministry of Digital Governance

HELLENIC REPUBLIC
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
GENERAL SECRETARIAT FOR INTERNATIONAL ECONOMIC AFFAIRS

HELLENIC REPUBLIC
Ministry of Tourism

ENTERPRISE GREECE
INVEST & TRADE

MARKETING GREECE

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Μια ιστορία ανάκαμψης

Ελπίδες για το μέλλον του ελληνικού τεχνολογικού οικοσυστήματος

Μια ιστορία ανάκαμψης;

Ζητήσαμε από ορισμένους συνεντευξιαζόμενους μας να μας απαντήσουν σχετικά με τις ελπίδες τους για τα επόμενα 10 χρόνια στον χώρο των ελληνικών startup και της τεχνολογίας.

Μικρή αλλά θαυματουργή

Στο μέλλον, θα έχουμε μια ευρύτερη δεξαμενή ταλέντων που θα εισέρχονται στο σύστημα. Η χρηματοδότηση θα γίνει ευκολότερη με περισσότερες ιστορίες επιτυχίας, επειδή οι θεσμικοί επενδυτές θα είναι πιο άνετοι με την ιδέα της Ελλάδας ως τεχνολογικού κόμβου. Ωστόσο, η Ελλάδα παραμένει μια σχετικά μικρή αγορά.

Τζέιμς Χριστόπουλος, Διευθύνων Σύμβουλος, CVC Capital Partners

'Ολα τα βλέμματα στραμμένα στη Ναυτιλία

Ρεαλιστικά, είναι καλό να επιλέξει κανείς μερικούς τομείς στους οποίους θα επικεντρωθεί. Η ναυτιλία αποτελεί το μεγάλο μας ατού. Εκεί έχουμε ένα τεράστιο πλεονέκτημα. Αν λοιπόν η Ελλάδα δεν είναι παγκόσμιος ηγέτης στη ναυτιλιακή τεχνολογία, τότε θα πρέπει να μιλάμε για τεράστια αποτυχία.

Κωνσταντίνος Κυριακόπουλος, Συνιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, DeepSea Technologies

Θέτοντας το γρανάζι σε λειτουργία

Θα υπάρξει ισχυρή κινητήρια δύναμη για την επιστροφή ορισμένων από τους έμπειρους της διασποράς στο οικοσύστημα. Με περισσότερα ισχυρά exits, περισσότεροι 'Ελληνες ιδρυτές θα γίνουν ενεργοί επενδυτικοί άγγελοι και οι υπάλληλοί τους θα εξασφαλίσουν αρκετό πλούτο, αυτοπεποίθηση και εμπειρία scaleup για να ξεκινήσουν τις δικές τους επιχειρήσεις. Αυτό στ' αλήθεια θα κινήσει το γρανάζι.

Ben Blume, Εταίρος, Atomico

Γιατί η Ελλάδα εκτός από ήλιο, έχει και επιχειρήσεις

Είμαι πολύ αισιόδοξος για την ελληνική αγορά. Υπάρχουν πολλοί ενδιαφέροντες άνθρωποι και ενδιαφέρουσες ιδέες. Αλλά εξακολουθούμε να έχουμε κάποια θέματα μάρκετινγκ. Η Ελλάδα είναι ιδανική για θάλασσα, ήλιο και όλα τα συναφή, αλλά όχι για την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας, τουλάχιστον στα μάτια ορισμένων ανθρώπων. Στο τέλος της ημέρας, αν έχεις μια βιώσιμη επιχείρηση και μια ισχυρή ιδέα, όλα τα άλλα μπορούν να ξεπεραστούν.

Δημήτρης Μέμος, Διευθύνων Σύμβουλος, hoper, και Διευθύνων Σύμβουλος, MarineTraffic

---

Κι όμως υπάρχουν άγγελοι

Ο μεγαλύτερος αντιπερισπασμός για μια startup επιχείρηση είναι η προσπάθεια άντλησης χρημάτων από επιχειρηματικά κεφάλαια. Η ύπαρξη επενδυτικών αγγέλων πρόθυμων να επενδύσουν μικρά ποσά αποτελεί τεράστιο όφελος για το οικοσύστημα. Χρειάζεστε ανθρώπους που μπορούν να γίνουν μέντορες, οι οποίοι κατανοούν το ταξίδι, γνωρίζουν τους κινδύνους και καταλαβαίνουν πώς λειτουργούν οι startup.

Γιώργος Χατζηγεωργίου, Διευθύνων Σύμβουλος και συνιδρυτής, Skroutz

Η χρηματοδότηση υστερεί

Λόγω του γεγονότος ότι είσαι μια ελληνική startup, ακόμη και αν η τεχνολογία σου είναι εκπληκτική, η αποτίμησή σου θα είναι εξαιρετικά χαμηλή στην Ελλάδα, σε σύγκριση με το τι θα ήταν αλλού. Και πρέπει να αποδείξεις την ελκυστικότητά σου, διότι τα επιχειρηματικά κεφάλαια είναι πολύ ριψοκίνδυνα. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, διαθέτουμε επιχορηγήσεις για να καλύψουμε αυτό το κενό πριν από την εύρεση του κατάλληλου προϊόντος για την αγορά. Στην Ελλάδα, υπάρχουν πολλοί επιχειρηματίες που δυσκολεύονται τα πρώτα ένα με δύο χρόνια.

Αιμιλία Μολυμπάκη, Διευθύνουσα Σύμβουλος και συνιδρύτρια, thymia

Χρειάζεται περισσότερη εμπειρία

Η Ελλάδα είναι πολύ μοναδική, διότι έχει το υψηλότερο ποσοστό μορφωμένων ανθρώπων σε ολόκληρο τον κόσμο. Το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, ιδίως όταν μιλάμε για deeptech ή high tech, είναι ότι είναι δύσκολο να προσλάβεις έμπειρους ανθρώπους. Η εκπαιδευτική εμπειρία δεν είναι αρκετή για τομείς όπως ο δικός μας. Αυτή η τεχνογνωσία προέρχεται μόνο από την εργασία στο εργαστήριο.

Maria Dunford, Ιδρύτρια και Διευθύνουσα Σύμβουλος, Lifebit Biotech Ltd

Αναβαθμίζοντας το οικοσύστημα
Εκμεταλλευόμαστε το γεγονός ότι έχουμε μια πολύ αποφασιστική και καλά εστιασμένη μονοκομματική κυβέρνηση, για να φέρουμε τη μεταρρύθμιση. Οραματιζόμαστε ότι η Ελλάδα θα έχει ανταγωνιστικά πανεπιστήμια και ερευνητικούς κόμβους σε αυτό το αναδυόμενο οικοσύστημα, με ξένες επενδύσεις και ξένα κεφάλαια για την αναβάθμιση αυτού του οικοσυστήματος.

Δημήτρης Καιρίδης, Υπουργός Μετανάστευσης και Ασύλου

'Οχι σαν τη Silicon Valley
Το πιο εύκολο πράγμα που μπορεί να πει κανείς είναι ότι θέλω (η Ελλάδα) να μετατραπεί μια ακόμη Silicon Valley. Ωστόσο, η Silicon Valley δεν είναι συνυφασμένη με την επιτυχία. Θέλω να αποκτήσει η Ελλάδα την τεχνογνωσία για τον τρόπο με τον οποίο ιδρύονται οι εταιρείες. 'Ωστε να υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες για επενδύσεις σε κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών Βλέπω εξαιρετικά ισχυρούς μηχανικούς να εγκαταλείπουν άνετες θέσεις εργασίας για να ενταχθούν σε startup, πράγμα που είναι καταπληκτικό. Χρειαζόμαστε περισσότερα ανάλογα παραδείγματα.

Σταύρος Παπαδόπουλος, Ιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, TileDB

Περισσότερες ελληνικές επιχειρήσεις γίνονται διεθνείς επιτυχίες
Η πορεία είναι σαφής. Και είναι θετική. Υπάρχουν πολλές ιστορίες επιτυχίας που συνδυάζονται, οι οποίες μπορούν να προσφέρουν έμπνευση, και στη συνέχεια μπορούν να προσφέρουν το έδαφος για εκπαίδευση. 'Ετσι, είμαι αρκετά θετικός στο ότι θα δούμε μεγαλύτερο αριθμό επιτυχημένων τεχνολογικών startup στο μέλλον.

Απόστολος Αποστολάκης, Ιδρυτικός Εταίρος, VentureFriends

Περισσότερες σπουδαίες εταιρείες στην ελληνική επιχειρηματική σκηνή
Θα ήθελα το οικοσύστημα στην Ελλάδα να φτάσει σε τέτοιο σημείο ώστε να βλέπουμε την επόμενη γενιά ταλέντων να βγαίνει από εταιρείες unicorn για να φτιάξει νέα πράγματα. Σε σημείο όπου όλοι θα ξέρουν ότι αν κάποιος βγαίνει από μια τέτοια επιτυχία, θα ξεκινήσει κάτι ενδιαφέρον και κάτι σπουδαίο.

'Ελενα Πανταζή, Εταίρος, Northzone

Τα καλύτερα έρχονται για την Ελλάδα
Είναι αξιοσημείωτη η απόσταση που έχουμε ήδη καταφέρει να καλύψουμε. Θα ήθελα να δω το ελληνικό κοινοβουλευτικό σύστημα να γίνει μια πραγματική δύναμη για την ελληνική οικονομία. Μπορεί το ελληνικό οικοσύστημα τεχνολογικών startup να γίνει μια πραγματική πηγή άμεσων ξένων επενδύσεων, αυτό δηλαδή ακριβώς που χρειάζεται πραγματικά η χώρα για να βγει από τη δύσκολη θέση που αντιμετωπίζουμε;

Νίκος Μπονάτσος, Διευθύνων Σύμβουλος, General Catalyst

Δέκα χρόνια πριν, η τεχνολογική σκηνή της Ελλάδας μόλις που ξεκινούσε
Σήμερα, είμαστε όλοι υπερήφανοι για την πρόοδό της. Το οικοσύστημά μας άνθισε, δημιουργώντας παγκόσμιους ηγέτες και μπαίνοντας σε ένα στάδιο εκθετικής ανάπτυξης. Θα δούμε αρκετούς νικητές να αναδεικνύονται από το δυναμικό τεχνολογικό τοπίο της Ελλάδας.»

Άλεξ Χατζηελευθερίου, Συνιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, Blueground

Πρέπει να εκπαιδεύσουμε νέες γενιές
Η ανάπτυξη ενός οικοσυστήματος startup είναι συνάρτηση πολλών πραγμάτων. 'Ενα από αυτά είναι τα [εκπαιδευτικά] ιδρύματα, και πράγματι διαθέτουμε τις θεσμικές δυνατότητες για την ανάπτυξη startup και spinoff από το πανεπιστημιακό σύστημα... έπειτα, το πιο κρίσιμο στοιχείο είναι η νοοτροπία, η επιχειρηματική νοοτροπία, και πρέπει να την καλλιεργήσουμε ήδη από το δημοτικό.

Κυριάκος Πιερρακάκης, Υπουργός Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού

Outliers

A podcast series by endeavor

Το "Outliers" podcast παρουσιάζει τους ανθρώπους πίσω από τις πιο επιτυχημένες startups στην Ελλάδα και το εξωτερικό, καθώς αυτοί αφηγούνται την πορεία τους μέχρι τώρα, τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που βλέπουν στον κλάδο τους. Από πρωτοποριακές τεχνολογικές startups μέχρι επιχειρήσεις που διαμορφώνουν τη βιομηχανία, ανακαλύπτουμε τα μυστικά πίσω από την επιτυχία τους, πυροδοτώντας το επιχειρηματικό πνεύμα στην κοινότητά μας και αποκτώντας πολύτιμες πληροφορίες από επιχειρηματίες που μεταμορφώνουν αγορές και αναδιαμορφώνουν το αφήγημα της επιχειρηματικότητας.

LISTEN ON

endeavor

#INNOVATION_NATION

FRANK&FAME

ANTIKYTHERA MECHANISM
NATIONAL ARCHAEOLOGICAL MUSEUM, ATHENS

CONNECTED TO THE CLOUD

-SINCE 150 B.C.-

NO WONDER **GREEK INNOVATION** IS BOOMING TODAY.

LEARN MORE
INNOVATION
NATION
.GR_

UNDER THE AUSPICES OF

HELLENIC REPUBLIC
Ministry of Culture

HELLENIC REPUBLIC
Ministry of Digital Governance

HELLENIC REPUBLIC
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
GENERAL SECRETARIAT FOR INTERNATIONAL ECONOMIC AFFAIRS

HELLENIC REPUBLIC
Ministry of Tourism

ENTERPRISE GREECE
INVEST & TRADE

MARKETING GREECE

Ευχαριστίες

Το Sifted θα ήθελε να ευχαριστήσει τα ακόλουθα άτομα που συνέβαλαν με το χρόνο και τις γνώσεις τους στην παρούσα έκθεση:

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
Εταίρος, Genesis Ventures

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ,
Ιδρυτικός Εταίρος, VentureFriends

NIKHIL ARORA
Διευθύνων Σύμβουλος, Epignosis

ΧΑΡΗΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ
Ιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, Spotawheel

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΣΣΑΕΛ
Staff Research Scientist, Google DeepMind

ΝΙΚΟΣ ΜΠΟΝΑΤΣΟΣ
Διευθύνων Σύμβουλος, General Catalyst

BEN BLUME
Εταίρος, Atomico

ΑΛΕΞ ΧΑΤΖΗΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ
Συνιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, Blueground

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ
Συνιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, Skroutz

ΤΖΕΪΜΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
Διευθύνων Σύμβουλος, CVC Capital Partners

ΜΑΡΙΑ ΔΡΑΜΑΛΙΩΤΗ-TAYLOR
Εταίρος, Beacon Capital

ΔΟΚΤΩΡ ΜΑΡΙΑ DUNFORD ΧΑΤΖΟΥ
Ιδρύτρια και Διευθύνουσα Σύμβουλος, Lifebit Biotech Ltd

ROB GENIESER
Διευθύνων Εταίρος, ETF Partner

NICKY GOULIMIS
Συνιδρύτρια και Διευθύνων Σύμβουλος, Tunic Pay και πρώην Συνιδρύτρια, Nova Credit

MARIA CRISTINA GRELLONI
Head of Growth, Endeavor Greece

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ
Ιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, Baresquare

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ
Συνιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, Zoe

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΙΡΙΔΗΣ
Υπουργός Μετανάστευσης και Ασύλου

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΡΑΜΠΙΝΗΣ
Διευθύνων Σύμβουλος, Endeavor Greece

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΛΛΙΑΣ
Ιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, KINVENT

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΤΤΑΣ
Συνιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, Lambda Automata

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Συνιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, DeepSea Technologies

ΧΑΡΗΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ
Πρόεδρος, Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΕΜΟΣ
Διευθύνων Σύμβουλος, hoper, και πρώην Διευθύνων Σύμβουλος, MarineTraffic

ΑΙΜΙΛΙΑ ΜΟΛΥΜΠΑΚΗ
Συνιδρύτρια και Διευθύνουσα Σύμβουλος, thymia

ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ
Συνιδρυτής, Hellas Direct

ΕΛΕΝΑ ΠΑΝΤΑΖΗ READ
Εταίρος, Northzone

ΤΖΟΝ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
Ιδρυτής, Pollfish

ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Ιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, TileDB

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΠΑΠΑΦΛΩΡΑΤΟΣ
Ιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, Numan

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ
Πρόεδρος, TITAN και πρώην Πρόεδρος ΣΕΒ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΕΤΥΧΑΚΗΣ
Συνιδρυτής και CTO, Orfium

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΙΕΡΡΑΚΑΚΗΣ
Υπουργός Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΙΤΤΑΡΟΚΟΙΛΗ
Διευθύντρια Μάρκετινγκ και Επικοινωνίας, Endeavor Greece

ΧΑΡΗΣ ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ
Διευθύνων Σύμβουλος, Hack The Box

RALUCA RAGAB
Διευθύνουσα Σύμβουλος, Επικεφαλής του UK & DACH, Ταμείο Μετοχικού Κεφαλαίου Ανάπτυξης

LARS RASMUSSEN
Συνιδρυτής, Google Maps, και Επενδυτικός Άγγελος

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ
Διευθύνων Σύμβουλος, Think Silicon

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
Εταίρος, Threshold Ventures και Αντιπρόεδρος, Endeavor Greece

ΒΙΚΤΩΡ ΤΡΟΚΟΥΔΗΣ
Ιδρυτής, Plum

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΡΥΦΩΝΑΣ
Συνιδρυτής και Επικεφαλής Αρχιτέκτονας, Aisera

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΣΙΩΡΗΣ
Συνιδρυτής, InstaShop, και Ιδρυτής, Revotech

ΑΝΤΩΝΗΣ ΤΖΩΡΤΖΑΚΑΚΗΣ
Διευθύνων Σύμβουλος, 5G Ventures

ΚΩΣΤΑΣ ΤΖΟΥΜΑΣ
Σύμβουλος, Bare Square

ΜΑΡΚΟΣ ΒΕΡΕΜΗΣ
Εταίρος, Big Pi Ventures

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΖΥΜΠΕΛΟΥΔΗΣ
Ιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος, iCOMAT

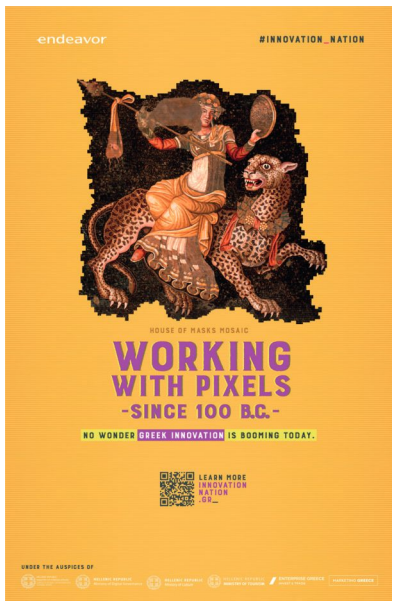
Η παρούσα έκθεση συντάχθηκε από τις **SARAH DRUMM, EMMA SHEPPARD** και **STEPH BAILEY**. Την επιμέλεια εκπόνησαν οι **STEPH BAILEY** και **ÉANNA KELLY**, την υπο-επιμέλεια η **GEMMA TAYLOR** και τη σχεδίαση η **MANGO DESIGN**. Η εικονογράφηση έγινε από την **ANJA SLIBAR,** τα γραφήματα από τη **STEPH BAILEY** και η παραγωγή από την **TANYA MAHESHWARI**.

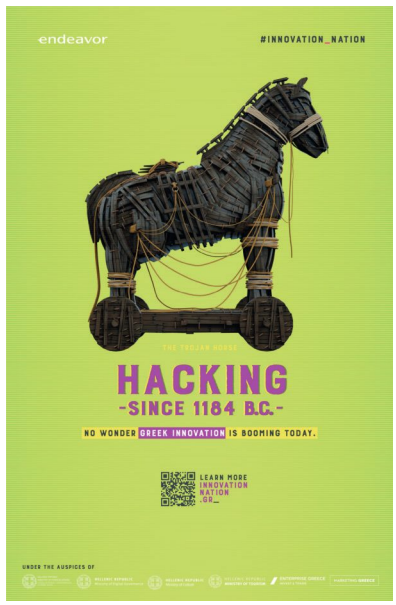
DREAM
BIGGER.
SCALE
FASTER.
PAY IT
FORWARD.

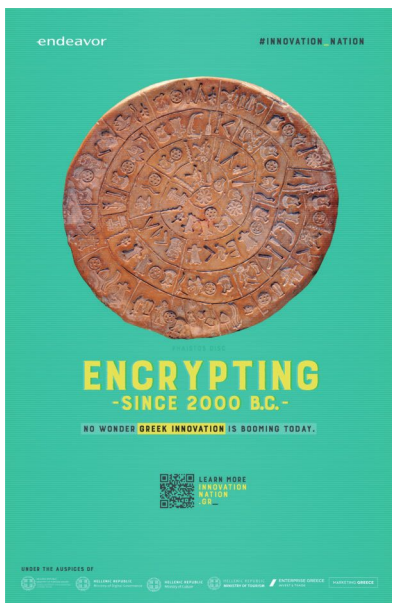
endeavor

endeavor

Η Endeavor, παγκόσμιος οργανισμός με παρουσία σε 42 αγορές, που υποστηρίζει την επιχειρηματικότητα που μεταμορφώνει τις τοπικές κοινότητες, δραστηριοποιείται στην Ελλάδα τα τελευταία 12 χρόνια. Στόχος της είναι να στηρίξει την ανάπτυξη ενός δυναμικού και καινοτόμου ελληνικού οικοσυστήματος που είναι γεμάτο ευκαιρίες.

Για να μάθετε περισσότερα για τον οργανισμό και τις πρωτοβουλίες του, επισκεφθείτε την ιστοσελίδα **endeavor.org.gr**

Το Sifted είναι η κορυφαία επωνυμία μέσων ενημέρωσης για την ευρωπαϊκή κοινότητα startup επιχειρήσεων. Η ομάδα μας παράγει εις βάθος αναλύσεις με αξιοποιήσιμες πληροφορίες για βασικούς τομείς και γεωγραφικές τοποθεσίες σε ολόκληρη την Ευρώπη. Εγγραφείτε στο Sifted Pro, την premium συνδρομή μας, για να αποκτήσετε πρόσβαση στην πλήρη βιβλιοθήκη των εκθέσεων μας, μαζί με ενημερώσεις επενδυτικού χαρακτήρα, αποκλειστικές εκδηλώσεις με ανερχόμενα αστέρια και απεριόριστη πρόσβαση στην αρθρογραφία μας.

Επισκεφθείτε το **sifted.eu/subscribe**

Επικοινωνία

Θα θέλατε να συνεργαστείτε με το Sifted για την επόμενη έκθεση στον τομέα σας; Επικοινωνήστε μαζί μας στη διεύθυνση **reports@sifted.eu**.

Ψάχνετε για σημαντικές πληροφορίες σχετικά με την αγορά; Επισκεφθείτε το **sifted.eu/subscribe** για να μάθετε πώς μπορεί να σας βοηθήσει το Sifted Pro.

endeavor

BCO
BUSINESS CENTER OFFICES

SUITES
OPEN DESK
MEETING ROOMS

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΓΟΥΝΑΡΗ 96
& ΚΗΦΙΣΙΑΣ, ΜΑΡΟΥΣΙ Τ.Κ. 15125
210 00 90 000

26 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 90, ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
(PORTO CENTER) Τ.Κ. 54627
2310 053 300

info@bco.gr

BUSINESS CENTERS
ΑΘΗΝΑ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

www.bco.gr

...your space to work